

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUS

Tapani Virtanen

KONSERNIYHTIÖIDEN VÄLINEN TULOKSENTASAUS
EUROOPAN UNIONIN SISÄMARKKINOILLA

Talousoikeuden
pro gradu -tutkielma
Verojuridiikan linja

VAASA 2010

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
LYHENNELUETTELO	9
TIIVISTELMÄ	13
1. JOHDANTO	15
1.1. Tutkimusongelma	18
1.2. Lissabonin sopimuksen huomioiminen	21
1.3. Tutkimuksen rakenne	22
2. KONSERNIVEROTUKSESTA SUOMESSA	25
2.1. Konsernien avoin tuloksentasaus	28
2.1.1. Konserniavustus tuloksentasaamiskeinona	28
2.1.2. Osingonjako tuloksentasaamiskeinona	33
2.2. Siirtohinnoittelu	40
2.2.1. Markkinahintavertailumenetelmä	43
2.2.2. Jälleenmyyntihintamenetelmä	44
2.2.3. Kustannusvoittolisämenetelmä	45
2.2.4. Liiketoimintanettomarginaalimenetelmä	46
2.3. Vähennyskelvottomat tuloksentasaamismenetelmät	47
2.3.1. Konsernituki	47
2.3.2. Peitelty osinko	49

3. KONSERNIVEROTUKSESTA EUROOPAN UNIONISSA	52
3.1. Ruotsin konserniavustusjärjestelmä	53
3.1.1. Konserniavustus	54
3.1.2. Komissionääriyritys	56
3.1.3. Osingonjako tuloksentaamiskeinona	57
3.2. Tanskan konserniien yhteisverotukseen perustuva järjestelmä	59
3.2.1. Vaatimukset konserniyhtiöiden verotettavien tuloksien harmonisoinnille	60
3.2.2. Samaan verotusyksikköön kuuluvien konserniyritysten yhteisverotus	61
3.2.3. Osingonjako tuloksentaamiskeinona	62
3.3. Johtopäätökset esitellyistä konserniverotusjärjestelmistä	64
4. SYRJINTÄKIELLON JA PERUSVAPAUKSIEN VAIKUTUKSESTA KONSERNIEN TULOKSENTASAAMISEEN	70
4.1. Syrjäntäkielto	71
4.2. Vapaa sijoittumisoikeus	73
4.3. Pääomien ja maksujen vapaa liikkuvuus	74
4.3.1. Soveltamisala ja pääperiaatteet	75
4.3.2. Pääperiaatteita koskevat rajoitukset	76
4.4. Päällekkäinen soveltamisala	77
4.5. Perusvapauksien ja kotimaisuusvaatimuksen välinen ristiriita	78
4.5.1. EY-tuomioistuimen kanta kotimaisuusvaatimukseen	79
4.5.2. Johtopäätökset EY-tuomioistuimen kannasta kotimaisuusvaatimukseen	81

5. EU:N PYRKIMYKSET KONSERNIVEROTUKSEN HARMONISOINTIIN	83
5.1. Verotuksen harmonisointipyrkimyksien historiaa EU:ssa	83
5.2. Eurooppalaisen konserniverotuksen kehittämismallit 2000-luvulla	87
5.2.1. Yhteinen yritysveropohja, Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)	88
5.2.2. Kotivaltioverotus, Home State Taxation (HST)	91
6. LOPUKSI	94
LÄHDELUETTELO	96
OIKEUSTAPAUSLUETTELO	104

KUVIOLUETTELO sivu

Kuvio 1: Esimerkkitalanne konserniavustukseen oikeutetuista konserniyhtiöistä	30
Kuvio 2: Emo- ja tytäryhtiö samassa valtiossa	34
Kuvio 3: Kaksoisasumiskonflikti	34
Kuvio 4: Kolmea jäsenvaltiota koskeva osingonjako	35

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1: Perustiedot esitellyistä konserniverotusjärjestelmistä	64
--	----

LYHENNELUETTELO

CCCTB	Common Consolidated Corporate Tax Base
CUP	Comparable uncontrolled price method
ECOFIN	Council of Economic and Finance Ministers
ETA	Euroopan talousalue
ETY	Euroopan talousyhteisö
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
EY	Euroopan yhteisö
HE	Hallituksen esitys
HST	Home State Taxation
IAS	International Accounting Standards
IL	Inkomstskattelag 1999:1229, Ruotsi
IFRS	International Financial Reporting Standards
ITF	International Transport Workers' Federation
KPL	Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KonsAvL	Laki konserniavustuksesta verotuksessa 825/1986
KVL	Keskusverolautakunta
LähdeVL	Laki rajoitetusti verovelvollisen tulon ja varallisuuden verottamisesta 11.8.1978/627
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
PLI	Profit level indicator

RegR	Regeringsrätten, Ruotsi
RSV	Rikskatteverket, Ruotsi
RÅ	Regeringsrättens årsbok, Ruotsi
SEU	Sopimus Euroopan unionista
SEUT	Sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SICAV	Société d'investissement á capital variable, Luxemburg ja Ranska
TNMM	Transactional net margin method
TVL	Tuloverolaki 30.12.1995/1535
UEAPME	The European Association of Craft, Small and Medium-Sized Enterprises
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

VAASAN YLIOPISTO**Kauppätieteellinen tiedekunta**

Tekijä:	Tapani Virtanen	
Tutkielman nimi:	Konserniyhtiöiden välinen tuloksentasaus Euroopan unionin sisämarkkinoilla	
Ohjaaja:	Asko Lehtonen	
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri	
Laitos:	Talousoikeuden laitos	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Linja:	Verojuridiikka	
Aloitusvuosi:	2006	
Valmistumisvuosi:	2011	Sivumäärä: 106

TIIVISTELMÄ

Tämän pro gradu–tutkielman tavoitteena on tutkia konserniyhtiöiden välistä tuloksentasasta Euroopan unionin sisämarkkinoilla. Konserniyhtiöiden sisäisen osingonjaon lisäksi konsernit voivat tasata verovuoden tuloksensa tappiollisten ja voitollisten konserniyhtiöiden välillä EU-valtioiden kansallisen konserniverotusta koskevan lainsäädännön puitteissa. Verotettavien konserniyhtiöiden tuloksentasaus on järjestetty kolmella erilaisella tavalla EU-valtioissa. Näitä tapoja ovat konserniavustusjärjestelmä, group relief–järjestelmä sekä konsernien yhteisverotukseen perustuva järjestelmä.

Erityisen tutkimuksen kohteena ovat Pohjoismaiden EU-valtioiden, eli Suomen, Ruotsin ja Tanskan, konserniverotusjärjestelmät, koska pro gradu–tutkielman puitteissa ei ole mahdollista tutustua yksityiskohtaisesti kaikkien 27:n eri EU-valtion konserniverotusjärjestelmiin. Suomessa ja Ruotsissa konsernien tappiontasaus on mahdollista konserniavustusten kautta, kun taas Tanskassa käytössä on konsernien yhteisverotukseen perustuva järjestelmä. Tutkimuksessa selvisi, että Tanskan konserniverotusjärjestelmässä konserniverotuksen neutraliteetti toteutuu parhaiten suhteessa yhden yhtiön liiketoimintamuotoon, kun taas Suomessa tämä verotuksen neutraliteetti toteutuu kaikista huonoimmin vertailun kohteena olleista valtioista.

Tämän lisäksi tutkielmassa tutustutaan EU-oikeuden ja EU-valtioiden kansallisten lainsäädäntöjen välisiin ristiriitoihin koskien konsernien tuloksentasasta. Näitä ristiriitoja aiheuttavat EU:n primäärioikeuden artiklat koskien syrjintäkieltoa ja sisämarkkinavapauksia. Aiheesta on ollut useita oikeustapauksia silloisessa EY-tuomioistuimessa, mihin tutustutaan tässä tutkielmassa. Tutkielman lopussa tutustutaan myös Euroopan komission konserniverotuksen harmonisointipyrkimyksiin, millä pystyttäisiin ehkäisemään ongelmia, mitä EU-oikeuden ja kansallisen lainsäädännön ristiriidat ovat aiheuttaneet.

Avainsanat: Euroopan unioni, konserniverotus, konsernien tuloksentasaus.

1. JOHDANTO

Konserni muodostuu kahden tai useamman juridisesti itsenäisen yrityksen muodostamasta taloudellisesta kokonaisuudesta, jossa yksi yhtiö on emoyhtiö ja muut yhtiöt ovat tytäryhtiöitä¹. Emoyhtiö muodostaa yhdessä tytäryhtiöidensä kanssa konsernin. Konserniin kuuluvat yhtiöt voivat lähtökohtaisesti olla erimuotoisia, kuten osakeyhtiöitä, kommandiittiyhtiöitä ja avoimia yhtiöitä. Osakeyhtiölain (OYL) 8:12:ssä on annettu yksityiskohtainen määritelmä konserniyhtiöstä, ja samalla rajattu konsernin käsitettä vain osakeyhtiöihin. Kyseisessä pykälässä on myös määritelty, että jos osakeyhtiöllä on kirjanpitolain (KPL) 1:5:ssä tarkoitettu määräysvalta toisessa kotimaisessa tai ulkomaisessa yhteisössä tai säätiössä, määräysvallan omaava osakeyhtiö on emoyhtiö ja emoyhtiön määräysvallan alla oleva yhteisö tai säätiö on tytäryhteisö. Konsernisuhde voi silti syntyä, vaikka osakkeisiin perustuvaa äänivaltaa ei voitaisi täysimääräisesti käyttää yhtiökokouksessa^{2,3}.

Vuonna 2005 konserniyhtiön käsitettä tarkennettiin kuitenkin Suomen laissa kattavamaksi, mitä se oli OYL 8:12:ään määritelty. Tämä laajennus konserniyhtiön määritelmästä tehtiin elinkeinoverolain (EVL) 6b.7 §:ään. Kun aiemmin konsernilla tarkoitettiin vain omistus- tai hallintasuhteissa olevien yhtiöiden muodostamaa kokonaisuutta, niin EVL 6b.7 §:n mukaan konsernikäsitteeseen lisättiin myös luonnollisen henkilön tai henkilöiden sekä yhden tai useamman oikeushenkilön ja luonnollisten henkilöiden yhdistelmien määräysvallassa olevat yhtiöt. Tällä on ollut vaikutusta konserniyhtiöiden välisiin sisäisiin luovutuksiin, joiden verovaikutus realisoituu vasta konsernin ulkopuolisissa luovutuksissa.⁴

OYL 8:12:n mukaan osakeyhtiön on mahdollista saavuttaa KPL 1:5:ssä tarkoitettu määräysvalta yhteisössä tai säätiössä myös silloin, kun osakeyhtiöllä on yhdessä yhden tai useamman tytäryhteisönsä kanssa taikka tytäryhteisöllä on yksin tai yhteisen emoyhtiön määräysvallassa olevien toisten tytäryhteisöjen kanssa ylläolevasti selitetty määräysvalta siinä. Konsernirakenne on siis mahdollinen myös sellaisessa tilanteessa, missä emoyhtiön omistus ja määräysvalta on välillinen suhteessa tytäryhteisöön. Tällöin puhutaan omistuksen ketjuttamisesta, missä esimerkiksi omistajayrittäjä ei suoraan omista liike-

¹ Vapaavuori 2003: 326.

² KPL 1:5.2:n mukaan yhtiöjärjestykseen tai muuhun sopimukseen perustuvaa äänestysrajoitusta ei oteta huomioon yli 50 %:in määräysvaltaa laskettaessa. Ks. myös Leppiniemi 2008: 106–107.

³ Koski 1989: 199.

⁴ Andersson, Ikkala & Penttilä 2009: 185–186; Kukkonen & Walden 2010: 18–20.

toimintayhtiötä, vaan sen emoyhtiönä toimivan holdingyhtiön⁵. On mahdollista, että liiketoimintayhtiökin omistaa yhden yrityksen, esimerkiksi liiketoimintayhtiön alihankkijan, jolloin syntyy kyseinen ketjuuntuminen holdingyhtiön, liiketoimintayhtiön sekä alihankkijan välillä.⁶

KPL 1:5:ssä säädetään myös kirjanpitovelvollisesta, mitä sovelletaan edellä tarkoitettuun osakeyhtiöön ja mitä mainitussa pykälässä säädetään kohdeyrityksestä, sovelletaan edellä tarkoitettuun toiseen kotimaiseen tai ulkomaiseen yhtiöön tai säätiöön, eli emoyhtiön tytäryhteisöön. KPL 1:5:n määräysvallalla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että kirjanpitovelvollisella on äänivalta toista kirjanpitovelvollista tai ulkomaista yritystä kohtaan. Äänivalta voidaan saavuttaa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin kirjanpitovelvollinen voi saavuttaa äänivallan yli 50 prosentin osuudella kohdeyrityksen osakkeiden ja osuuksien tuottamasta äänimäärästä, joka voidaan saavuttaa omistamalla, jäsenyyden, yhtiöjärjestyksen tai yhtiösopimuksen kautta. Yli 50 prosentin äänivaltaan tytäryrityksestä riittää emoyritykselle myös se, jos emoyritys saavuttaa äänivallan välillisen omistuksen kautta.⁷

Tämä tapahtuu niin, että emoyrityksen omistama tytäryritys tai tytäryritykset omistavat osan tai jopa kokonaan kyseisen kohdeyrityksen. On myös mahdollista, että emoyhtiön ja tytäryhtiön taikka tytäryhtiöiden omistus yhteensä ylittää 50 %:in rajan kohdeyrityksestä. Toinen tapa saavuttaa määräysvalta suhteessa toiseen kirjanpitovelvolliseen on se, että kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö kohdeyrityksen hallitukseen tai muuhun vastaavaan toimielimeen, jolla on päätäntävalta kohdeyrityksen asioista.⁸

Kun emoyrityksellä on siis päätäntävalta kohdeyrityksen asioista, sitä kutsutaan tytäryritykseksi. Jos yhtiöllä ei ole määräysvaltaa kotimaisen tai ulkomaisen kohdeyrityksen toiminnasta ja yhtiö omistaa sen osakkeista yli 10 %, mutta kuitenkin alle 50 %, niin kyseessä on silloin osakkuusyritys. KPL 1:7.1:n mukaan osakkuusyritystä ei lasketa konserniin. Jos yhtiön omistus toisesta yrityksestä on tasan 50 %, kyseessä on yhteisyritys sen toisen osapuolen kanssa, joka omistaa samankokoisen osuuden kyseisestä kohdeyrityksestä. Edellytyksenä tälle on se, että toinen osapuoli ei kuulu samaan konserniin kyseisen konserniyhtiön kanssa.⁹

⁵ Kukkonen & Walden 2010: 11.

⁶ Kukkonen & Walden 2009: 46–51.

⁷ KPL 1 luku.

⁸ KPL 1 luku; Kirjanpitolautakunta 1993.

⁹ Tilastokeskus 2009a.

Tytäryhtiöstä on eroteltava myös sivuliike. Sivuliikkeellä tarkoitetaan yrityksen ulkomaille perustamaa yksikköä, millä on kohdevaltiossa kiinteä toimipaikka. Kiinteän toimipaikan määritelmä on määritelty verosopimuksissa, kansallisessa lainsäädännössä sekä EU:n korko-rojaltidirektiivissä¹⁰. Sivuliikkeellä ei kuitenkaan ole omaa oikeushenkilöllisyyttä, mikä erottaa sen tytäryhtiön käsitteestä. Tytäryhtiö on siis aina juridisesti itsenäinen kokonaisuus.¹¹

Nykyisessä globaalissa toimintaympäristössä edellä kuvatun kaltaisten kansainvälisten konsernien määrä lisääntyy jatkuvasti. Monet yritykset tavoittelevat laajentumista yrityksen tuloksen parannuksen ja sitä kautta osakkeen kurssinnousun toivossa. Tämä voi tapahtua perustamalla uusia yrityksiä esimerkiksi ulkomaille tai ostamalla ulkopuolisen yrityksen. Näin syntyy lisää uusia konserneja ja konsernit laajenevat ulkomaille. Myös verouudistuksella on ollut tähän asiaan omat vaikutuksensa. Sen takia jopa pienemmätkin osakeyhtiöt ovat aloittaneet siirtymään vähitellen konsernimuotoon. Konserni onkin noussut tärkeimmäksi liiketoiminnan organisoitumismuodoksi, jos asiaa tarkastelee esimerkiksi liikevaihdon tai valtion saamien verotulojen kannalta. Tästä syystä myös konsernien ja niiden tuloksensaamisen tutkimisen aihepiiri Suomen ja yhteisön alueella on kiinnostava ja ajankohtainen.¹²

Myös konsernien verotukseen kiinteästi liittyvän konserniverotusjärjestelmän tulevaisuudennäkymät vaikuttavat mielenkiintoisilta. Euroopan komissiossa on puhuttu jo pidemmän aikaa konserniverotusjärjestelmän yhdistämisestä samanlaiseksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä, jotta EU:n talousalue saataisiin yhtenäisemmäksi, mitä se nykyään on. Nykyisessä muodossaan verokilpailu maiden välillä on ankaraa, eikä tämä ole pelkästään hyvä asia, kun EU tavoittelee yhtenäisempää talousaluetta jäsenvaltioidensa välille. Tämä tarkoittaisi samalla luopumista kansallisista konserniverotusjärjestelmistä. Erilaisia vaihtoehtoja, millä tavalla tämä voitaisiin toteuttaa, on IFRS-standardeihin perustuva harmonisoidun veropohjan hanke¹³ ja kotivaltioverotusmalli.¹⁴

Aikataulua, millä näitä uudistuksia voitaisiin ryhtyä viemään tosissaan eteenpäin, on kuitenkin mahdotonta arvioida tarkasti. Ensimmäiset suunnitelmat verotusjärjestelmän yhdistämiseksi syntyivät jo yli kaksikymmentä vuotta sitten, mutta vielääkään mitään

¹⁰ Helminen 2009: 141.

¹¹ Tilastokeskus 2009b.

¹² Kukkonen & Walden 2009: 292–294.

¹³ Englanniksi Common Consolidated Corporate Tax Base, CCCTB.

¹⁴ Euroopan komissio 2009; Honkavaara 2006; Malmgren 2008: 144; Mitchell 2007; Niskakangas, Tikka, Honkavaara, Helminen, Lundén, Laitinen, Rabinä, Leppiniemi, Kiviranta, Ranta-Lassila, Mattila, Raunio, Äimä 2005: 273–279.

konkreettista ei ole asian suhteen sovittu jäsenvaltioiden kesken¹⁵. Tämä ei tietenkään ratkaisisi EU:n ulkopuolisten konserniyhtiöiden tuloksentasaukseen liittyviä ongelmakohtia, vaan todennäköisesti myös jatkossa verotus jäsenvaltion ja ulkomaisen osapuolen välillä tullaan järjestämään keskinäisten verosopimusten avulla niin kuin tähänkin mennessä asia on hoidettu.¹⁶

Joka tapauksessa verotus muodostaa konsernien suurimman kustannuserän ja tästä syystä esimerkiksi Ernst & Youngin julkistaman kansainvälisen tutkimuksen mukaan yritysten verojohtajat pitävät verosuunnittelua tärkeämpänä kuin koskaan. Tutkimuksen mukaan yli 90 % verojohtajista katsoo veroriskien hallinnan vain korostuvan tulevaisuudessa. Tämä puoltaa tutkielman aiheen ajankohtaisuutta sekä sen merkityksellisyyttä.¹⁷

1.1. Tutkimusongelma

Niin kuin tutkimuksen kuvauksesta kävi jo ilmi, niin kansainvälisen konsernin tappiontasaukseen liittyy paljon ongelmakohtia koko Euroopan unionin alueella, koska Euroopan unionin jäsenvaltioiden verolainsäädäntö poikkeaa toisistaan huomattavasti. Kolmessa jäsenvaltiossa ei konsernien tappiontasaukselle ole edes olemassa erillistä lainsäädäntöä. Veropohjassa on valtioiden välillä niin ikään niin suuria eroja, että yhtenäisen veropohjan rakentaminen tulee viemään paljon aikaa, eikä sen toteuttaminen tapahdu välttämättä vielä lähitulevaisuudessakaan. Kirjallisuudessa esitetyt ajatukset kotivaltioverotuksesta sekä yhteisestä veropohjasta yritysverotuksessa esitettiin jo viisi vuotta sitten, eikä vielääkään mitään konkreettista, kuten direktiiviehdotusta, ole tapahtunut verotuksen yhdentämiseksi. Kotivaltioverotuksessa on ollut tosin käynnissä vuonna 2005 alkanut pilottihanke, joka ei ole saavuttanut suurta suosiota jäsenvaltioiden keskuudessa. Tähän ei varmasti pienimpänä syynä ole se, että jäsenvaltiot eivät halua verouudistuksen myötä ainakaan menettää niitä verotuloja, mitä ne tällä hetkellä yrityksiltä perivät.¹⁸

Koska tällaisen näin radikaalin verouudistuksen toteuttaminen vie paljon aikaa, eikä välttämättä vielä lähitulevaisuudessakaan tule tapahtumaan, niin pääteemana tässä tutkielmassa on tarkoituksena keskittyä tutkimaan Suomen konserniverotuksen mahdollis-

¹⁵ Honkavaara 2006.

¹⁶ Helminen 2008: 41–43.

¹⁷ Ernst & Young 2008.

¹⁸ European Commission 2007a; European Commission 2007b; Honkavaara 2006.

tamaa tuloksentasausta KonsAvL:n pohjalta, ja vertailla sitä muiden jäsenvaltioiden vastaaviin järjestelmiin. Tarkemmin vertailtaviksi valtioiksi tutkielmassa otettiin muut Pohjoismaiden jäsenvaltiot, Tanska ja Ruotsi. Käsittelyn kohteena ovat sekä puhtaasti kotimaiset konsernit, että sellaiset konsernit, jotka toimivat kotivaltion lisäksi myös EU:n sisämarkkinoilla. Tutkielma sisältää kuitenkin muutamia esimerkkejä siitä, miten entisessä EY-tuomioistuimessa¹⁹ on ratkaistu vähintään kahdessa eri jäsenvaltiossa toimivien konsernien verotusongelmia, vaikkei niillä toimintaa Suomessa olekaan. Tällä yritetään vain havainnollistaa nykyisen EU-tuomioistuimen kantaa tämän hetkistä konsernien verokohtelua ja tuloksentasaamismahdollisuuksia kohtaan.²⁰

Rajauksena tässä on tosin kuitenkin se, että EU:n ulkopuolista yritys- ja konsernitoimintaa ei tässä tutkimuksessa käsitellä. Syynä tähän on se, että tavoitteena on ensisijaisesti puuttua Suomen ja EU:n sisämarkkinoiden ongelmakohtiin, mitkä kaikkien jäsenvaltioiden täytyisi ratkaista, jotta EU voisi haastaa selkeän ja yhtenäisen verotuksellisen pohjan kautta toimivien markkinoiden avulla USAn ja Aasian talousmahteja entistä paremmin. Tutkielma keskittyy tässä yhteen EU:n sisämarkkinoiden suurimpaan ongelmakohtaan eli konserniyhtiöiden väliseen tuloksentasaamiseen, mikä tuli jo aiemmin selväksi. Myöskään EU:n primäärioikeuden konserniverotukseen liittyvien artiklojen verotuksellista oikeudenmukaisuutta ei tulla tässä tutkielmassa käsittelemään.²¹

Kysymys näiden asetelmien pohjalta onkin se, että onko konsernien verotus neutraalia nykyisen lainsäädäntömme pohjalta? Onko verotus siis tiukempaa vai kevyempää, kun toimintarakenteeksi valitaan konserni suhteessa yksittäiseen yritykseen ja millä tavoin tätä neutraalisuutta on pyritty lainsäädännöllisesti parantamaan? Tutkielmassa pyritään vastaamaan myös kysymykseen erilaisten konsernien tuloksentasaamiseen liittyvien menetelmien verotuksellisista seuraamuksista. Tutkielmassa tutkitaan myös toteutuuko verotuksen neutraalisuus muissa jäsenvaltiossa Suomea paremmin. Rajauksena tutkimuksessa on se, että EU:n ulkopuolisia konserniverotusjärjestelmiä ei tässä tutkielmassa käsitellä.

Tutkittavia tuloksentasaamiskeinoja ovat konserniavustukset sekä osingonjako. Osingonjako tosin suoritetaan yhtiön vapaasta omasta pääomasta, mitä on kerrytetty yhtiön tilikauden ja aiempien tilikausien voitoilla. Näin se on jo kertaalleen verotettua tuloa toisin kuin konserniavustus, mitä ei veroteta ollenkaan. Muita tuloksentasaamiskeinoja

¹⁹ Nimi vaihtui EU-tuomioistuimeksi, kun Lissabonin sopimus ratifioitiin 1.12.2009 ja Euroopan unionista tuli oikeushenkilö. Raitio 2010: 71.

²⁰ European Commission 2007b; Honkavaara 2006.

²¹ European Commission 2007a.

ovat omaisuudenluovutukset konserniyhtiöiden välillä sekä normaalista poikkeava hinnoittelu. Ääritapauksissa myös yhtiöiden fuusioitumista voidaan käyttää tuloksentasaamiskeinona; jokainen yhtiöhän on oma verotusyksikkönsä TVL:n mukaan.²²

Myös peiteltyjä tuloksentasaamiskeinoja käsitellään tässä tutkimuksessa Suomen osalta. Peiteltyinä tuloksentasaamiskeinoina pidetään muun muassa peiteltyä osinkoa, siirtohinnoittelua sekä konsernitukea. Nämä menetelmät ovat pääasiallisesti verovähennyskelvottomia. Ero avoimen tuloksentasauksen ja peiteltyyn tuloksentasaamisen välissä ei ole kuitenkaan aina kovin suuri. Joissain tilanteissa peiteltyjä osinkoja voidaan käsitellä konserniavustuksena. Erona avoimeen tuloksentasaukseen verrattuna on se, että peiteltyyn tuloksentasauksen ei ole tarkoitus tulla konsernin ulkopuolisen yleisön tietoon. Tutkielman tarkoituksena on vastata kysymykseen myös siitä, millä tavalla verovähennyskelvoisen tuloksentasaamismuodon voi erottaa verovähennyskelvottomasta tuloksentasaamismuodosta.²³

Tiettyjä rajoituksia tähän tutkimukseen tuovat ainakin se, että tutkimuksessa käsitellään jo olemassa olevaa konsernia. Tässä ei siis puututa tilanteisiin, missä konserni on perusteilla tai konsernia ollaan lakkauttamassa. Näkökulmana tutkimuksessa on luonnollisesti vero-oikeudellisen linjan puolella, koska tavoitteena on tutkia verotuksen epäkohtia ja neutraalisuutta. Konsernien yhtiöoikeudellinen puoli jää näin tutkimuksessa taka-alalle. Tutkielma keskittyy pääsääntöisesti tutkimaan konsernien välitöntä verotusta, koska konsernien tuloksentasaamisen näkökulmasta verotus ja sen ongelmakohdat aiheutuvat juuri tästä välittömästä verotuksesta. Näin ollen välilliseen verotukseen ei tutkielmassa juuri perehdytä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö välilliselläkin verotuksella olisi merkitystä konsernien toiminnassa. Hyvänä esimerkkinä välillisestä verotuksesta, millä on myös konsernien toimintaan merkitystä, on arvonlisäverotus. Näistäkin asioista konsernit ovat kiistelleet myös Suomen korkeimmassa hallinto-oikeudessa asti.^{24 25}

Viidennessä luvussa käsiteltävien syrjintäkiellon ja EU:n primäärioikeuden mukaisten perusvapauksien kohdalla käsittelyä rajataan koskemaan syrjintäkieltoa ja niitä perusvapauksia, joilla on vaikutusta konsernien rajat ylittävään tuloksentasaamiseen. Tästä syystä tavaroiden ja palveluiden vapaata liikkuvuutta sekä henkilöiden liikkuvuutta luonnollisten henkilöiden osalta ei tässä tutkielmassa käsitellä.²⁶

²² Osuuspankki 2009.

²³ Mattila 2007: 101.

²⁴ Esimerkkinä tällaisesta asiasta on KHO 2007:56. Asiassa kiisteltiin siitä, voiko suomalainen A Oy vähentää hollantilaisen tytäryhtiönsä arvonlisäverot kemian myyntiin liittyvien palvelujensa osalta.

²⁵ KPMG 2007.

²⁶ Helminen 2008: 66-67.

Tutkimusmetodina tässä tutkielmassa on pääsääntöisesti oikeustaloustieteellinen lähestymistapa. Silti oikeusdogmaattistakin näkökantaa tuodaan esille esimerkiksi siinä, kun tutkitaan sekä entisen EY-tuomioistuimen²⁷, että Suomen korkeimman hallinto-oikeuden tekemiä ratkaisuja konsernien tuloksentasauksen verotusta koskevissa asioissa. Oikeusdogmaattinen puoli tulee esille myös, kun tutkitaan konsernien tuloksentaamiseen liittyvää voimassa olevaa lainsäädäntöä. Oikeusvertailevaa lähestymistapaa tullaan käyttämään, kun vertaillaan Suomen konserniverotusjärjestelmää kahden muun jäsenvaltion, Ruotsin ja Tanskan, vastaaviin järjestelmiin. Oikeusvertaileva näkökulma tulee tosin esille myös vertailtaessa konsernien tuloksentaamisen eri muotoja, kuten konserniavustusta sekä osingonjakoa. Veropoliittinen näkökulma taas tulee esille neljännen luvun johtopäätöksissä Suomen, Ruotsin ja Tanskan konserniverotusjärjestelmistä sekä siinä, kun tutkitaan jäsenvaltioiden suhtautumista yhtenäisen veropohjan luomiseen.

1.2. Lissabonin sopimuksen huomioiminen

Tutkielmassa on otettu huomioon myös Lissabonissa joulukuussa 2007 tehty ja 1.12.2009 voimaan tullut Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen²⁸ (SEU) ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen²⁹ muuttamisesta. Lissabonin sopimuksen mukaisesti EU:n perustamissopimusjärjestelmä on koostunut 1.12.2009 alkaen Euroopan unionista tehdystä sopimuksesta (SEU) sekä Euroopan unionin toiminnasta tehdystä sopimuksesta (SEUT), joilla on sama oikeudellinen arvo. Lissabonin sopimus perustuu siis edelleen kahden perustamissopimuksen varaan, joiden sisältöön tehtiin samalla pieniä uudistuksia koskien EU:n oikeusjärjestelmää, päätöksentekoa ja toimielimiä sekä turvallisuus- ja puoluepolitiikkaa. Samalla nimeke Euroopan yhteisö (EY) jää historiaan ja perustamissopimuksen artiklanumerointi muuttui. Tästä syystä myös tarve erotella EU- ja EY-oikeus toisistaan poistui. Nämä asiat tullaan huomioimaan myös tässä tutkielmassa.³⁰

²⁷ Nykyinen EU-tuomioistuin. Ks. myös Ojanen 2010: 6-7 sekä Raitio 2010: 70-75.

²⁸ Maastrichin sopimus

²⁹ Rooman sopimus

³⁰ Käsiteltäessä ennen 1.12.09 tehtyjä oikeustoimia käytetään tutkielmassa silti nimikettä EY, kun esimerkiksi viitataan EY:n perustamissopimukseen tai EY-tuomioistuimeen. Viitattaessa nykyisen SEUT:in artikloihin ilmoitetaan samalla myös suluissa EY:n perustamissopimuksen vastaavat artikkelit. Ojanen 2010: 6-7; Raitio 2010: 70-75.

1.3. Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen ensimmäisen pääluvun tarkoituksena on ollut perehdyttää lukija aihealueeseen tutkimalla konsernien väliseen tuloksentasaukseen liittyviä perusasioita ja termejä. Samalla tässä ensimmäisessä luvussa, ja erityisesti sen toisessa alaluvussa, on ollut tarkoitus tuoda esille se tutkimusongelma, mitä tässä tutkielmassa on tarkoitus käsitellä ja tutkia.

Toisessa pääluvussa käsitellään konsernien tuloksentasausta Suomessa. Ensiksi tutkitaan Tilastokeskuksen keräämien tilastotietojen avulla sitä, miksi konsernirakenne on tärkeä liiketoiminnan järjestäytymismuoto Suomelle ja samalla myös muille Euroopan unionin jäsenvaltioille. Tämän jälkeen tutkitaan, mitkä tekijät vaikuttivat Suomen konserniverotusjärjestelmän syntymään ja tutkitaan konsernien tuloksentasauksen mahdollisuuksien kehityksestä Suomen verotusjärjestelmässä. Myös konsernirakenteen määrittelyn tulkinnallisia eroja EVL:ssä, KPL:ssä, KonsAvL:ssa ja OYL:ssä käydään läpi tässä luvussa.

Toisessa pääluvussa myös perehdytään, ja samalla vertaillaan, erilaisia verotuksellisesti vähennyskelpoisia tuloksentasauskeinoja, eli osingonjakoa ja konserniavustusta. Tässä luvussa kerrotaan muun muassa erilaisia variaatioita siitä, millaisissa omistussuhteissa kotimaiset konsernit ovat oikeutettuja saamaan konserniavustuksia ja osinkoja konsernin kannalta verovapaasti. Konserniavustuksen kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että avustus on saajalleen verotettavaa tuloa ja antajalle verovähennyskelpoinen meno.³¹

Tämän jälkeen toisessa pääluvussa perehdytään vastaavasti niihin tuloksentasaamisen muotoihin, mitkä eivät ole verotuksessa pääsääntöisesti vähennyskelpoisia tuen antajalle, mutta kuitenkin veronalaista tuloa sen saajalle. Tällaisia menetelmiä ovat siirtohinnoittelu, konsernituki sekä peitelty osingonjako. Monet konsernit saattavat yrittää tasata keinoitekoisesti konserniyhtiöiden välistä tulosta näiden keinojen avulla, jolloin näitä menetelmiä voidaan pitää peiteltyinä konserniavustuksena. Luvun alussa on tarkoitus avata kyseisien termien sisältöä, jonka jälkeen tutkitaan, mitä eroja kyseisillä menetelmillä on avoimeen ja vähennyskelpoiseen tuloksentasaukseen, koska raja näiden välillä ei aina ole täysin selkeä.³²

³¹ Myrsky & Linnakangas 2009: 298–302.

³² Raunio 2008: 58–59.

Siirtohinnoittelun yhteydessä käydään läpi myös sitä, mitä tarkoitetaan markkinaehtoperiaatteella ja miten verotuksessa suhtaudutaan markkinaehtoiseen siirtohinnoitteluun. Markkinaehtoperiaatteen pohjautuvan OECD:n³³ siirtohinnoitteluohjeen mukaiset menetelmät, millä voidaan määritellä markkinaehtoisuutta, käsitellään tässä luvussa samalla läpi. Nämä menetelmät ovat laajasti käytössä Euroopan unionin jäsenvaltioissa Suomi mukaan lukien. Luvussa tutkitaan myös sitä, millaisia verotuksellisia seuraamuksia nämä tuloksentasaamisen muodot aiheuttavat konserniyrityksille. Luvun tarkoituksena on tuoda esille myös kaikkien eri menetelmien verotukselliset seuraamukset konserneille.

Kolmannessa pääluvussa tutustutaan siihen, millaisia konsernien tuloksentasaamismahdollisuuksia on käytössä muissa jäsenvaltioissa. Kolmannen luvun alaluvuissa tutkitaan tarkemmin Ruotsin ja Tanskan konserniverolainsäädäntöä ja tämän lainsäädännön mahdollistamaa tuloksentasaamista valtioiden verolakien, oikeustapausten sekä kirjallisuuden pohjalta. Luvussa on tarkoituksena samalla myös vertailla kyseisten valtioiden konserniverolainsäädäntöjen avaamia tuloksentasaamismahdollisuuksia Suomen konserniverotusjärjestelmän tuloksentasaamismahdollisuuksiin ja arvioida samalla sitä, millaisia veropoliittisia vaikuttimia verojärjestelmillä kyseisille valtioille on.

Neljännessä pääluvussa käsittelyn kohteena ovat EU:n primäärioikeuden mukaiset perusvapaudet ja syrjintäkielto konsernien rajat ylittävän tuloksentasaamisen näkökulmasta katsottuna. Tässä luvussa käydään lyhyesti läpi lukuisia silloisessa EY-tuomioistuimessa (nykyisessä EU-tuomioistuimessa) käsiteltyjä oikeustapauksia, missä jäsenvaltioiden kansalliset verolait ovat olleet ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen (samoin kuin nykyisen SEUT:n) mukaisten syrjintäkiellon ja perusvapauksien kanssa. Kyseisissä asioissa kansalliset lait ovat toissijaisessa asemassa suhteessa perusvapauksiin ja syrjintäkieltoon, koska nämä käsitteet ovat osa EU:n primäärioikeutta, mikä menee jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön edelle³⁴. Lähtökohtana asioissa on ollutkin selvittää sitä, onko kansallinen lainsäädäntö ristiriidassa perusvapauksien ja syrjintäkiellon kanssa, eikä sitä, että pitäisikö asioissa tulkita kansallista lakia tai EU:n primäärioikeuden mukaisia periaatteita. Tarkemmassa käsittelyssä tässä luvussa ovat asiat C-446/03 Marks & Spencer sekä C-231/05 Oy AA.

Tutkielman viidessä pääluvussa käsitellään EU:n pyrkimyksiä verotuksen harmonisointiin konserniverotuksellisesta näkökulmasta katsoen viimeisen kuudenkymmenen vuoden aikana. Harmonisointipyrkimysten voidaan katsoa alkaneen Rooman sopimuksen

³³ Englanniksi *Organisation for Economic Cooperation and Development*.

³⁴ Raunio 2010: 70–75.

allekirjoittamisen jälkeen, mikä johti EU:n edeltäjän, silloisen Euroopan talousyhteisön (ETY) perustamiseen. Rooman sopimus on Maastrichin sopimuksen ohella toinen niistä sopimuksista, mihin nykyiset EU:n perussopimukset kiinteästi pohjautuvat³⁵. Tämän lisäksi viidennessä pääluvussa tutkitaan yhtenäisen yritysveropohjan (CCCTB) ja kotivaltioverotuksen malleja, joita pidetään potentiaalisina tulevaisuuden konserniverotuksen harmonisointimalleina EU:n sisämarkkinoilla³⁶. Tämän jälkeisessä kuudennessa pääluvussa tehdään lyhyt yhteenveto tutkielmassa käsitellyistä asioista.

³⁵ Ojanen 2010: 5-7; Raunio 2010: 70–75.

³⁶ European Commission 2010b; Äimä 2009: 104.

2. KONSERNIVEROTUKSESTA SUOMESSA

Vuoden 2008 lopulla Suomessa toimi yhteensä 5977 konsernia. Tilastokeskuksen mukaan 61 prosenttia näistä Suomessa toimivista konserneista vuonna 2008 oli ulkomalaisomisteisia ja loput 39 prosenttia kotimaisomisteisia. Kotimaisomisteisista konserneista 26 prosenttia puolestaan oli monikansallisia konserneja, eli sellaisia, joilla oli tytäryhtiöitä myös ulkomailla, ja 74 prosenttia pelkästään kotimaassa toimivia konserneja, eli niiden tytäryritykset ja muutenkin koko konsernin liiketoiminta tapahtui pelkästään Suomessa.³⁷

Toisin sanoen yli 71 prosentilla Suomessa toimivista konserneista oli liiketoimintaa myös kotimaan rajojen ulkopuolella. Näistä luvuista voidaan helposti päätellä se, että konsernit ovat hyvin monessa tapauksessa monikansallisia yrityksiä, jolloin myös niiden tuloksentasaaminen mutkistuu, koska siihen vaikuttaa monikansallisten yhtiöiden kohdalla kahden eri maan lainsäädännöt, jos oletetaan tuloksentasaamista harjoittavan tytäryhtiön ja emoyhtiön toimivan eri valtioissa.³⁸

Vaikka merkittävä osa Suomessa toimivista konserneista on kansainvälisiä, niin vuoden 2008 tilastojen mukaan vain muutama prosentti Suomessa toimivista yrityksistä on ottanut konsernin liiketoiminnan organisoitumismuodokseen. Kansainväliset konsernit ovat Suomessa kuitenkin merkittävä työllistäjä sillä, vaikka vain yksi prosentti Suomessa toimivista yrityksistä on kansainvälisiä konserneja, niin nämä yritykset työllistävät silti 15,5 % Suomessa työskentelevästä työvoimasta.³⁹

Etenkään tästä syystä ei ole Suomen valtion edun mukaista hankaloittaa kansainvälisten konsernien toimintaa Suomessa joustamattoman verotuksen takia. Kansainväliset konsernit, joilla on toimintaa Suomessa, tuovat työvoiman palkkaamisen lisäksi luonnollisesti myös paljon verotuloja valtiolle tekemästään liiketoiminnasta. Näistä syistä Suomi onkin solminut noin 60 valtion kanssa verosopimuksia, joilla puretaan kansainvälisten konsernien riskejä kahdenkertaiseen verotukseen joutumisesta Suomessa toimiessaan. Euroopan unionin jäsenvaltioiden kanssa tällaista riskiä Suomessa ja toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa toimivalla konsernilla ei ole muutenkaan johtuen Euroopan unio-

³⁷ Tilastokeskus 2009c.

³⁸ Tilastokeskus 2009c.

³⁹ Tilastokeskus 2009c.

nin emo-tytäryhtiödirektiivistä ja niin sanotusta arbitraatiosopimuksesta, jotka selitetään tarkemmin jäljempässä luvussa 2.1.2.⁴⁰

Euroopan unionin emo-tytäryhtiödirektiivi on merkittävä helpotus Suomessa toimiville monikansallisille konserneille jo siinäkin mielessä, että Tilastokeskuksen mukaan yli 60 prosenttia suomalaisista monikansallisista konserneista toimii Suomen lisäksi juuri muissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa, jolloin konserni on verotuksellisesti samalla viivalla pelkäästään Suomessa toimivien konserneiden kanssa. Tämän tilaston tiedot on kerätty vuodelta 2007, jonka jälkeen tilanne tuskin on ratkaisevasti nykyisestä muuttunut.⁴¹

Kaiken kaikkiaan konsernit muodostavat siis varsin merkittävän tekijän yhtiömuotoja tarkasteltaessa Suomessa ja samalla huomattavan verotulojen lähteen Suomen valtiolle. Yksi syy tälle on vuonna 2005 tapahtunut verouudistus, jonka myötä yhä useampi osakeyhtiö on siirtänyt toimintansa konsernimuotoon. Valtion verotusvastuuta onkin pyritty tästä syystä jakamaan erilaisille Verohallituksen alaisille virastoille konsernien koon perusteella. Suurimpien konsernien verotuksesta vastaa Suomessa Konserniverokeskus, joka on Verohallituksen alainen verovirasto. Rajana sille, mikä lasketaan suureksi konserniksi, josta Konserniverokeskus vastaa, pidetään noin 200 miljoonan euron liikevaihtoa.⁴²

Suomessa konserniverotuksen lähtökohtana on *erillisyyden* periaate. Tämä tarkoittaa sitä, että verotuksessa jokaista konserniin kuuluvaa yhtiötä käsitellään itsenäisinä yhtiöinä. Jokaiselle konserniyhtiölle lasketaan siis oma verotettava tuloksensa. Ongelmalliseksi tämän asian tekee se, että tuloksenmuodostuminen ei välttämättä ole aina tasaista konserniin kuuluvien yhtiöiden välillä.⁴³

Esimerkkinä tästä voisi olla tapaus, missä olisi kuvitteellinen konserni, mihin kuuluvat emoyhtiö A Oy, ja A:n omistamat tytäryhtiöt B Oy sekä C Oy. A Oy ja B Oy ovat tehneet tilikaudella hyvän, voitollisen tuloksen, mutta C Oy:n toiminta on jäänyt tappiolliseksi. Koska jokaiselle konserniyhtiölle lasketaan tulokset erikseen, C Oy:n tekemä tappio ei olisi vähennyskelpoinen A Oy:n ja B Oy:n tekemästä voitosta. Tämä taas asettaisi konsernin verotuksellisesti eriarvoiseen asemaan suhteessa niihin yhtiöihin, jotka eivät ole organisoituneet konserneiksi, koska tulon hankkimiseen liittyvät menot ovat vähennyskelpoisia verotuksessa. Lisäksi VML 31 §:ssä säädetään, että konsernin sisäisissä

⁴⁰ Helminen 2008: 41–46; Juusela 2004: 121–123.

⁴¹ Tilastokeskus 2009d.

⁴² Kukkonen 2004: 335–336.

⁴³ Ranta-Lassila 2002: 29.

liiketoimissa tulee käyttää käypää arvoa, joten tuloksentasaus konserniyhtiöiden välillä esimerkiksi ostamalla toisen konserniyhtiön tuotteita ali- tai ylihintaan, on kielletty. Kyseistä menetelmää kutsutaan siirtohinnoitteluksi, jota käsitellään tarkemmin myöhemmin alaluvussa 2.2.⁴⁴

Vaikka verotuksessa jokainen konserniyhtiö on oma verotusyksikkönsä, niin jokaisen konsernin, jonka yhdenkin konserniyhtiön osakkeet ovat julkisen kaupankäynnin kohteena tai joka jakaa varoja osakkeenomistajilleen, täytyy laatia konsernitilinpäätös⁴⁵. Lisäksi julkisen kaupankäynnin kohteena olevien konsernien täytyy laatia IAS:n asettamien IFRS (International Financial Reporting Standards) –standardien mukainen konsernitilinpäätös⁴⁶. Kirjanpitolain mukaan myös sellaiset konsernit, minkä yhtiöiden osakkeita ei ole julkisen kaupankäynnin kohteina, saavat laatia IFRS –standardien mukaisen konsernitilinpäätöksen, vaikka tämä ei välttämättä olekaan näille konserneille. Jos nämä konsernit haluavat kuitenkin vapaaehtoisesti laatia tämän standardien mukaisen tilinpäätöksen konsernilleen, niin vaatimuksena on kirjanpitolain mukaan, että tämä on tehtävä samoja sääntöjä noudattaen, mitä pörssi-yhtiötkin noudattavat.⁴⁷

Konsernitilinpäätöksen tekeminen IFRS –standardien mukaisesti tuskin lisää kovin paljon konsernien työmäärää, koska jokainen pörssissä noteerattu yhtiö joutuu omistusrakenteestaan riippumatta laatimaan tilinpäätöksensä IFRS –standardien mukaisesti. Ainoastaan konsernin sisäiset kaupat pitää konsernin tilinpäätöstä tehdessä eliminoida, koska tällaisissa liiketapahtumissa ei konsernin näkökulmasta saavuteta todellista voittoa tai vastaavasti tappiota. Sen sijaan konserniyhtiöiden voitonjakoon konsernitilinpäätöksellä saattaa olla vaikutusta, jos yksi konserniyhtiöistä on tehnyt voittoa ja taas toinen on tappiollinen. EY-tuomioistuimessa on käsitelty useita tapauksia, missä EU:n primäärioikeus ja jäsenvaltioiden omat konserniverotusjärjestelmät tappiontasauksen osalta ulkomaille ovat olleet ristiriidassa keskenään.⁴⁸ Esimerkkeinä näistä voi mainita asiat C-446/03 Marks & Spencerin sekä C-231/05 Oy AA:n⁴⁹.

Suomessa konserniyhtiöiden tuloksentasaamiseen liittyvien ongelmien takia hallituksen esityksessä (HE 92/1986) ehdotettiin erityisen lain konserniavustuksesta verotuksesta (KonsAvL) käyttöönottoa. Eduskunnan hyväksyttyä kyseisen hallituksen esityksen KonsAvL tuli voimaan Suomessa 1.1.1987 alkaen. Seuraavassa alaluvussa 2.1. tutkitaan

⁴⁴ Tikka, Nykänen & Juusela 2010: 7.2. Siirtohinnoittelu.

⁴⁵ Villa, Ossa & Saarnilehto 2007: 225–226.

⁴⁶ Niskakangas ym. 2005: 262–265.

⁴⁷ KPL 3 luku.

⁴⁸ KPMG 2010: 227; Pörssisäätiö 2005; Kukkonen & Walden 2009.

⁴⁹ Myös KHO 2005:29, jossa Oy AA oli nimellä E Oy.

tätä KonsAvL:n mahdollistamaa konserniavustusta ja toista avoimen tuloksentasaamisen muotoa, osingojakoa, tarkemmin.

2.1. Konsernien avoin tuloksentasaus

Edellä esitetyn *erillisyyden* periaatteen yhtiöiden verotuksessa voidaan katsoa aiheuttavan ongelmia konserniverotuksen neutraalisuuden kannalta⁵⁰. Konsernien avoimella tuloksentasauksella konsernit pyrkivät ehkäisemään näitä ongelmia pyrkimällä verotuksellisesti samankaltaiseen asemaan yhden yhtiön yhtiömuodon kanssa. Tämä lisää konserniverotuksen neutraalisuutta suhteessa yhdestä yhtiöstä koostuviin yrityksiin ja edesauttaa yrityksiä päätöksiä yritykselle luonnollisimman yhtiömuodon valinnassa⁵¹. Toisin sanoen tällä tavalla mahdollistetaan sellainen tilanne, että konsernit voivat vähentää voitollisen konserniyhtiön tuloksesta tappiota tehneen konserniyhtiön tappiot verotuksessaan. Tässä luvussa käydään läpi niitä mahdollisuuksia, milloin ja millä vaatimuksilla tämänkaltainen tuloksentasaaminen on konserniyhtiöille verotuksellisesti mahdollista. Mahdollisuuden avoimeen tuloksentasaamiseen tarjoavat konserniavustukset, josta Suomessa säädetään konserniavustuslaissa (KonsAvL) ja osingonjako emoyhtiölle tehdyn voitonsiirron avulla, niin kuin edellä tuli jo ilmi.⁵²

2.1.1. Konserniavustus tuloksentasaamiskeinona

Konserniavustuksen käyttämisestä konserniyhtiöiden välisessä tuloksentasaamisessa määrää KonsAvL, kuten aiemmin jo todettiin. Konserniavustus on paras keino konserniyhtiöiden väliseen tuloksentasaamiseen Suomessa silloin, kun sen käyttö on mahdollista, koska se on sen antajalleen puhtaasti verovähennyskelpoinen meno ja saajalleen verotettavaa tuloa. Tästä syystä konserniavustukseen ei liity minkäänlaisia ylimääräisiä verotuksellisia kustannuksia konsernille, mutta ei tosin verotuksellisia etujakaan verrattuna yhden yhtiön yhtiömuotoon. Tällä tavoin konserniavustus edistää konserniverotuksen neutraalisuutta ja läpinäkyvyyttä. Konserniavustus on aina 100 %:sti verovähennyskelpoista sen antajalleen ja samalla täysin verollista tuloa sen saajalleen konser-

⁵⁰ Ranta-Lassila 2002: 29.

⁵¹ Kukkonen & Walden 2009: 208–210.

⁵² Kukkonen & Walden 2009: 43–44, 46–47, 208–210; Juusela 2004: 43.

niyhtiöiden välisistä omistusosuuksista riippumatta, jos vain muut edellytykset konserniavustukselle täyttyvät.⁵³

KonsAvL 1 §:ssä on säädetty tästä konserniavustuksen antajan oikeudesta konserniavustuksen vähennyskelpoisuuteen ja konserniavustuksen saajan saaman avustuksen laskemiseksi osaksi saajayhtiön verotettavaa tuloa. Tätä lakia aiemmin konsernit olivat olleet Suomessa liiketoiminnan tuloksen verotusta tarkasteltaessa epäoikeudenmukaisessa asemassa yhdestä yhtiöstä koostuviin yrityksiin nähden, koska tuloksentasaamisesta konserniyritysten välillä saattoi joutua kahdenkertaisesti verotetuksi. Ennen konserniavustuslakia oli myös tyypillistä, että konserniyritykset tasasivat tulostaan peiteltyä, esimerkiksi sisäistä hinnoittelua hyväksikäyttäen.⁵⁴

On kuitenkin selvää, että tällainen peitelty toiminta ja lainsäädännön puuttuminen konserniavustuksista aiheutti epävarmuutta ja näin ollen samalla heikensi suomalaisten konserniyritysten toimintakykyä ja –mahdollisuuksia ennen KonsAvL:n voimaantuloa⁵⁵. Lisäksi hyvän verojärjestelmän mukainen verotuksen neutraalisuus ei päässyt toteutumaan Suomen verojärjestelmässä, koska verotus rankaisi yritystä siitä, jos se muutti liiketoimintamuotoansa yhden yhtiön mallista useamman yhtiön malliin ennen KonsAvL:n voimaantuloa⁵⁶.

Lähtökohtaisesti konserniavustus on siis mahdollista antaa sellaisissa tilanteissa, missä konserniyhtiö on tehnyt tappiota joko kyseisen tilikauden aikana tai aiempina tilikausina ja toinen samaan konserniin kuuluva konserniyhtiö voittoa sinä verovuonna, kun konserniavustus suoritetaan. Aiempina tilikausina tehdyt tappiot on tosin mahdollista siirtää emoyhtiön verotettavaan tulokseen ainoastaan siinä tapauksessa, jos tytär- tai emoyhtiö ei ole vähentänyt niitä jo aiempien vuosien verotettavaa tulosta laskettaessa. Tällä tavalla pystytään ehkäisemään kaksinkertaisen konserniavustuksen käytön mahdollisuus verotuksessa.⁵⁷

Konserniavustukselle on asetettu muitakin rajoitteita KonsAvL:ssa. Ensimmäkin konserniavustuksen antamiselle Suomessa on olemassa kotimaisuusvaatimus⁵⁸. Tämä tarkoittaa sitä, että jotta konserniavustus olisi emoyhtiölle vähennyskelpoista, niin sekä emoyhtiön, että konserniavustusta saavan tytäryhtiön, tulee olla kotimaisia yhtiöitä. KonsAvL poikkeaa myös OYL:n, KPL:n ja EVL:n konsernimääritelmistä siinä mielessä,

⁵³ HE 92/1986: 1-3; Ranta-Lassila 2002: 206; Kukkonen & Walden 2009: 208-210.

⁵⁴ HE 92/1986: 1-3.

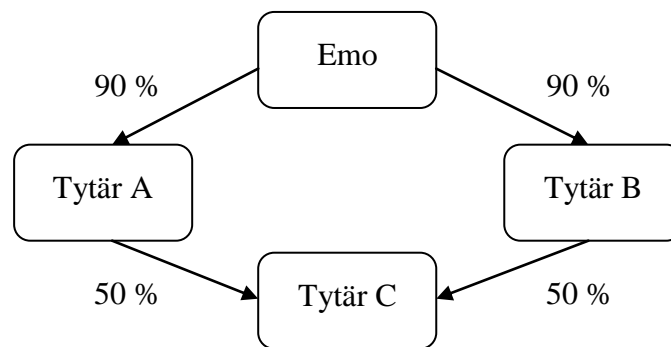
⁵⁵ HE 92/1986: 1-3.

⁵⁶ Penttilä, Mattila & Ranta-Lassila 2005: 355.

⁵⁷ Kukkonen & Walden 2009: 208–210; Ranta-Lassila 2002: 207.

⁵⁸ Kukkonen & Walden 2009 2010: 141.

että KonsAvL:ssa omistussuhde määritellään osuutena tytäryhtiön osakepääomasta tai osuuksista, eikä määräysvallasta. Omistusosuuden vaatimus KonsAvL:ssa konserniavustuksen antamiselle on se, että emoyhtiö omistaa joko suoraan tai välillisesti 90 % avustusta saavan tytäryhtiön osakkeista. Välillinen omistus lasketaan ainoastaan sellaisten tytäryhtiöiden kautta, joista emoyhtiö omistaa vähintään 90 %⁵⁹. Myös kahden vähintään 90 %:sti omistetun tytäryhtiön kautta vähintään 90 %:sti omistettu alatytäryhtiö on oikeutettu konserniavustukseen kuvion 1 esittämällä tavalla. Muussa tapauksessa KonsAvL:n mukainen konserniavustusyhteys katkeaa.⁶⁰

Kuvio 1. Esimerkkitalanne konserniavustukseen oikeutetuista konserniyhtiöistä.

KonsAvL:n omistusvaatimus on siis huomattavasti ankarampi verrattuna esimerkiksi OYL:iin ja KPL:iin, missä äänten enemmistön ohella konserniyhtiöksi voidaan laskea sellainen tytäryhteisö, jonka emoyhtiö omistaa joko suoraan tai välillisen omistuksen kautta yli 50 %:sti⁶¹. Tätä ankaraa omistusvaatimusta on perusteltu sillä, että muussa tapauksessa konserniyhtiöitä ei voida vertailla verotuksellisessa mielessä yhden yhtiön liiketoiminnan järjestäytymismuotoon.⁶² Omistusvaatimus äänten enemmistön vaatimuksen asemasta voi kuitenkin johtaa periaatteessa sellaiseen tilanteeseen, missä konserniavustuksen kriteerit täyttyvät, vaikka emoyhtiöllä ei tosiasiallisesti olisi määräysvaltaa tytäryhteisössään⁶³.

⁵⁹ Ranta-Lassila 2002: 207.

⁶⁰ Kukkonen & Walden 2010: 147.

⁶¹ Myrsky ja Linnakangas 2009: 298–302; Kukkonen & Walden 2009: 42–43; KonsAvL 2 §.

⁶² Kukkonen & Walden 2009: 208–210; Ranta-Lassila 2002: 207.

⁶³ Kukkonen & Walden 2010: 147.

Muita konserniavustukselle asetettavia edellytyksiä ovat seuraavat asiat:

- Avustuksen saaja ja sen antaja harjoittavat liiketoimintaa.
- Avustuksen antaja ja saaja ovat osakeyhtiöitä tai osuuskuntia. Muun muassa talletuspankit, luotto-, vakuutus- sekä eläkelaitokset eivät ole oikeutettuja konserniavustukseen.
- Konserniavustusta ei saa käsitellä pääomansijoituksena, eikä se saa ylittää antajan elinkeinotoiminnan tulosta ennen konserniavustuksen suoritusta.
- Avustuksen antajan ja saajan tilikausien pitää loppua samanaikaisesti.
- Konsernisuhteen on täytynyt kestää vähintään yhden verovuoden ajan antajan ja saajan välillä ennen konserniavustuksen antamista.⁶⁴

Näiden lisäksi edellytyksenä ja samalla tietynlaisena erikoisuutena suomalaisesta konserniavustuksesta puhuttaessa voidaan pitää sitä asiaa, että siirettävät varat on tosiasiallisesti pystyttävä siirtämään toiseen yhtiöön. Tämä asia on myös pystyttävä todentamaan varojen siirron jälkeen. Varojen siirron edellytys voi tietenkin aiheuttaa tiettyjä haittoja omalta osaltaan, mutta toisaalta se edesauttaa nopeutetun voitonjaon mahdollisuutta konserneissa.⁶⁵

Jos nämä edellytykset eivät täyty, konserniavustus on sen antajalleen verotuksellisesti vähennyskelvotonta eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällaisia poikkeuksia on tullut esille muutamia, mitä on ratkottu korkeimmassa hallinto-oikeudessa saakka⁶⁶. Niissä on vedottu verosopimusten syrjintäkieltoihin, jonka ansiosta kyseisissä poikkeustapauksissa on ollut mahdollista jakaa konserniavustusta sillä tavalla, että se on antajalle vähennyskelpoista, vaikka antaja- ja saajayhtiön välissä olisi ulkomainen yhtiö. Tämä johtuu siitä, että KonsAvL:n mukaan myös välillinen omistus riittää konsernin muodostukseen.⁶⁷ Syrjintäkiellon takia KHO on rinnastanut ratkaisussaan⁶⁸ myös ulkomaisen yhtiön Suomessa olevan sivuliikkeen suomalaiseksi yhtiöksi, jolloin tuloksentasaus suomalaisen tytäryhtiön ja verosopimusvaltiossa asuvan yhtiön Suomessa olevan kiinteän toimipaikan on mahdollistettu KonsAvL:ssa⁶⁹.

⁶⁴ Kukkonen & Walden 2010: 141–152.

⁶⁵ Penttilä ym. 2005: 355.

⁶⁶ KHO 1992 B 509; KHO 2004:65. Ks. myös Myrsky & Linnakangas 2009: 300.

⁶⁷ Myrsky & Linnakangas 2009: 298–302.

⁶⁸ KHO 2003:79.

⁶⁹ Penttilä ym. 2005: 356.

KonsAvL:n yksi perusongelmista onkin se, että se on tullut voimaan ennen Suomen liittymistä Euroopan unioniin, jolloin EU:n primäärioikeus tuli sitovaksi lainsäädännöksi myös Suomessa. Suurin ongelma on tässä juuri KonsAvL 3 §:n mukainen kotimaisuusvaatimus⁷⁰. EU:n sisämarkkinoilla tapahtuvissa konsernien välisissä tuloksentasaamisissa ongelmia KonsAvL 3 §:n sisällön kanssa aiheuttaa EU:n primäärioikeuden sijoittumisvapautta ja pääomien vapaata liikkuvuutta koskevat artikkelit⁷¹, joiden ristiriitaisuudesta jäsenvaltioiden omiin konsernien tuloksentasaamiseen liittyviin lakeihin on EY-tuomioistuimessa käyty läpi monta oikeustapausta. Suomi ei myöskään ole oman KonsAvL:n kotimaisuusvaatimuksen suhteen tässä tapauksessa poikkeus.⁷²

Tutkielman neljännessä pääluvussa tullaan tästä käymään tarkemmin läpi esimerkit asioiden Oy AA:n (C-231/05) ja Marks & Spencerin (C-446/03) ennakkoratkaisuista kotimaisuusvaatimusta koskien. Oy AA:n asiassa kyseenalaistettiin Suomen KonsAvL:n oikeellisuus suhteessa EY:n perustamissopimukseen (nykyinen SEUT), kun taas Marks & Spencerin asiassa kyseenalaistettiin Ison-Britannian group relief –järjestelmän oikeellisuus suhteessa EY:n perustamissopimukseen (SEUT:iin). Kummassakin näistä asioista sallittiin poikkeukset perustamissopimukseen oikeuttamisperusteiden takia. Silti on todennäköistä, että vielä tulevaisuudessakin tämä saattaa aiheuttaa monia konsernien Euroopan unionin jäsenvaltioiden väliseen liiketoiminnan tuloksentasaamiseen perustuvaa oikeustapausta nykyisessä EU- tuomioistuimessa.⁷³

Kotimaisuusvaatimuksen lisäksi poikkeustilanteen on aiheuttanut seuraavanlainen asia. Kuten yllä jo kerrottiin, niin ilman poikkeuslupaa antajan sekä saajan tilikausien täytyy alkaa ja päättyä samanaikaisesti⁷⁴. Konserniavustuksen antajalla ja saajalla saattaa kuitenkin poikkeustapauksessa olla kaksi tilikautta, mitkä muodostavat yhden verovuoden. Asiassa KHO 2005/2063 oli kyse juuri tällaisesta tilanteesta. Yhtiö oli antanut ensimmäisellä tilikaudella konserniavustuksen, jonka jälkeen toiminta oli ollut tilikauden osalta voitollista. Toisella saman verovuoden aikaisella tilikaudella yhtiö oli kuitenkin tehnyt niin paljon tappiota, että koko verovuoden toiminta muodostui tappiolliseksi. KHO:n ratkaisun mukaan konserniavustuksen määrä oli ylittänyt koko verovuoden toiminnan tuloksen, jolloin konserniavustusta ei voitu hyväksyä kuluksi. KHO:n tekemä ratkaisu on sikäli täysin looginen, että KonsAvL 6 §:n mukaisesti konserniavustuksen

⁷⁰ Penttilä ym. 2005: 356.

⁷¹ Syrjintäkiellon, vapaan sijoittumisoikeuden sekä syrjintäkiellon ja EU-jäsenvaltioiden kansallisten lainsäädäntöjen välisiä ristiriitoja käsitellään tarkemmin pääluvussa 4.

⁷² Penttilä ym. 2005: 356; Helminen 2007: 501.

⁷³ Penttilä ym. 2005: 356; Helminen 2007: 501.

⁷⁴ Villa, ym. 2007: 224.

määrä ei saa ylittää elinkeinotoiminnan tulosta ennen konserniavustuksen antamista, mikä todettiin jo aiemmin.⁷⁵

2.1.2. Osingonjako tuloksensaamiskeinona

Osingonjako konserniyhtiöiden välisenä tuloksensaamiskeinona voidaan jakaa kahden erilaiseen tilanteeseen. Jos konserniyhtiöiden välinen osingonjako suoritetaan sillä tavalla, että sekä osingonjakaja että sen saaja ovat kummatkin kotimaisia tai EU:n alueella toimivia yhtiöitä, niin osinko on sen saajalleen verotonta tuloa. Edellytyksenä tälle on se, että osinkoa saava yhtiö omistaa vähintään 10 prosenttia osinkoa jakavan yhtiön osakkeista tai niiden tuottamasta äänimäärästä. Tämä on harmonisoitu EU:ssa emoytätärtyhtiödirektiivissä sekä Suomen sisäisissä osingonjaoissa LähdeVL:ssa, missä konsernin emoyhtiön tytärtyhtiöiltä saamille osingoille on sama 10 %:in omistusvaatimus kuin emo-tytärtyhtiödirektiivissäkin. Jos toinen osinkoja jakavasta tai saavasta konserniyhtiöistä toimii kuitenkin yhteisön alueen ulkopuolella, osinkojen verotus ei välttämättä ole verotonta. Osinkojen verottomuuteen tai verollisuuteen vaikuttavat tällöin valtioiden väliset verosopimukset.⁷⁶

EU:n emo-tytärtyhtiödirektiivi (90/435 EY) koskee siis tarkemmin sanottuna jäsenvaltioiden välisten suorasisäisyyden osinkojen verotusta, missä tytärtyhtiön kotivaltio, eli lähdevaltio, luopuu lähdeveron perimisestä ja taas vastaavasti emoyhtiön asuinvaltio joko vapauttaa osingot tästä verosta tai vastaavasti hyvittää perityn lähdeveron määrän. Emoytätärtyhtiödirektiivi otettiin ensi kerran käyttöön silloisissa jäsenvaltioissa vuonna 1990, vaikka tämän direktiivin käyttöönottoa oli suunniteltu jo 1960-luvun lopulta alkaen⁷⁷.

Tämän direktiivin tarkoituksena on siis ollut saattaa EU:n sisämarkkinoilla toimivat konserniyritykset verotuksellisesti samaan asemaan kuin pelkästään yhdessä jäsenvaltiossa toimivat konserniyritykset. Jäsenvaltioiden on kuitenkin oikeus olla soveltamatta direktiiviä niissä tilanteissa, missä vähintään 10 %:in omistusvaatimus on kestänyt alle 2 vuotta⁷⁸. Emo-tytärtyhtiödirektiivissä on huomioitava se asia, että sen 10 %:in omistusvaatimus on vähimmäisvaatimus osinkojen verovapaudelle⁷⁹. Jos jäsenvaltion sisällä

⁷⁵ Juusela ym. 2010: 18. Konserniverotus.

⁷⁶ Juusela 2004: 18, 186–187

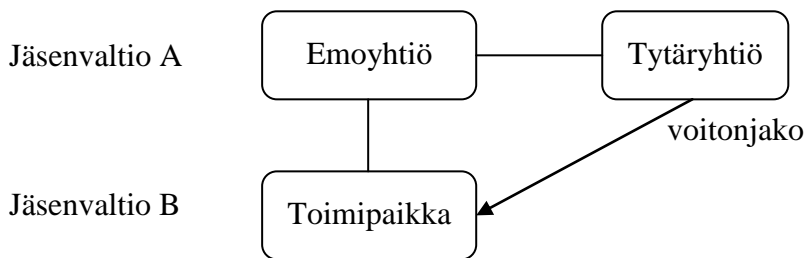
⁷⁷ Emo-tytärtyhtiödirektiivi tuli voimaan Suomessa välittömästi EU:iin liittymisen yhteydessä vuonna 1995. Helminen 2008: 119.

⁷⁸ Helminen 2008: 128.

⁷⁹ Helminen 2008: 127.

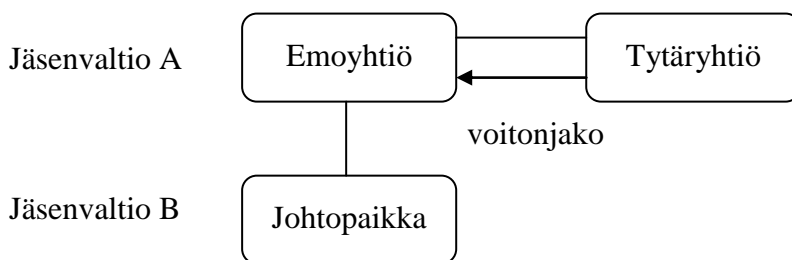
tapahtuvissa osingonjaoissa omistusvaatimus on tätä pienempi, niin pienempää omistusvaatimusta sovelletaan myös kyseisen jäsenvaltion emo-tytäryhtiödirektiivin alaisiin osingonjakoihin.⁸⁰

Lähtökohtaisesti emo-tytäryhtiödirektiivi koskee sellaisia rajat ylittäviä EU:n sisämarkkinoiden tilanteita, missä EU-valtiossa asuva emoyhtiö saa osinkoja toisessa EU-valtiossa asuvalta tytäryhtiöltään, kuten aiemmin jo selvisi. Emo-tytäryhtiödirektiivin soveltamisalaan saattaa liittyä kuitenkin poikkeustilanteita, mitkä on esitetty allaolevissa kuvioissa 2, 3 ja 4. Kaikissa näissä esitetyissä poikkeustilanteissa osingonjakoon tulee soveltaa emo-tytäryhtiödirektiiviä.⁸¹

Kuvio 2. Emo- ja tytäryhtiö samassa valtiossa.

Kuten kuvioista 2 voi päätellä, emo-tytäryhtiödirektiivi soveltuu myös sellaisessa tilanteessa, missä emo- ja tytäryhtiö asuvat samassa valtiossa, jos tytäryhtiö jakaa osingon emoyhtiön toisessa jäsenvaltiossa olevalle kiinteälle toimipaikalle⁸².

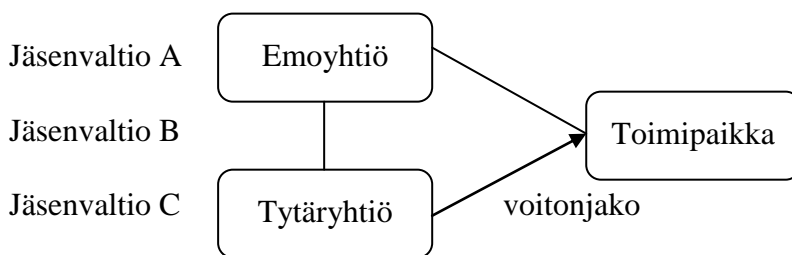
Kuvio 3. Kaksoisasumiskonflikti

⁸⁰ Hjerppe, Kari & Lönnqvist 2001: 10–14.

⁸¹ Helminen 2008: 120–124; Juusela 2004: 43–44.

⁸² Helminen 2008: 122.

Kuvion 3 mukaisessa kaksoisasumiskonfliktitilanteessa tytäryhtiö voi maksaa osinkoja samassa jäsenvaltiossa asuvalle emoyhtiölleen emo-tytäryhtiödirektiivin puitteissa, jos emo- tai tytäryhtiö voidaan katsoa asuvaksi toisessa asuinvaltiossa esimerkiksi emoyhtiön johtopaikan sijainnin takia⁸³. Suomessa rekisteröidyille emo- ja tytäryhtiöille, jotka suorittavat edellisen kaltaisen osingonjaon, kaksoisasumiskonfliktitilanteen mukaisella emo-tytäryhtiödirektiivin soveltuvuudella ei ole suurta merkitystä, koska LähdeVL:n mukaisesti kyseisten yhtiöiden välistä osingonjakoa koskevat samat säännöt kuin emo-tytäryhtiödirektiivin mukaista osingonjakoa rajat ylittävässä tilanteessa.

Kuvio 4. Kolmea jäsenvaltiota koskeva osingonjako.

Myös kuvio 4:n kaltaisessa tilanteessa emoyhtiön toisessa jäsenvaltiossa sijaitseva kiinteän toimipaikan asuinvaltio joutuu ottamaan emo-tytäryhtiödirektiivin huomioon emo- ja tytäryhtiön asuinvaltioiden ohella. Sen sijaan tilanteessa, missä tytäryhtiö jakaa osinkoja toisessa jäsenvaltiossa asuvan emoyhtiön kiinteälle toimipaikalle, mikä sijaitsee osinkoja jakavan tytäryhtiön kanssa samassa asuinvaltiossa, osinkoja verotetaan samalla tavalla kuin verotettaisiin kokonaan samassa valtiossa sijaitsevien konserniyhtiöiden välistä osingonjakoa.⁸⁴

Tilanteissa, missä emo-tytäryhtiödirektiivin ja LähdeVL:n mukaiset 10 %:in omistusvaatimusedellytykset osinkojen verovapaudelle eivät täyty, ja kyseessä on kuitenkin yrityksen sijoitusomaisuuteen kuuluvat osingot, niin osingot ovat 25 prosenttisesti verovapaita ja 75 prosenttisesti yhtiön verotettavaa tuloa Suomessa. Edellytyksenä tälle on myös se, että saajayritys on saanut osingot joko Suomesta tai toisessa jäsenvaltiossa toimivasta pörssiyrityksestä.⁸⁵

⁸³ Helminen 2008: 121.

⁸⁴ Helminen 2008: 122–123.

⁸⁵ Verohallinto 2010a.

Suomen osinkoverotusjärjestelmään liittyy kuitenkin eräs epäkohta koskien rajat ylittävien osinkojen verovapautta, mikä on syytä ottaa huomioon. Tämä liittyy Lähdeverolain (LähdeVL) mukaiseen osingonsaajan määritelmään. LähdeVL 3 §:n mukaisesti vain sellaiset osingot ovat saajalleen verovapaita, kun saajana on emo-tytäryhtiödirektiivin mukainen yhtiö, joka omistaa välittömästi vähintään 10 % osingonjakajan osakekannasta tai osingonsaajan kotipaikka on jossain ETA-valtiossa lukuun ottamatta Liechtensteiniä. Jos kyseessä on ETA-valtiossa toimiva osingonsaaja, niin edellytyksenä on, että osingonsaaja on kotimaista yhteisöä vastaava ulkomainen yhteisö, vastaava osinko olisi verovapaa EVL 6a §:n mukaisesti Suomessa sekä lähdeveroa ei voida tosiasiallisesti hyvittää osingonsaajan asuinvaltiossa Suomen ja asuinvaltion välille tehdyn verosopimuksen perusteella. Sille, mitä ehtoja on asetettu osingonsaajan rinnastamiselle suomalaisen yhteisöön, voidaan löytää TVL 3 §:stä.⁸⁶

Ongelman tässä muodostaa se asia, LähdeVL:n mukaan toisessa ETA-valtiossa toimivaa yhteisöä, jota ei voida rinnastaa mihinkään suomalaiseen yhteisöön, ei ole oikeutettu verovapaisiin osinkoihin, vaan joutuu maksamaan niistä lähdeveroa toisin kuin suomalaiset yhteisöt. Tämä taas asettaa LähdeVL:n SEUT:in 49–54 artiklojen (EY 43–48 artiklat) vapaan sijoittumisoikeuden⁸⁷ vastaiseksi. Asiassa C-303/07 Aberdeen oli kyse juuri tällaisesta tapauksesta. Asiassa luxemburgilainen vaihtuvapääomainen SICAV-yhtiö⁸⁸ joutui maksamaan lähdeveroa saamistaan osingoista, koska SICAV –yhtiötä ei voinut rinnastaa minkäänlaiseen suomalaiseen yhteisöön TVL 3 §:n mukaisesti. Muilta osin osingonsaaja kuitenkin täytti LähdeVL 3 §:n mukaiset kriteerit verovapaalle osingolle.⁸⁹

KHO pyysi asiaan ratkaisua EY-tuomioistuimelta, joka totesi odotetusti Suomen LähdeVL:n tältä osin EY:n perustamissopimuksen 43 ja 48 artiklojen (SEUT 49 ja 54 artiklat) vapaan sijoittumisoikeuden vastaiseksi. EY-tuomioistuimen tekemän ennakkoratkaisun takia myös KHO joutui päätöksessään KHO 2010:15 katsomaan SICAV –yhtiön olevan vapautettu lähdeverosta vapaan sijoittumisoikeuden takia. Tästä syystä ETA-alueen verovapaaseen osinkoon oikeuttavan yhteisön käsitettä on jouduttu muokkaamaan LähdeVL:ssä.⁹⁰

⁸⁶ LähdeVL 3 §; Helminen 2010: 402–403; Verohallinto 2010b.

⁸⁷ Vapaata sijoittumisoikeutta ja muita SEUT:in mukaisia perusvapauksia sekä syrjintäkieltoa käsitellään tarkemmin tämän tutkielman pääluvussa 4.

⁸⁸ Société d'investissement à capital variable.

⁸⁹ Helminen 2010: 402–403; Verohallinto 2010b.

⁹⁰ Verohallinto 2010b; KHO 2010:15.

EU:n ulkopuolella toimivilla konserniyrityksillä osingonjakoon ei luonnollisesti EU:n emo-tytäryhtiödirektiivi tai EU:n primäärioikeuden vapaan sijoittumisoikeuden artiklat vaikuta, vaan silloin ratkaisevassa asemassa ovat osingon lähdevaltion ja osingon saavan osapuolen valtion väliset verosopimukset. Jos verosopimuksia valtioiden välillä ei ole, niin on suuri riski, että konserniyrityksen jakama osinko tulee kahteen kertaan verotetuksi sekä lähde-, että saajavaltiossa. Tällöin kyseessä on siis kokonaan veronalainen tulo osingon saajalle⁹¹. Tällä on luonnollisesti negatiivinen vaikutus myös Suomen ja toisen valtion väliseen kauppaan, koska yhtiöt eivät mielellään laajenna liiketoimintaansa valtioihin, missä riskinä on kahdenkertainen verotus, mikä syö näin ollen toiminnan kannattavuutta ja lisää riskejä. Suomella on kuitenkin verosopimukset 67 valtion ja Färssaarten itsehallintoalueen kanssa, joten monissa tapauksissa kahdenkertaiselta verotukselta päästään välttymään.⁹²

EU:n jäsenvaltioiden, kuten Suomen, on muistettava verosopimuksia solmiessa myös se asia, että solmittujen verosopimusten pitää olla EU:n vero-oikeuden mukaisia, jotta ne saavuttaisivat lainvoiman Suomen ja toisen sopimusvaltion välille. Verosopimuksia voidaan sopia myös useamman kuin kahden valtion välille. Yksi tärkeimmistä näistä useampien valtioiden välille solmituista verosopimuksista koskien konserniverotusta on Suomelle ja muille jäsenvaltioille monenkeskeinen sopimus kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta etuyhteydessä keskenään olevien yritysten tuloksenoikaisun yhteydessä (90/436/ETY). Tätä kutsutaan niin sanotuksi arbitraatiosopimukseksi. Vaikka sopimuksen ovatkin kirjoittaneet keskenään nimenomaan kaikki jäsenvaltiot, kyseessä ei ole varsinaisesti EU-oikeudellinen direktiivi tai muussa lainsäädännössä määritelty kohta, vaan nimenomaan kaikkien jäsenvaltioiden tekemä erillinen verosopimus.⁹³

Tilanteissa, missä konserniyhtiö ei ole oikeutettu vapautumaan verosopimuksen perusteella saamien osinkojensa veronalaisuudesta, osingonjaon vapautus kahdenkertaisesta verotuksesta verosopimuksissa voidaan tehdä joko vapautus- tai hyvitysmenettelmällä. Nämä menetelmät löytyvät OECD:n malliverosopimuksen 23 artiklasta koskien kansainvälisen kahdenkertaisen verotuksen poistamista. Vapautusmenetelmässä verotuskohteet jaetaan valtioiden kesken. Yleensä asuinvaltio luopuu tietyn tulon verottamisesta, joka on saatu lähdevaltiosta. Konserniyhtiöt voivat verotuksellisesti säästää tällaisessa menetelmässä paljon rahaa, koska asuinvaltiossa ei tällöin veroteta lähdevaltiosta

⁹¹ Verohallinto 2010a.

⁹² Bergmann 2008 ja Malmgren 2008: 163.

⁹³ Helminen 2008: 41–42; Karjalainen & Raunio 2007: 42–43.

saatua tuloa, vaikka lähdevaltio ei käyttäisi todellisuudessa verotusoikeuttaan ollenkaan hyväkseen.⁹⁴

Tästä vapautusmenetelmästä on olemassa kaksi pääversiota: täysi vapautus ja progressioehtoinen vapautus. Täyden vapautuksen vapautusmenetelmässä toisessa valtiossa verotettua tuloa ei veroteta enää ollenkaan vastapuolena olevassa valtiossa, eikä näin saadut osingot myöskään vaikuta yhtiön verokantaan tässä vastapuolena olevassa valtiossa⁹⁵. Muun muassa Saksalla on ollut verosopimuksissaan käytössä täyden vapautuksen vapautusmenetelmä, minkä oikeellisuutta SEUT:in sijoittautumisvapautta kohtaan on käsitelty EY-tuomioistuimessa asti asioissa C-414/06 Lidl Belgium GmbH ja C-157/07 Krankheit Ruhesitz am Wannsee-Seniorenheimstatt GmbH. Kummassakin asiassa Saksan vapautusmenetelmään perustuva järjestelmä todettiin voittojen verotusoikeuden ja tappioiden vähennysoikeuden välisen symmetrian takia päteväksi⁹⁶.

Progressioehtoisessa vapautuksessa tilanne säilyy muuten samana kuin täyden vapautuksen menetelmässä, mutta toisesta valtiosta saatu tulo lasketaan mukaan verovelvollisen muihin tuloihin. Kuitenkin vain asuinvaltio saa soveltaa tätä progressioehto⁹⁷. Tällaiset tilanteet mahdollistavat konserniyhtiölle verosuunnittelun mahdollisuuden; progressiivisia veroasteikkoja sovellettaessa useammasta valtiosta tuloja saava yhtiö voi saavuttaa huomattavia veroetuuksia verrattaessa yhtiöön, jonka tulolähde koostuu vain yhdestä valtiosta. Suomessa konserniyhtiöistä puhuttaessa etua voisi saada lähinnä, jos osinkoa saava konsernin emoyhtiö olisi henkilöyhtiö, jonka tulo jaetaan osakkaille suoraan osittain osinko- ja osittain ansiotulona, joka määräytyy progressiivisesti. Tällöinkin tämä kannattaa ainoastaan silloin, jos emoyhtiöllä ei ole Suomessa paljoa tuloja, joita voisi verottaa progressiivisesti; muussa tapauksessa ansiotuloveroprosentin suuruus syö mahdollisen saatavilla olevan verohyödyn.⁹⁸

Hyvitysmenetelmässä taas asuinvaltion verotuksessa lasketaan verovelvollisen koko globaali tulo, ja määrätään sen perusteella vero, josta sitten hyvitetään ulkomaille jo maksettu vero. Verovelvollisen on tällöin myös mahdollista saada epäsuoraa hyvitystä itselleen käyttämällä hyväkseen toisen verovelvollisen maksaman ulkomaisen veron hyvittämällä sillä omaa asuinvaltiossa maksamaa veroa. Toisin sanoen emoyhtiöllä on siis mahdollisuus vähentää ulkomaisen tytäryhtiön maksamaa veroa omassa verotukses-

⁹⁴ Malmgren 2008: 166–168; Malmgren 2010: 281; Myrsky & Linnakangas 2009: 26.

⁹⁵ Malmgren 2010: 281; Myrsky & Linnakangas 2009: 26–27; Juusela 2004: 17–19.

⁹⁶ Malmgren 2010: 281–282; Terra & Wattel 2008: 779.

⁹⁷ Myrsky & Linnakangas 2009: 27.

⁹⁸ Myrsky & Linnakangas 2009: 26–27; Suomen Yrittäjät 2008.

saan. Tavallisessa verohyvityksessä lähtökohtana on kuitenkin se, että verovelvollinen on itse maksanut hyvittämänsä veron.⁹⁹

Hyvitysmenelmässä ei kuitenkaan ole mahdollista hyötyä lähdevaltion alemmasta verokannasta kuten vapautusmenelmässä, sillä hyvitysmenelmässä maksaa aina saman veromäärän kuin olisi maksanut tilanteessa, missä koko tulo olisi verotettu asuinvaltiosta riippumatta lähdevaltion veroprosentista. Hyvitysmenelmä on käytössä nykyään lähes kaikissa Suomen solmimissa verosopimuksissa sen helppouden ja neutralisuuden takia.¹⁰⁰

Osingonjaossa avoimena tuloksentsaamiskeinona on otettava huomioon se asia, että koska osinko jaetaan sen jakajayrityksen vapaasta pääomasta, ja vielä tarkemmin verotuksellisesti määriteltynä sen yhtiöoikeudellisesti voittonjakona jaettuina erinä, niin tämä summa on Suomessa liiketoimintaa harjoittavien yhtiöiden osalta kertaalleen verotettua 26 %:in yhtiöverokannalla, joten täysin verottomasta tuloksentsauksesta ei voida osingonjaon osalta puhua. Osingonjaosta on tärkeää erotella se asia, että yhtiön muiden varojen jakoa, vaikka se tapahtuisi voittonjakokelpoisista varoista, ei ole pidetty verotuksessa osingonjakona. Esimerkkinä tällaisesta verotuksellisesta mielessä osingonjaon ulkopuolelle jäävästä varojenjaosta on esimerkiksi yhtiötä purettaessa maksettu varojen jako osakkeidenomistajille.¹⁰¹

Vaikka Suomessa onkin käytössä 26 prosentin yhtiöverokanta, niin muissa valtioissa, käsittäen EU:n sisä- ja ulkomarkkinat, yhtiöveroprosentti saattaa poiketa tästä. Tämä johtuu siitä, että yhtiöveroprosenttia ei ole harmonisoitu millään tavalla EU:n sisällä, vaan siitä päättäminen on jätetty puhtaasti kunkin jäsenvaltion oman verolainsäädännön päätettäväksi. Tästä syystä toisesta jäsenvaltiosta toimivasta konserniyrityksestä suomalaiseseen emoyritykseen maksettuista osingoista verotettu yhtiöveroprosentti voi poiketa useitakin prosentteja Suomessa käytössä olevasta 26 prosentin yhtiöverosta.¹⁰²

Huolimatta osingonjakoon liittyvistä ongelmista, osingonjako tuloksentsauskeinona voi muodostua konserneille edullisimmaksi vaihtoehdoksi etenkin niissä tapauksissa, missä konsernin emoyhtiö ei omista tytäryhtiöstään, miltä on saamassa osinkoa, vähintään 90 %:in osuutta tämän tytäryhtiön osakepääomasta tai osuuksista. Tämä 90 %:in vaatimus on voimassa konsernavustuslaissa, missä konsernimääritelmä on kaikista suppein, mikä on edellytys sille, jos konserniyhtiö haluaa saada avustuksen verottomasti

⁹⁹ Myrsky & Linnakangas 2009: 31–32.

¹⁰⁰ Myrsky & Linnakangas 2009: 32–33.

¹⁰¹ Juusela 2004: 43.

¹⁰² Mäkipää 2008.

toiselta konserniyhtiöltä. OYL:n ja EVL:n mukaan jo yli viidenkymmenen prosentin osuuden omistamalla omistajayhtiö on emoyhtiö ja omistettava yhtiö sen tytäryhtiö sillä edellytyksellä, jos tytäryhtiön osakkeet omistavan yhtiön osakkeita ei mikään toinen yhtiö omista.¹⁰³

2.2. Siirtohinnoittelu

Siirtohinnoittelu¹⁰⁴ muodostaa keskeisen osan konserniyhtiöiden välisistä liiketoimista. Avoimien tuloksentasaamisen menetelmien tavoin siirtohinnoittelun avulla ei kuitenkaan voi antaa vastikeetonta tukea toiselle konserniyhtiölle. Täysin vähennyskelpotontakaan se ei silti ole, koska siirtohinnoittelu muodostuu sellaisissa tilanteissa vähennyskelpoiseksi, kun kyseessä on siirtohintaoikaisu tai markkinaehtoinen siirtohinnoittelu. Tällöin kyse ei ole niinkään vastikeettomasta tuesta toiselle konserniyhteisölle, vaan markkinahintaan käydystä intressiyhteyksyritysten välisestä kaupasta.¹⁰⁵ Siirtohinnoittelussa tarkoitettu intressiyhteys yritysten välillä syntyy emo-tytäryhtiösuhteen tai muun merkittävän omistussuhteen avulla¹⁰⁶. Tyypillisesti siirtohinnoittelu koskee rajat ylittäviä tilanteita, mutta nykyisessä Veromenettelylain (VML) 31 §:ssä se on ulotettu koskemaan myös kotimaisia yhtiöitä¹⁰⁷.

Tästä syystä katson siirtohinnoittelun merkittäväksi asiaksi myös tämän tutkielman kannalta katsottuna, ja tässä alaluvussa tulen käymään merkittävimmät näkökulmat siirtohinnoittelun syntymisestä lähtien lyhyesti läpi. Tähän kuuluvat myös OECD:n julkaisemat siirtohinnoittelustandardit, mitä sovelletaan yleisesti kansainvälisessä intressiyhteyksyritysten välisessä siirtohinnoittelussa.

Ensimmäiset säännökset siirtohinnoittelusta sijoittuvat 1900 –luvun alkupuolelle, tarkemmin sanottuna ensimmäisen maailmansodan alkupaikkeille. Syynä tähän olivat valtioiden lisääntynyt rahoituksen tarve sotatoimia varten ja kansainvälistynyt yritystoiminta. Samaan aikaan kuin yritykset monikansallistuivat, ne etsivät myös keinoja verorasituksensa alentamiseksi. Yksi tapa tähän oli konsernien sisäisen verotuksen manipuloiminen sillä tavalla, että yritykset siirsivät liiketoiminnan tuottojaan alhaisen verokan-

¹⁰³ Kukkonen & Walden 2008: 48–49; Huovinen 2008: 26.

¹⁰⁴ Englanniksi transfer pricing.

¹⁰⁵ Raunio 2008: 58–59.

¹⁰⁶ Kukkonen & Walden 2010: 161.

¹⁰⁷ Andersson ym. 2009: 171.

nan valtioihin. Toisin sanoen tarkoituksena oli pestä rahaa yli- tai alihinnoittelua käyttäen omalle, veroparatiisissa toimivalle tytäryritykselle, millä tavalla tuloja saataisiin siirrettyä verotuksellisesti edullisesti toiseen valtioon. Tästä syystä Iso-Britannia otti ensimmäisenä käyttöön siirtohinnoittelusäännökset vuonna 1915, minkä tarkoituksena oli ehkäistä tällaista toimintaa, jotta valtion verotulot eivät ehtyisi.¹⁰⁸

Muut suuret teollisuusvaltiot, Yhdysvallat etunenässä, seurasivat Iso-Britannian mallia. Maailmansodat ja 1930 –luvun suurlama kuitenkin hidastivat siinä määrin liike-elämän globalisoitumista, että vasta 1960 –luvulla kansainvälinen kauppa alkoi kukoistaa siinä määrin, että siirtohinnoittelusäännökset tulivat jälleen ajankohtaisiksi. Niiden tarpeellisuutta lisäsivät myös kehittyneiden valtioiden suhteellisen korkeat verokannat, mitkä luonnollisesti houkuttelivat kansainvälisiä konserneja siirtämään liiketoiminnan tuloksansa kevyemmän verokannan valtioihin.¹⁰⁹

Konserniavustuksesta siirtohinnoittelun erottaa siis se seikka, että konserniavustuksessa päällimmäisenä tarkoituksena on saada vähennettyä verotuksessa toisen konserniyhtiön tekemät tappiot, mutta siirtohinnoittelussa yritetään siirtää voitollisen konserniyhtiön toimintaa kevyemmän verotuksen valtioon pois konserniyhtiön kotivaltiosta, missä liiketoiminnan verotettava voitto todellisuudessa on saatu aikaan.¹¹⁰

Tällaista peiteltyä voitonsiirtoa voi esiintyä esimerkiksi seuraavanlaisissa tilanteissa: tavaraliikenteen ali- tai ylihinnoittelu, palveluiden ali- tai ylihinnoittelu, immateriaalioikeuksien käyttöoikeuksien tai myynnin ali- tai ylihinnoittelu, palvelumaksujen yli- tai alihinnoittelu, sekä rahoituspalveluiden yli- tai alikorko tahi oman- ja vieraan pääoman välinen epäsuhta, eli alikapitalisointi.¹¹¹

Siirtohinnoittelussa, niin kuin konserniavustuksissakin, perimmäisenä kysymyksenä on siis verotulojen jakamisesta kahden valtion välille. Kahdenkertaisen verotuksen välttämiseksi verosopimuksilla on verotusvallan jakamisessa keskeinen rooli. On myös hyvä muistaa se, että verosopimusten avulla valtion verotusvaltaa voidaan supistaa, mutta missään tilanteessa sitä ei voida verosopimusten avulla laajentaa.¹¹²

Siirtohinnoittelua koskevia säännöksiä löytyy myös useimpien valtioiden kansallisesta lainsäädännöstä. Esimerkiksi Suomen lainsäädännössä siirtohinnoittelusta säädetään VML 31 §:ssä, joka tulee käytyä edempänä läpi tässä luvussa tarkemmin. Kansainväli-

¹⁰⁸ Karjalainen & Raunio 2007: 14–15.

¹⁰⁹ Karjalainen & Raunio 2007: 15–16.

¹¹⁰ Karjalainen & Raunio 2007: 14–18; Helminen 2008: 89–92.

¹¹¹ KPMG 2010: 310-311; Kukkonen & Walden 2010: 162.

¹¹² Karjalainen & Raunio 2007: 17.

sen siirtohinnoittelun alalla OECD:llä on keskeinen rooli. OECD:n kehittämät standardit ovat muodostuneet siirtohinnoittelun kansainvälisiksi standardeiksi myös OECD:n ulkopuolisissa valtioissa.¹¹³

Myös EU:n sisämarkkinoilla siirtohinnoittelun kasvava merkitys on myös otettu huomioon. Kahdenkertaisen verotuksen ongelmaa on pidetty EU:n sisämarkkinoille niin haitallisena, että jäsenvaltiot ovat tehneet keskenään alaluvussa 2.1.2. määritellyn arbitraatiosopimuksen, jonka tarkoituksena on kahdenkertaisen verotuksen poistaminen. Lisäksi EU:n perustamalla EU Joint Transfer Pricing Forumilla yritetään parantaa arbitraatiosopimuksen käyttöä ja tarkoitusta.¹¹⁴

OECD:n siirtohinnoittelun standardit ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden arbitraatiosopimus pohjautuvat markkinaehtoperiaatteelle, samoin kuin VML 31 § koskien siirtohinnoittelua. VML 31 §:ssä säädetään siirtohinnoitteluoikaisusta seuraavalla tavalla: VML 31 §:n mukaan verovelvollisen ja häneen etuyhteydessä olevan osapuolen välisessä liiketoimessa pitää noudattaa samaa hinnoittelua ja ehtoja kuin toisistaan riippumattomien osapuolten välillä olisi sovittu. Muussa tapauksessa lisätään tuloon määrä, joka olisi vastannut sitä, mitä olisi vastaavanlaisessa tilanteessa toisistaan riippumattomien osapuolten välillä sovittu. Jos näin ei tehtäisi, verovelvollisen elinkeinotoiminnan tai muun toiminnan verotettava tulo jäisi pienemmäksi tai vastaavasti tappio todellisuutta suuremmaksi, mikä aiheuttaisi veromenetyksiä valtiolle.¹¹⁵

Etuyhteys on tässä määritelty tässä laajaksi ja sen määrittely vastaa OYL:n, EVL:n ja KPL:n mukaisia konsernin määrittelyjä. Lain soveltamisala käsittää konserniyhtiöiden väliset sisäiset liiketoimet. Esimerkiksi tytäryhtiöt ja sellaiset tilanteet, missä kolmannella osapuolella on määräysvalta, kuuluvat lainkohdan piiriin. Käytännössä markkinaehtoperiaate määrittelee sen, onko esimerkiksi tytäryhtiön emoyhtiölleen maksamasta lainasta peritty korko yli- tai alihintainen, jonka perimmäisenä tarkoituksena on kiertää veroja konserniyhtiöiden välillä.¹¹⁶

Yksinkertaistettuna markkinaehtoperiaate vertaa toisilleen läheisten yhtiöiden, kuten kahden konserniyhtiön, välisiä transaktioita siihen, mitä sovittaisiin, jos vertailukelpoisissa olosuhteissa kaksi toisilleen tuntematonta yritystä tekisivät keskenään samankaltaisen sopimuksen. Vertailu transaktioihin ja transaktioiden vertailukelpoisuus ovat markkinaehtoperiaatetta sovellettaessa keskeisiä tekijöitä. Oikeuskäytännön ja muun

¹¹³ Karjalainen & Raunio 2007: 17–18.

¹¹⁴ Karjalainen & Raunio 2007: 18.

¹¹⁵ Raunio 2008: 48–50; Äimä 2009: 460–461.

¹¹⁶ Äimä 2009: 472–473.

käytännön kokemuksen kautta markkinaehtoperiaatteesta on syntynyt laaja yksimielisyys yritysten ja verohallintojen piirissä, mikä helpottaa markkinaehtoperiaatteen soveltamista.¹¹⁷

OECD:n siirtohinnoitteluohjeessa ”*Transfer Pricing Guidelines for National Enterprises and Tax Administrations*” luetellaan markkinaehtoisuuden määrittelyssä käytettävät erilaiset menetelmät. Nämä menetelmät on perinteisesti jaettu kahteen osaan, eli ensisijaisiin ja toissijaisiin menetelmiin, vaikka mikä tahansa ohjeessa luetelluista menetelmistä ovat suositeltavia, jos niiden katsotaan kuvaavan parhaalla mahdollisella tavalla tuotteen tai palvelun markkinaehtoista hintaa. Ensisijaisiin menetelmiin kuuluvat markkinahinta-, jälleenmyyntihinta- sekä kustannusvoittolisämenetelmä ja toissijaisiin voittonjakamis- sekä liiketoimintomarginaalimenetelmä. OECD:n vuoden 2010 siirtohinnoitteluohjesäännöksessä tästä jaosta ensisijaisiin ja toissijaisiin menetelmiin on kuitenkin haluttu luopua, koska monissa tapauksissa perinteisillä, eli ensisijaisilla, menetelmillä on ollut vaikeaa selvittää etenkin etuyhteisyriyten välisten palveluiden siirtohinnoittelukysymyksiä. Näitä kaikkia aiemmin lueteltuja menetelmiä käsitellään tarkemmin tutkielman seuraavissa alaluvuissa.¹¹⁸

2.2.1. Markkinahintavertailumenetelmä

Ensimmäisenä OECD:n siirtohinnoittelumenetelmänä käsittelen markkinahintavertailumenetelmää¹¹⁹ (CUP), jossa tarkoituksena on vertailla hintaa riippumattomien osapuolten samankaltaisissa olosuhteissa ja tarpeeksi vertailukelpoisissa transaktioissa oletettavasti käyttämiä hintoja intressiyhteisyriyten sisäisissä transaktioissa käyttämiin hintoihin. Markkinahintavertailumenetelmä on OECD:n ensisijaisiin menetelmiin kuuluva ohje ja käytännössä ainoa menetelmä, joka hyväksytään kaikissa valtioissa, joten sitä tulisi käyttää kaikissa tapauksissa, missä vertailukelpoinen transaktio on löydettävissä.¹²⁰

¹¹⁷ Raunio 2008: 48–50; Äimä 2009: 460-461.

¹¹⁸ European Commission 2007c; Kukkonen ja Walden 2010: 191–193; Raunio 2008: 53–54; OECD 2010; KPMG 2010a.

¹¹⁹ Englanniksi Comparable uncontrolled price method, CUP.

¹²⁰ Kukkonen & Walden 2010: 193–194; Raunio 2008: 54; OECD 2010.

Vaatimuksena markkinahintavertailumenetelmässä on kuitenkin se, että hinnan vertailtavuuden vaatimus on asetettu suhteellisen tiukaksi. Jos seuraavista ehdoista ainakin toinen täyttyy, markkinahintavertailumenetelmän käyttäminen on mahdollista:

1. Vertailtavien liiketoimien tai liiketoimet tekevien yritysten eroavaisuudet eivät saa vaikuttaa hintaan tilanteessa, jossa toimitaan avoimilla markkinoilla.
2. Jos tällaisia eroavaisuuksia koskien hintaa löytyy, niihin voidaan tehdä kohtuullisen tarkkoja oikaisuja.

Monessa tapauksessa on löydettävissä riittävän tarkkaa julkista markkinahintatietoa, millä hinnan voi riittävän tarkasti määrittää. Ideaalissa tilanteessa yritys myy samaa palvelua tai tuotetta intressiyhteisyhtiön lisäksi myös ulkopuoliselle taholle, jolloin markkinahinnan määrittelyssä voidaan käyttää ulkopuoliselle taholle tarjottua hintaa. Vaikeuksia voi sen sijaan aiheuttaa sellaiset tilanteet, missä yksilöllisiä ja yleisistä kauppaehdoista poikkeavia piirteitä on havaittavissa vain vähän. Tällaisia yksilöllisiä piirteitä, mitkä vaikeuttavat markkinahintavertailua voivat olla esimerkiksi toimitustapa, laatu, riskien jako ja rahoitusehdot. Tuotteet, mitkä tällaisia ongelmia voivat markkinahintavertailuperiaatteessa aiheuttaa ovat muun muassa arvopaperit, kiinteistöt, sekä useimmat palveluista ja erityisesti immateriaalioikeudet.¹²¹

2.2.2. Jälleenmyyntihintamenetelmä

Jälleenmyyntihintamenetelmässä¹²² tarkoituksena on hahmottaa sitä, millainen on ulkopuoliselle taholle myydyin suoritteiden arvo. Lähtökohdaksi on se, että intressiyhteisyhtiön suoritteita myydessä myyntitulosta vähennetään suoritteeseen kohdistettavissa olevat kulut ja hyväksyttävissä oleva voittomarginaali, mikä muodostuisi myyjälle vapaassa, ulkopuoliselle taholle kohdistuvassa myydyssä suoritteessa. Tätä hyväksyttävissä olevaa voittomarginaalia kutsutaan jälleenmyyntihintamarginaaliksi¹²³. Jälleenmyyntihintamarginaali koostuu taloudellisessa mielessä jälleenmyyjälle kohdistuvista toiminnoista, kuten suoritteiden markkinoinnista ja myynnistä, sekä suoritteiden hankintaan käy-

¹²¹ Kukkonen & Walden 2010: 193–194; Raunio 2008: 54–55; OECD 2010.

¹²² Englanniksi resale price method.

¹²³ Englanniksi resale price margin.

tyn omaisuuden ja toiminnan riskeihin suhteutetusta sopivasta voitosta. Suoritteiden ei kuitenkaan tarvitse olla samanlaisia; pelkkä samankaltaisuuskin riittää.¹²⁴

Tässä menetelmässä onkin tarkoituksena vertailla tämän jälleenmyyntihintamarginaalin suuruutta etuyhteysyritysten välisessä kaupassa verrattuna tilanteeseen, missä suorite myydään ulkopuoliselle, riippumattomalle taholle. Tämä voidaan tehdä vertailemalla suoritteesta saatua katetta toisten, samalla alalla toimivien yritysten, saamiin katteisiin. Vertailussa on kuitenkin otettava huomioon transaktiokohtaisuus. Tämä velvoittaa huomioimaan yksilölliset piirteet suoritteen katteen muodostumisessa. Vertailua ei voida tehdä tämän perusteella esimerkiksi suoraan markkinoille tunkeutumista yrittävän ja markkinoilla jo monta vuotta olleen yrityksen välillä, koska markkinoille tunkeutuva yritys saattaa aluksi tehdä toimintaansa jopa tappiollisena, eikä vertailu alalla monta vuotta olleeseen voitolliseen yritykseen ole tällöin järkevää.¹²⁵

Parhaiten jälleenmyyntihintamenetelmä soveltuu tilanteisiin, missä suorite myydään edelleen ilman oleellisia muutoksia tai jatkojalostuksia. Hyvä esimerkki tällaisesta tilanteesta voisi olla tuotantoyhtiön ja myyntiyhtiön välinen etuyhteystilanne. Sen sijaan tilanteisiin, missä erilaisia tuotteita yhdistetään tai jatkojalostetaan huomattavasti, jälleenmyyntihintamenetelmä soveltuu heikosti. Myös palveluita on vaikea arvioida jälleenmyyntihintamenetelmän avulla.¹²⁶

2.2.3. Kustannusvoittolisämenetelmä

Kun aiemmin läpikäytyt CUP –menetelmä sekä jälleenmyyntihintamenetelmä sopivat huonosti palveluiden tai jatkojalostettavien puolivalmisteiden siirtohinnoitteluun, niin kustannusvoittolisämenetelmää¹²⁷ taas käytetään usein nimenomaan palveluiden siirtohinnoittelussa hyödyksi. Yksinkertaistettuna kustannusvoittolisämenetelmässä markkinaehtoinen hinta määritellään selvittämällä suoritteen tuottamisesta aiheutuneet kustannukset ja lisäämällä tähän tulemaan hyväksyttävä kustannusvoittolisä.¹²⁸

Kustannusvoittolisä koostuu yhtiön toimintojen, riskien ja toimintoihin sitoutuneiden varojen yhteensummasta. Sen suuruutta puoltaa erityislaatuinen suorite, kun taas alenta-

¹²⁴ Kukkonen & Walden 2010: 195; Raunio 2008: 55; OECD 2010.

¹²⁵ Kukkonen & Walden 2010: 195–196; Raunio 2008: 55–56; OECD 2010.

¹²⁶ Kukkonen & Walden 2010: 196–197.

¹²⁷ Englanniksi cost plus method.

¹²⁸ Kukkonen & Walden 2010: 198; Raunio 2008: 56–57.

vana tekijänä voidaan pitää kovan kilpailun toimialan massasuoritetta, missä katteet jäävät pieniksi. Minimitasona voidaan soveltaa jotain tiettyä arvoa, kuten esimerkiksi 5-10 prosentin voittolisää. Yleensä vertailukelpoisena hintana pidetään toimialan keskimääräistä myyntikatetta. Helpoimmassa tapauksessa yhtiö myy samaa suoritetta ulkopuoliselle taholle vastaavin ehdoin, jolloin voittolisänä voidaan pitää tätä ulkopuoliselle, riippumattomalle taholle käytettyä hintaa.¹²⁹

Kustannusvoittolisää sovellettaessa voi syntyä myös tilanteita, missä ennakoituja tai arvoituja kuluja joudutaan oikaisemaan toteutuneita kuluja vastaaviksi. Tämä saattaa aiheuttaa lisäkustannuksia suoritteen myyjänä toimivalle tytäryhtiölle, minkä emoyhtiö joutuu tytäryhtiölle maksamaan. Verotuksessa tätä ei kuitenkaan käsitellä vähennyskeltottomana konsernitukena, vaan osana markkinaehtoista hinnoittelua, joka on vähennyskelpoinen erä verotuksessa. Jos myyntiyhtiönä toimivan tytäryhtiön toiminta on kuitenkin pitkän aikaa tappiollista, antaa se aihetta lisäselvityksille, koska normaalissa tilanteessa riippumaton yritys ryhtyisi tehostamaan toimintaa tai ryhtyisi karsimaan toiminnan kuluja. Syynä näihin tavanomaista suurempiin kustannuksiin voi olla esimerkiksi muiden konserniyhtiöiden tukeminen omalla toiminnallaan.¹³⁰

2.2.4. Liiketoimintanettomarginaalimenetelmä

Liiketoimintanettomarginaalimenetelmä¹³¹ (TNMM) on vastaavankaltainen menetelmä kuin aiemmin alaluvussa 2.2.2. esitelty jälleenmyyntihintamenetelmä. Erona näillä menetelmillä on se, että kun jälleenmyyntihintamenetelmässä tarkasteltiin myyntikatetta, TNMM:ssä tarkastelun kohteena on yleensä liikevoittoprosentti. Liikevoittoprosenttissa liikevoittoa verrataan suhteessa liikevaihtoon. Joissain tilanteissa TNMM:ää voidaan verrata liikevaihdon lisäksi myös palkkoihin, kustannuksiin tai sitoutuneisiin pääomiin, vaikka tämä onkin liikevaihtoon vertaamiseen verrattuna harvinaisempaa.¹³²

Tätä kyseistä vertailussa saatua suhdelukua voidaan kutsua yleisemmin myös nimellä voittoindikaattori¹³³, koska liikevoittoprosentista voidaan puhua ainoastaan tapauksissa, missä liikevoittoa verrataan liikevaihtoon. Menetelmän tarkoituksena on vertailla tätä

¹²⁹ Kukkonen & Walden 2010: 199; Raunio 2008: 57.

¹³⁰ Raunio 2008: 56.

¹³¹ Englanniksi transactional net margin method, TNNM.

¹³² Kukkonen & Walden 2010: 201; Raunio 2008: 57.

¹³³ Englanniksi profit level indicator, PLI.

voittoindikaattoria muihin samankaltaisia suoritteita valmistavien vertailuyritysten voittoindikaattoreihin, joiden avulla pystytään määrittelemään kohtuullinen liikevoittomarginaali etuyhteisy yritykselle.¹³⁴

Tämä menetelmä on käytännöllinen tapauksissa, missä yhden tietyn suoritteen hintaa ei pystytä suoraan arvioimaan jälleenmyyntihintamenetelmän avulla. Ongelmia saattaa tosin aiheuttaa se, että vertailun tekeminen toisiin yrityksiin nähden on usein haastavaa, koska riittävän tarkkoja tietoja toisten yritysten kustannusrakenteista ja voitollisista on vain harvassa tapauksessa julkisesti saatavilla. Jos yrityksen toiminta on tarpeeksi yksiselitteistä, esimerkiksi niin, että se tarjoaa täysin samanlaisia tuotteita ja palveluita kuin verrokkiyritys, niin kirjanpitosäännösten mukainen julkinen tuloslaskelma saattaa olla tarpeeksi vertailukelpoinen menetelmän käyttöä varten.¹³⁵

2.3. Vähennyskeltottomat tuloksentasaamismenetelmät

Vähennyskelpoisten tuloksentasaamismenetelmien ja siirtohinnoittelun lisäksi on olemassa erilaisia keinoja, millä konsernin sisällä voidaan tehdä tuloksentasaamista, mikä ei ole Suomen lakien mukaan verotuksessa vähennyskelpoinen menoerä sen antajalleen, vaikka se säilyykin saajalle verotettavana tulona. Koska tämä tutkielma keskittyy pääasiallisesti käsittelemään niitä mahdollisuuksia, milloin konsernin tuloksentasaaminen voidaan tehdä verotuksellisesti edullisella tavalla, tarkoituksenani on kertoa näistä seuraavista verotuksessa vähennyskeltottomista menetelmistä hieman suppeammin verrattuna vähennyskelpoisia tuloksentasaamismenetelmiä käsittelevään osioon. Tällaisia vähennyskeltottomia tuloksentasaamismenetelmiä, mitä seuraavaksi tulen käymään läpi ovat konsernituki ja peitelty osingonjako.¹³⁶

2.3.1. Konsernituki

Konsernituelle tarkoitetaan konserniyhtiölle konsernissa annetun rahoitus-, hinnoittelu-, tai muun vastaavan tuen antamista, mistä toinen, tukea saava, konserniyhtiö hyötyy ta-

¹³⁴ Kukkonen & Walden 2010: 201; Raunio 2008: 57.

¹³⁵ Kukkonen & Walden 2010: 200.

¹³⁶ Andersson ym. 2009: 345–348; Helminen 2008: 201–202; Juusela 2004: 123–127; Karjalainen & Raunio 2007: 14–27.

loudellisesti. Konsernituki liittyy yleensä kansainväliseen kauppaan, mutta Suomen laissa konsernituen käsitettä ei ole erikseen määritelty, vaan sen rajaukset ovat muodostuneet pitkälti oikeuskäytännön kautta.¹³⁷

Tiettyä rajanvetoa konsernituen veronalaisuudesta on käyty myös siinä, että katsotaanko annettu tuki välittömäksi tai välilliseksi korvaukseksi tytäryhtiön tekemästä suoritteesta tahi pääomasijoituksen kaltaiseksi eräksi tuen saavalle tytäryhtiölle. Tällä on ollut vaikutusta tuen veronalaisuuteen, koska vuoden 2005 verouudistukseen asti konsernituki oli verotus- ja oikeuskäytännössä EVL 7 §:n edellytysten täytyessä mahdollista vähentää verotuksessa tulonhankkimiseen verrattavana menona, jos emoyhtiö antoi tytäryhtiölle kyseisen kaltaista avustusta tytäryhtiön kriittisen taloudellisen tilan kohentamiseksi. Nykyisen EVL 16.7 § kuitenkin estää tämän kaltaisen tuen vähennyskelpoisuuden osakeyhtiön taloudellisen tilan parantamiseksi. Tämä kohta lisätiin EVL:iin vuonna 2005 tapahtuneen yritysverouudistuksen aikana ja vähennyskeltvottomuutta sovelletaan tilikausiin, jotka ovat päättyneet 19.5.2004 tai sen jälkeen.¹³⁸

EVL 16.7 § perustuu lähtökohtaisesti siihen oletamaan, että vastikkeettomat suoritukset ovat edun luovuttajan osalta lähempänä pääomasijoituksia kuin tulonhankkimismielessä tehtyjä suorituksia. Ehtona EVL 16.7 §:n käyttämiselle konsernitukea käsittelevissä asioissa on kuitenkin se, että emoyhtiön omistus on joko suoraan tai välillisesti vähintään 10 prosenttia tukea saavan yhtiön osakekannasta. Jos näin ei ole, niin tapauksessa ei muodostu tarpeeksi vahvaa etuyhteyttä yritysten välille, jotta tukea voitaisiin pitää pääomasijoituksen kaltaisena tukena edunsaajalle. Vaikka konsernitukea ei EVL 16.7 §:n johdosta voida vähentää antajayhtiön verotuksessa, sen antaminen ei kuitenkaan ole kiellettyä. Tilanne muuttuu ainoastaan siinä tapauksessa, jos tuen saanut osakeyhtiö tekee vastasuorituksen tuen antajalle suoritetun saadun tulon suuruisuena. Tällöin kysymyksessä ei luonnollisestikaan ole enää konsernituki, vaan markkinahintaan tapahtuva kauppa konserniyhtiöiden välillä.¹³⁹

EVL 16.7 §:ssä ei kuitenkaan määritellä tarkemmin sitä, millainen vastasuorituksen tulisi olla. Jos emoyhtiön konsernitukena tarjoamasta palvelusta suoritetaan palvelun

¹³⁷ Tästä esimerkkinä KHO 2006:29, jossa ruotsalainen B AB aikoi suorittaa suomalaiselle tytäryhtiölle A Oyj:lle vastikkeettoman ja ehdottoman aktieägarstillskott-erän A Oyj:n oman pääoman parantamiseksi sekä konsernin sisäisten velkojen maksamiseksi. A Oyj:n taseessa kyseinen suoritus kirjattiin yhtiön vapaaseen pääomaan. KHO katsoi, että A Oyj:n saama tulo oli EVL 6.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettu muuna pääoman suorituksena saatu erä.

¹³⁸ Kukkonen & Walden 2007: 48–49, 212–213; Kukkonen & Walden 2010: 155–156; KHO 2006:29; Raunio 2008: 48.

¹³⁹ Kukkonen & Walden 2007: 48–49, 212–213; Kukkonen & Walden 2010: 155–156; KHO 2006:29; Raunio 2008: 48.

arvon mukainen maksu, suoritettu maksu on emoyhtiölle verotuksessa vähennyskelpoinen. Tällainen tilanne onkin helppo tulkita. Mutta suorituksen ja vastasuorituksen välissä voi olla heikompiin yhteys. Miten menetellä esimerkiksi tilanteessa, jossa vastasuorituksena olisi tytäryhtiön tarpeisiin ylimitoitettu markkinointiosasto, minkä tarkoituksena olisi edistää samalla emoyhtiön, eli suoritteiden maksajan myyntiä? Vastaus tähän kysymykseen löytyy VML 31 §:stä, mikä koskee siirtohinnoittelun oikaisua, jota käytiin läpi edellisessä alaluvussa 2.2. VML 31 §:ää tulkiten tämänkaltaisessa tapauksessa on arvioitava sitä asiaa, missä määrin tytäryhtiön markkinointiosastosta on hyötyä emoyhtiölle ja kattako tämä hyöty emoyhtiön suoritteiden hinnan tytäryhtiölle. Jos markkinointiosastosta saatava hyöty osoittautuu saadun suoritteiden arvoiseksi, katsotaan kyseessä olevan normaalihintainen kauppa yritysten välillä. Jos emoyhtiön suorite katsotaan kuitenkin tytäryhtiön markkinointiosastosta saatua hyötyä suuremmaksi, emoyhtiö ei ole EVL 16.7 §:n perusteella oikeutettu verovähennykseen alihintaan myydystä suoritteesta, vaan se katsotaan pääomasijoituksen kaltaiseksi suoritteeksi tytäryhtiölle.¹⁴⁰

Tilanteessa, missä yksi konserniyhtiöistä ajautuisi selvitystilaan ja sillä olisi ostovelkoja toiselle konserniyritykselle, myyntisaamiset olisi oikeus vähentää elinkeinotoiminnan tulosta laskettaessa verotuksessa luottotappiona. Tämä vähentämisoikeus ei kuitenkaan koske muita saamatta jääneitä tuloja kuin myyntisaamisia.¹⁴¹

2.3.2. Peitelty osinko

Peittelystä osingosta säädetään VML 29 §:ssä. Peitelyllä osingolla tarkoitetaan normaalisti rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaalle tai hänen omaiselleen vastikkeetta tai selvästi normaalia vastiketta halvemmalla, niin sanotusti olennaisesti poikkeavalla hinnoittelulla. Kyseessä on siis osakeyhtiön voitonjaon luonteinen erä, jota ei kuitenkaan ole käsitelty avoimena voitonjakona. Peitelty osinko voi kulkea siis vain osakeyhtiöltä osakkaalle tai hänen lähipiirilleen, muttei ikinä osakkaalta yhtiölle. Yhteisöjen välisten transaktioiden tulkitseminen peiteltyksi osingonjaoksi on myös harvinaista ja kyse on tällöin ollut lähinnä huonosta verosuunnittelusta tai suoranaisestä erehdyksestä.¹⁴²

¹⁴⁰ Raunio 2008: 48–49; Äimä 2009: 471; Kukkonen & Walden 2010: 156–157.

¹⁴¹ Kukkonen & Walden 2010: 160.

¹⁴² Andersson ym. 2009: 170–171; Kukkonen 2004: 298; Verohallinto 1999.

VML 29 §:n muutoksen jälkeen, joka tapahtui vuonna 1998, myös yhteisöihin tai osakkeisiin voidaan soveltaa peitellyn osingonjaon säännöksiä, vaikkakin tämä on hyvin harvinaista, sillä lähes aina peitellyn osingon jakajana toimii osakeyhtiö. Tilanteita, milloin kyse on peittelystä osingonjaosta, ovat esimerkiksi palkanluontoiset edut, osakkalle maksettu ylihinta ja osakkaalta peritty alihinta ja yhteisön hyödykkeiden yksityiskäyttö vastikkeetta tai selvään alihintaan¹⁴³. Myös hankkimalla tai lunastamalla yhteisön omia osakkeita tai alentamalla osakepääomaa, vararahastoa tai ylikurssirahastoa, jolla tavalla voidaan antaa rahanarvoinen etu osakkaalle, kyse on peittelystä osingosta¹⁴⁴. Hallituksen esityksessä HE 26/1998 on käsitelty vielä tarkemmin erilaisia tilanteita erityyppisistä menettelyistä, joita voidaan pitää peiteltyinä osingonjakona.¹⁴⁵

Peitellyn osingonjaon veroseuraamuksia mietittäessä verotuksen toimittajalla on aina ensisijainen näyttövelvollisuus peitellyn osingon olemassaolosta. VML 29.1 §:n mukaisia oikeustoimia onkin helpompi arvioida, koska peitellyn osingon tunnusmerkeiksi kelpaavat tällöin pelkkä objektiivisesti todettavissa oleva poikkeama todellisesta hintatasosta osakkaan eduksi, kun taas VML 29.2 §:n kaltaisissa oikeustoimissa on erikseen pystyttävä osoittamaan, että kyseisellä menettelyllä on pyritty välttämään osingoista koituva vero. Tästä syystä VML 29.1 §:n mukaisissa oikeustoimissa on kyse peitellyn osingon yleismuodosta ja VML 29.2 §:ssä kyse on peitellyn osingon erityismuodosta. VML 29.3 §:n mukaan verotuksellisesti peitellyn osingon tapauksessa menetellään peiteltyä osinkoa jakaneen yhtiön kohdalla sillä tavalla kuin peittelystä osingosta olisi maksettu käypä hinta ja osakkaan veronalaiseksi tuloksi luetaan käyvän hinnan ja käytetyn hinnan erotus.¹⁴⁶

EVL 6a.6 §:ssä säädetään yhteisön saamasta osingosta verotuksessa, jonka mukaan peittelystä osingosta 70 prosenttia on veronalaista tuloa yhteisölle, vaikka alun perin hallituksen esityksessä¹⁴⁷ esitettiin, että peitelty osinko olisi täysimääräisesti veronalaista tuloa. Syynä hallituksen esityksen muutokseen oli valtiovarainvaliokunnan mietinnössä (12/2004) annettu ohjeistus.¹⁴⁸

Näin ollen peiteltyyn osinkoon kohdistuu yhteensä 18,2 prosentin vero, kun otetaan huomioon yhteisöveroprosentti (26 %) Suomessa. Konserniyhtiölle peitelty osinko tulee siis verotuksellisesti huomattavasti kalliimmaksi vaihtoehdoksi verrattuna avoimeen

¹⁴³ VML 29.1 §.

¹⁴⁴ VML 29.2 §.

¹⁴⁵ Kukkonen 2004: 298; Leppiniemi & Walden 2009: 176–177; Verohallinto 1999.

¹⁴⁶ Juusela 2004: 123–124; Kukkonen 2004: 298; Verohallinto 1999.

¹⁴⁷ HE 92/2004.

¹⁴⁸ Leppiniemi & Walden 2009: 182.

osinkoon, joka on konserniyhtiöiden välisessä osingonjaossa yleensä verotonta tuloa osingonsaajayhtiölle. Tästä syystä peitellyn osingon jakaminen osana konsernin verosuunnittelua ei ole yleensä järkevä ratkaisu. Tietyissä tapauksissa on kuitenkin mahdollista, että EVL 6a.1 §:n mukaan osakeyhtiön saama avoin osinko on 75-prosenttisesti veronalaista tuloa, jolloin VML 29 §:n soveltaminen koskien peiteltyä osinkoa¹⁴⁹ voisi tulla kannattavammaksi vaihtoehdoksi yhteisölle. Tällaisia tapauksia ovat tilanteet, missä osinko on saatu sijoitusomaisuuteen kuuluvista osakkeista, eikä osinkoa jakava yhteisö ole ulkomaalainen EY -neuvoston emo-tytäryhteisödirektiivin (90/435/ETY) 2 artiklassa tarkoitettu yhteisö, jonka osakepääomasta osingonsaaja omistaa osinkoa jaettaessa välittömästi vähintään 10 prosenttia tai osingon saaja ei ole kotimainen tai 90/435/ETY 2 artiklassa tarkoitettu yhteisö tai osinkoa jakava yhteisö on julkisesti noteerattu pörs-sinyritys ja osingonsaaja on muu yhteisö kuin julkisesti noteerattu yhteisö, joka ei osinkoa jaettaessa omista vähintään 10 prosenttia osinkoa jakavan yhteisön osakekannasta. On kuitenkin muistettava, että jos peitellyn osingon saajana on luonnollinen henkilö tai kuolinpesä, tapaukseen sovelletaan TVL 33d.1 §:ää, eli kyse on tällöin ansiotulosta.¹⁵⁰

¹⁴⁹ peitelty osinko vain 70-prosenttisesti veronalaista TVL 33 d.1 §:n ja EVL 6a.6 §:n mukaan. Ks. myös Kukkonen & Walden 2010: 58.

¹⁵⁰ Andersson ym. 2009: 152–153, 169–170; Juusela 2004: 126–127; Leppiniemi & Walden 2009: 182.

3. KONSERNIVEROTUKSESTA EUROOPAN UNIONISSA

Tässä luvussa tutkitaan muiden jäsenvaltioiden konserniverotusjärjestelmiä. Jäsenvaltioiden konserniverotusjärjestelmien välillä on havaittavissa huomattavia eroja. Suomen kaltainen konserniavustukseen perustuva tuloksentasausjärjestelmä on käytössä myös naapurivaltioissamme Norjassa ja Ruotsissa. Konsernin yhteisverotukseen perustuva järjestelmä on käytössä EU:ssa taas muun muassa Itävallassa, Tanskassa, Ranskassa, Espanjassa, Portugalissa, Saksassa sekä Alankomaissa. Italiaan konsernin yhteisverotukseen perustuva järjestelmä tuli vasta 2000-luvulla, eikä Italialla ollut ennen tätä minkäänlaista konserniverotusjärjestelmää¹⁵¹. Konsernin yhteisverotuksessa ideana on verottaa yhtä konserniyhtiötä sekä omastaan, että muiden konserniyhtiöiden tulosta, jolloin erillistä tappiontasaukseen perustuvaa konserniavustusta ei tarvita.¹⁵²

Iso-Britannialla on käytössään tästä yhteisverotuksesta hieman muunneltu muoto, group relief –järjestelmä, missä verotuksellisia eriä, kuten tappioita, voidaan siirrellä konserniyhtiöiden välillä vapaasti kotimaan sisällä¹⁵³. Erotuksena yhteisverotukseen tässä on kuitenkin se, että jokaisen konserniyhtiön tulos lasketaan silti erikseen Suomen tavoin. Euroopassa on myös muutamia valtioita, missä konserniverotusjärjestelmää ei ole ollenkaan käytössä. Nämä maat ovat Belgia, Kreikka ja Sveitsi. Tuloksentasaus konserniyhtiöiden välillä voi näissäkin valtioissa olla silti mahdollista, jos konsernin sisäisten omaisuusluovutusten sekä siirtohinnoittelujen hinnoitlemisessa on laissa jätetty pelivaraa.¹⁵⁴

Seuraavissa alaluvuissa 3.1. ja 3.2. käsittelen kahden jäsenvaltion konserniverotusjärjestelmiä tarkemmin. Nämä valtiot ovat Ruotsi ja Tanska. Verrattuna Suomen konserniverotusjärjestelmään, tutkielmassa tutustutaan näiden valtioiden verotusjärjestelmiin kuitenkin siinä mielessä pintapuolisemmin, että verovähennyskelvottomiin tuloksentasausmenetelmiin ei juuri oteta kantaa. Myös siirtohinnoitteluun ei ole syytä ottaa erikseen kantaa näissä alaluvuissa, koska siirtohinnoittelua koskevat säännökset ovat kansainvälisiä. Tästä syystä Tanskaa ja Ruotsia koskevat siirtohinnoittelusäännökset ovat yhteneviä Suomen kanssa. Alaluvussa 3.3. tehdään johtopäätökset siitä, mitä eroja valtioiden välisissä konserniverotusjärjestelmissä on tosiasiallisesti havaittavissa, ja toteutuuko näissä valtioissa konserniverotuksen neutraalisuus paremmin kuin Suomessa.

¹⁵¹ Äimä 2009: 95.

¹⁵² Ranta-Lassila 2002: 11–12.

¹⁵³ Äimä 2009: 95.

¹⁵⁴ Ranta-Lassila 2002: 12.

3.1. Ruotsin konserniavustusjärjestelmä

Ruotsin konserniverotusjärjestelmää on mielenkiintoista tutkia siitä syystä, että vaikka konserniverotusjärjestelmämme Suomessa on osin samankaltainen Ruotsin kanssa, niin Ruotsin konserniverotusjärjestelmä on kehitetty paljon Suomen vastaavaa järjestelmää aiemmin. Ruotsin verojärjestelmä juontaa juurensa 1700-luvun alkuun ja konserniavustus otettiin Ruotsissa käyttöön avoimena tuloksentasaamiskeinona jo vuonna 1965, kun Suomessa konserniavustuslaki tuli voimaan vasta reilu kaksikymmentä vuotta myöhemmin, vuoden 1987 alusta alkaen¹⁵⁵. Kaiken lisäksi Suomen konserniverotusjärjestelmän suunnittelussa käytettiin mallina nimenomaan Ruotsin vastaavaa järjestelmää¹⁵⁶. Myös yhteisöveroprosentin kannalta Ruotsi muistuttaa Suomea. Kun Suomessa yhteisövero on 26 %, niin Ruotsin vastaava yhteisövero on 26,3 %¹⁵⁷.

Ruotsilla on myös ollut jo Suomea aiemmin ja enemmän suuria kansainvälisiä konserneja, kuten H&M, Volvo, Saab, IKEA, Ericsson, Vattenfall sekä Skanska. Tämän lisäksi Ruotsilla on vieläkin moninkertainen määrä tytäryhtiöitä ulkomailla verrattuna Suomeen¹⁵⁸. Näistä syistä onkin mielenkiintoista tutkia, mitä eroja valtioiden väliset konserniverotusjärjestelmät sisältävät. Onko Ruotsin järjestelmä jollain tavalla edistyksempi ja verotuksellisesti neutraalimpi pidemmän historiansa sekä konsernien suuremman kansainvälisyyden ansiosta vai onko Suomi pystynyt muokkaamaan Ruotsin mallin pohjalta omasta konserniavustuslaistaan paremman tai vähintään samanveroisen version?

Lähtökohtaisesti Ruotsin konserniverotuksen perusratkaisu on siis hyvin samantyyppinen verrattuna Suomen vastaavaan niin kuin aiemmin jo mainittiin. Ruotsin verolainsäädännön mukaan jokaisen konserniyhtiön tulos lasketaan itsenäisesti, ja jokaista yhtiötä kohdellaan verotuksessa erillisenä verovelvollisena. Tuloksentasaus järjestetään näin ollen samankaltaisin keinoin kuin Suomessa, eli konserniavustuksen ja osingonjaton turvin. Seuraavissa alaluvuissa tutkitaan tarkemmin, miten ja millä ehdoilla nämä tuloksentasaamismenetelmät toimivat Ruotsin konserniverotusjärjestelmissä.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Melbi & Rabe 2008: 22.

¹⁵⁶ Ranta-Lassila 2002: 92.

¹⁵⁷ KPMG 2010b.

¹⁵⁸ Tilastokeskus 2010.

¹⁵⁹ Ranta-Lassila 2002: 92.

3.1.1. Konserniavustus

Ruotsissa konserniavustuksen antaminen toiselle konserniyhtiölle on mahdollista silloin, kun emoyhtiö omistaa vähintään 90 % tytäryhtiönsä osakkeista. Ruotsin tuloverolain (IL)¹⁶⁰ 35:2:n mukaan vaikka omistusosuus olisi vaatimusten mukainen, niin Ruotsin konserniavustuslain mukaan avustuksen antajan sekä saajan on oltava joku seuraavista:

- ruotsalainen taloudellinen yhteisö,
- ruotsalainen talletuspankki,
- ruotsalainen keskinäinen vakuutusyhtiö,
- ruotsalainen säätiö, mikä ei käsitä IL:n 7 luvussa tarkoitettuja säätiöitä tai
- ruotsalainen aatteellinen yhdistys, mikä ei käsitä IL:n luvussa 7 tarkoitettuja yhdistyksiä.

IL 35:2a:n mukaan myös sellaiset konsernit ovat oikeutettuja konserniavustuksiin, missä toisessa ETA-valtiossa kotipaikkaansa pitävällä yhtiöllä on pysyvä ja kiinteä toimipaikka Ruotsissa. Ruotsin korkein hallinto-oikeus, Regeringsrätten, on kuitenkin huomionnut¹⁶¹ EY-tuomioistuimen¹⁶² tekemien ennakkoratkaisujen pohjalta asioissa C-446/03 Marks & Spencer ja C-231/05 Oy AA¹⁶³ Ruotsin konserniavustusjärjestelmän olevan osin SEUT-sopimuksen vapaan sijoittumisoikeuden periaatteen vastainen. Tästä syystä 1.7.2010 alkaen konserniavustus on voitu antaa myös sellaiselle IL 35:2:n mukaiselle tytäryritykselle, jonka kotipaikka on toisessa ETA-valtiossa, ja jolla ei ole minäänlaista liiketoimintaa Ruotsissa.¹⁶⁴

Ehdoksi tällaiselle konserniavustukselle Ruotsin korkein oikeus on kuitenkin asettanut sen, että toisessa ETA-valtiossa toimivan tytäryhtiön tappio jää lopulliseksi kyseisessä ETA-valtiossa. Toisin sanoen jäljelle jääneen tappion saa vähentää tytäryhtiön lopettaessa toimintansa kyseisessä ETA-valtiossa. Konsernilla ei saa myöskään olla minkäänlaista muuta liiketoimintaa kyseisessä ETA-valtiossa sinä vuonna, mihin verovähennys-

¹⁶⁰ Ruotsiksi Inkomstskattelagen.

¹⁶¹ RÅ 2009 ref. 13.

¹⁶² 1.12.2009 alkaen EU-tuomioistuin.

¹⁶³ Kyseisiä ennakkoratkaisuja käsitellään tarkemmin tutkielman alavussa 4.5.

¹⁶⁴ Edvinsson 2010: 329–332.

kelpoinen konserniavustus annetaan. Vaatimuksena on myös suora 90 %:in omistus. Välillinen omistus esimerkiksi tytäryhtiön kautta ei tässä tapauksessa riitä.¹⁶⁵

Varat on myös konkreettisesti siirrettävä konserniavustuksen saajalle, jotta avustuksen verovähennyskelpoisuus sen antajalleen täyttyy. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita varojen siirtämistä rahana, vaan riittää, että varat kirjataan sen antajalleen esimerkiksi velaksi ja saajalleen saatavaksi¹⁶⁶. Lisäehtona verovähennyskelpoisuudelle on myös se, että konserniavustuksen antaja ei ole saanut luovuttaa viimeiseen kymmeneen vuoteen ennen suoritteen antamista, tai ennen kuin suoritteen anto on päättynyt, olennaista osaa¹⁶⁷ toiminnoistaan konserniyhtiön intressiyhteisyykselle.¹⁶⁸

Konserniavustus on Ruotsissa mahdollinen tietyissä tapauksissa myös erityisellä poikkeusluvalla, vaikka konserniavustuksen vähennyskelpoisuuden edellytykset eivät täytyisikään. Edellytyksenä tälle luvulle on se, että kyse on kansantaloudellisesti merkittävästä elinkeinotoiminnasta. Tästä syystä poikkeuslupakäytäntö on muotoutunut varsin tiukaksi.¹⁶⁹ Kyseinen poikkeuslupa tunnetaan nimellä Lex Asea-Atom¹⁷⁰.

Ruotsin tuloverolaissa (IL) on säädetty myös koko konsernin tekemästä alijäämästä ja sen hyvityksestä tulevana tilikausina IL 40:18:ssä ja 40:19:ssä. IL 40:18.3:n mukaan tällaisen alijäämän saa vähentää voitollisen konserniyhtiön tulosta verovuonna tai sitä seuraavina viitenä verovuotena. Kyseinen asetus tuli voimaan loppuvuodesta 2007.¹⁷¹

Ongelmatilanteen tästä on kuitenkin aiheuttanut X-konsernin asia, mistä Ruotsin korkein hallinto-oikeus antoi päätöksen¹⁷² loppuvuodesta 2008. Kyseisessä asiassa X-konserni oli tehnyt tappiota kahtena verovuonna peräkkäin. Tämän jälkeen X-konserniin perustettiin uusi tytäryhtiö, joka teki seuraavalla tilikaudella voittoa. X-konserni halusi vähentää tämän aiemman tappionsa uuden tytäryhtiönsä verotuksessa. Tytäryhtiö täytti aiemmin tässä alaluvussa luetellut konserniavustukseen vaadittavat kriteerit ja tappiot olisivat viiden vuoden säännön mukaan vähennyskelpoisia, joten tämän puolesta ongelmaa ei tappiontasaukselle ollut. Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, vaan uuden tytäryhtiön tilikauden verotettavasta tulosta saa vähentää vain ne menot konserniavustuksena, mitkä ovat syntyneet

¹⁶⁵ Edvinsson 2010: 329–331.

¹⁶⁶ Edvinsson 2010: 329.

¹⁶⁷ Olennaisena osana pidetään vähintään 40 %:ia toiminnoista.

¹⁶⁸ Johansson 2009: 1017–1018.

¹⁶⁹ Ranta-Lassila 2002: 94–95; Skatteverket 2010.

¹⁷⁰ Skrivelse 1973:133. Asiassa ydinvoimatoimittaja Asea-Atom Ab oli oikeutettu konserniavustukseen poikkeusluvalla, vaikka 90 %:in omistusvaatimus ei konserniyhtiöiden välillä täyttynytkään.

¹⁷¹ Olrog 2009: 574.

¹⁷² RegR 4698-08 ja RegR 4699-08.

tytäryhtiön perustamisen jälkeen. Tämä päätös ei ainakaan edistä Ruotsin konserniverotuksen neutraalisuutta suhteessa yhden yhtiön järjestäytymismuotoon, koska jos X-konserni ei olisi perustanut uutta tytäryritystä, tulos olisi ollut vähennyskelpoinen.¹⁷³

3.1.2. Komissionääriyritys

IL:n 36 luvussa käsitellään komissionääriyritysjärjestelmää, mikä on Ruotsissa yksi tapa tehdä konserniyhtiöiden välinen tuloksentasaus. Komissionääriyritys on vero-oikeudellinen käsite, millä tarkoitetaan järjestelyä, jossa ruotsalainen tai muualla ETA-alueella toimiva osakeyhtiö (komissionääriyritys) harjoittaa liiketoimintaa yhden tai useamman ruotsalaisen tai muualla ETA-alueella toimivan osakeyhtiön (komitenttiyrityksen) nimiin. Luonnollisesti vähintään toisen osapuolen on oltava ruotsalainen, jotta tuloksentasaus tulisi mahdolliseksi. Pyrkimyksenä tälläkin säädöksellä on neutraaliin verotukseen.¹⁷⁴

IL 36:3:n mukaan edellytysten täytyessä komissionääriyrityksen tekemä voitto voidaan laskea komitenttiyrityksen tuloon ja vastaavasti komissionääriyrityksen tekemä tappio voidaan vähentää komitenttiyrityksen tulosta. Vaatimuksena tälle on IL 36:3:n mukaan seuraavat asiat:

- komissiosuhde on määritelty kirjallisella sopimuksella,
- komissionääriyritys harjoittaa komissiotoimintaa jatkuvasti komitentin laskuun koko verovuoden ajan tai komissionäärisuhteen alkamisesta alkaen verovuoden loppuun,
- komissionääriyritys ei harjoita laajassa mittakaavassa muuta liiketoimintaa komissionäärisuhteen rinnalla,
- komissionääriyrityksen ja komitenttiyrityksen verovuodet päättyvät samanaikaisesti,
- sekä yritykset olisivat oikeutettuja antamaan toisilleen konserniavustusta IL 35 luvun säännösten mukaisesti, mitkä kerrottiin alaluvussa 3.1.1.¹⁷⁵

¹⁷³ Olrog 2009: 574–580; Thuresson 2009.

¹⁷⁴ Ranta-Lassila 2002: 95–96.

¹⁷⁵ Melbi & Rabe 2008: 374–375.

Yksittäinen yritys voi toimia myös useamman toisistaan riippumattoman komitenttiyrityksen komissääriyrityksenä, kunhan vain kaikki edellä luetellut vaatimukset täyttyvät suhteessa kaikkiin komitenttiyrityksiin¹⁷⁶. Tästä on tehty ennakkopäätös Ruotsin verohallinnon¹⁷⁷ asiassa RSV/FB Dt 1976:28, minkä merkityksestä on tosin kiistelty viime vuosina¹⁷⁸.

Näistä edellytyksistä, mitä komissionäärisuhteen tuloksentasaamiselle on Ruotsin laissa säädetty, voidaan päätellä, että komissionäärisuhteesta ei ole konsernille verotuksellisessa mielessä mitään hyötyä verrattuna konserniavustussuhteeseen. Kummassakin tavassa vaaditaan vähintään 90 %:in omistus tytär- tai komitenttiyrityksen osakkeista avustuksen verottomuuden saavuttamiseksi. Hyötyä komissionäärisuhteesta voidaan saavuttaa verotuksen sijaan lähinnä kirjanpidollisessa mielessä, koska komissionäärisuhteessa olevan komissionääriyrityksen tuloslaskelma ja osin tase voidaan sisällyttää komitenttiyrityksen tuloslaskelmaan ja taseeseen.¹⁷⁹

3.1.3. Osingonjako tuloksentasaamiskeinona

Osingonjako on Ruotsissa lähtökohtaisesti kahdenkertaisen verotuksen kohteena samalla tavalla kuin Suomessakin. Ensiksi verotetaan yhtiövero yrityksen tilikauden veronalaisesta tuloksesta ja tämän jälkeen osingonsaajia verotetaan osinkoina saamistaan pääomatuloista¹⁸⁰. Ruotsin käytäntö eroaa kuitenkin Suomesta siitä, että yleisesti tai rajoitetusti verovelvollinen luonnollinen henkilö ei voi millään edellytyksin saada verovapaita osinkotuloja toisin kuin Suomessa¹⁸¹.

Tietyin ehdoin on kuitenkin mahdollista, että osingonjako on ruotsalaisen emoyhtiön ja ruotsalaisen, ETA-valtiossa kotipaikkaansa pitävän tai Ruotsin kanssa kahdenkeskeisen verosopimuksen sopineen valtion tytäryhtiön välillä jaettuna verovapaata¹⁸². Ehdot osingon verottomuudelle ovat seuraavat:

¹⁷⁶ Ranta-Lassila 2002: 96.

¹⁷⁷ Rikskatteverket.

¹⁷⁸ Melbi & Rabe 2008: 375.

¹⁷⁹ Ranta-Lassila 2002: 96.

¹⁸⁰ Ranta-Lassila 2002: 96–97.

¹⁸¹ HE 113/2008: 1.4. Nykytilan arviointi.

¹⁸² Melbi & Rabe 2008: 436.

- Suhteellisuusehto. Osingonjako pitää tapahtua samassa suhteessa kuin mitä osinkoja saava yritys omistaa osakkeita. Myös ylimääräiset suunnatut osingonjaot ovat kiellettyjä verovapauden saavuttamiseksi.
- Omistusehto. Kaikki emoyhtiön osuudet tytäryhtiössä jaetaan, mikä on osakeyhtiöoikeudellinen määräys. Erityistä omistusaikaa ei vaadita. On siis esimerkiksi mahdollista jakaa vastahankitun tytäryhtiön osakkeet verovapaasti. Lisäedellytyksenä on, että osingonsaajayhtiön saamat osakkeet muodostavat vähintään 10 prosenttia osingonjakajayhtiön kaikista äänistä.
- Toimialaehto. Osinkojen pitää liittyä niitä saavan yhtiön liiketoimintaan joko suoraan tai välillisesti. Esimerkiksi tytäryhtiöltä, joka toimii emoyhtiön alihankkijana tai jälleenmyyjänä, saadut osingot olisivat muiden ehtojen täytyessä verovapaita, koska niiden toiminnot liittyvät osinkoja saavan yhtiön liiketoimintaan. Sen sijaan sijoitustarkoituksessa hankituille osakkeille jaetut osingot ovat veronalaisia.¹⁸³

Myös se riittää Ruotsissa osinkotulojen verovapauteen, jos ne ovat tulleet listaamattomalta yhtiöltä. Tämä on siis vaihtoehtoinen tapa saavuttaa osinkotulojen verovapaus normaalin 10 prosentin ja liiketoimintaan kuulumisen sääntöjen lisäksi. Voidaan todeta, että ainoastaan konserniyhtiön omistamista portfolio-osakkeista konserni joutuu maksamaan Ruotsissa osinkoveroa. Tämä koskee sekä pelkästään kotimaassa toimivia, että EU:n sisämarkkinoilla toisessa jäsenvaltiossa Ruotsin lisäksi toimivia konserniyhtiöitä.¹⁸⁴

Tosin lähtökohtaisesti ajateltuna tytäryhtiön osakkeet ovat emoyhtiön elinkeinotoimintaan liittyviä osakkeita, joten kun kyseessä on konsernin sisäinen osingonjako, niin normaalisti näissä edellytyksissä tehdyssä osingonjaossa osingon verovapauden edellytykset täyttyvät¹⁸⁵. Siltikin konserniavustus on parempi keino tehdä tuloksentasaus edellytysten täytyessä¹⁸⁶, koska se on täysin veroton tapa tuloksentasamiseen verrattuna osingonjakoon, missä jaetut osingot jaetaan jo kertaalleen verotetusta yrityksen tekevästä tilikauden tulosta.

¹⁸³ Melbi & Rabe 2008: 436–437; IL 24:12-22.

¹⁸⁴ HE 113/2008: 1.3. Kansainvälinen vertailu.

¹⁸⁵ Ranta-Lassila 2002: 97.

¹⁸⁶ vaatimuksina alaluvussa 3.1.1. tarkemmin määritellyt ehdot. IL 35 luku.

3.2. Tanskan konsernien yhteisverotukseen perustuva järjestelmä

Syynä Tanskan valitsemiseen tutkimuskohteeksi löytyy siitä, että valtiossa on käytössä Suomesta ja esimerkiksi edellisessä alaluvussa käsitellystä Ruotsista poiketen konsernin yhteisverotukseen perustuva verotusjärjestelmä¹⁸⁷. Tanskan konsernin yhteisverotus ulotetaan koskemaan myös ulkomaisia tytäryhtiöitä, joten verotuksellisesti tytäryhtiön perustaminen ulkomaille ei tuo lisäriskiä sen enempää kuin kotimaahan perustettu tytäryhtiö toisi. Tanska on tässä suhteessa poikkeus verrattuna muihin konsernin yhteisverotusta käyttäviin jäsenvaltioihin, missä konsernien yhteisverotus ei pääsääntöisesti koske ulkomaita¹⁸⁸. Ainoastaan Italialla ja Itävallalla on käytössään Tanskan kanssa samanlainen konsernin yhteisverotukseen perustuva järjestelmä, mikä mahdollistaa myös ulkomaisen tytäryhtiön verovähennyskelpoisuuden maan omassa verotuksessa¹⁸⁹.

Konserniverotuksen neutraalisuuden kannalta verotusjärjestelmällä ei sinänsä ole merkitystä, kunhan se mahdollistaa verotuksellisen neutraliteetin. Tanskan yhteisverotusjärjestelmän mielenkiintoa tutkimuskohteena lisää kuitenkin se, että yhteisverotusjärjestelmän voisi kuvitella olevan yksinkertaisempi ja selkeämpi verrattuna Suomen ja Ruotsin konserniavustusjärjestelmiin, koska tappioita ja muita verotuksellisia erii käsitellään suoraan koko konsernin, eikä erillisten yhtiöiden tasolla¹⁹⁰. Tanska on mielenkiintoinen valtio tutkimuskohteeksi siinäkin mielessä, että Tanskan on väestömäärältään sekä taloutensa kokoluokan puolesta lähellä Suomea. Yhteisöverotus Tanskalla on samaa luokkaa Suomen ja Ruotsin kanssa. Se laskettiin vuoden 2007 aikana 27 %:sta 25 %:iin¹⁹¹.

Tanskan valintaa tutkimuskohteeksi puoltaa näiden muiden perusteiden ohella myös se asia, että näin tutkielmassa tulee käsiteltävä yksi yhtenäinen kokonaisuus, kun tutkimuksen kohteena ovat kaikki EU:iin kuuluvat Pohjoismaat konserniverotusjärjestelmän osalta. Seuraavissa alaluvuissa tutustutaan paremmin Tanskan konserniverotusjärjestelmään ja siihen, millä ehdoilla yritykset ovat Tanskassa oikeutettuja verotuksessa vähennyskelpoisiin konsernin sisäisiin tuloksentasaamisiin.

¹⁸⁷ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 47.

¹⁸⁸ Ranta-Lassila 2002: 134,140.

¹⁸⁹ Äimä 2009: 95.

¹⁹⁰ Ranta-Lassila 2002: 154–157.

¹⁹¹ Bjørnholm & Thiersen 2007: 589.

3.2.1. Vaatimukset konserniyhtiöiden verotettavien tuloksien harmonisoinnille

Lähtökohtaisesti samaan verotusyksikköön voi Tanskassa kuulua kotimainen emoyhtiö, ja sen kotimaiset sekä ulkomaiset tytäryhtiöt. Joissain tapauksissa on myös mahdollista, että samaan verotusyksikköön kuuluva emoyhtiö on ulkomainen, jos sillä on useampia tytäryhtiötä Tanskassa. Tanskan konserniverotuslain mukaan verotuksellisesti riittävän konserniyhteyden voidaan katsoa syntyneen tilanteissa, missä tanskalainen yritys, yhdistys, järjestö tai rahasto:

- saavuttaa äänen enemmistön toisessa yrityksessä;
- on osakkeenomistaja, jolla on mahdollisuus muodostaa tai hajoittaa toisen yrityksen hallitus;
- on osakkeenomistaja, jolla on oikeus johtaa toisen yrityksen taloutta ja päätöksentekoa joko toisen yrityksen kanssa tai sen suostumuksella;
- on osakkeenomistaja, jolla on äänen enemmistö toisessa yrityksessä muiden osakkeenomistajien suostumuksesta tai
- on osakkeenomistaja ja samalla nimitetty johtamaan toisen yrityksen taloutta sekä päätöksentekoa.¹⁹²

Tanskan konserniverotusjärjestelmässä ei ole määritelty konsernisuhteelle mitään erityistä omistusrajaa tytäryhtiöiden osakkeista. Tärkeintä on se, että emoyhtiölle on muodostunut päätäväältä tytäryhtiön toiminnasta tavalla tai toisella, kuten yllä olevista ehdoista konserniyhteydelle voidaan päätellä. Konsernisuhteeksi voidaan verotuksessa määritellä näin ollen sellainenkin tilanne, missä emoyhtiöllä voi olla alle 50 %:in suora omistusosuus tytäryhtiönsä osakkeista. Tämä määrittely poikkeaa huomattavasti Suomen ja Ruotsin konserniavustuslakien konsernisuhteen vaatimuksesta. Tässä yhteydessä on syytä mainita myös se asia, että Suomen ja Ruotsin konserniavustuslain kaltaisesti lisävaatimuksena Tanskan tuloverolain mukaan konsernisuhteen muodostumiselle on se, että samaan konserniin kuuluvien konserniyritysten verovuodet alkavat ja loppuvat samanaikaisesti.¹⁹³

¹⁹² Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 47-48.

¹⁹³ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 48.

3.2.2. Samaan verotusyksikköön kuuluvien konserniyritysten yhteisverotus

Samaan verotusyksikköön kuuluvia konserniyhtiöitä voidaan verottaa yhtenä verotusyksikkönä konsernisuhteen alkamisesta lähtien. Tämä sääntö koskee myös niitä tilanteita, missä konsernisuhte alkaa kesken käynnissä olevan verovuoden¹⁹⁴. Vaikka konsernia verotetaan yhtenä verotusyksikkönä, verotus toteutetaan sillä tavalla, että jokaiselle konserniyhtiölle lasketaan oma, yksilöllinen tilikauden tulos, mikä tämän jälkeen yhdistetään koko konsernin verotettavaksi tulokseksi. Myös tappiolliset tulokset lasketaan tässä mukaan, mikä mahdollistaa konserniyhtiöiden tuloksentaantumisen ja verotuksellisen neutraliteetin verrattuna yhden yrityksen yhtiömuotoon. Erillisen verotettavan tuloksenlaskemisen vaatimuksen takia tanskalaistakaan konserniverotusjärjestelmää ei voida sanoa todelliseksi konsoloiduksi verotusjärjestelmäksi yksilöllisten tulosten laskemisen takia jokaiselle konserniyhtiölle, vaikkakin se on paljon lähempänä sitä verrattuna Suomen ja Ruotsin verotusjärjestelmiin.¹⁹⁵

Konsernin yhteisverotuksen lopullinen verotettava tulos lasketaan Tanskan konserniverotusjärjestelmässä konsernin emoyhtiölle, jos konsernin emoyhtiö sijaitsee Tanskassa. Jos emoyhtiö sijaitsee toisessa valtiossa, mutta konsernilla on useita tytäryhtiöitä Tanskassa, yhteisverotuksen lopullinen verotettava tulos voidaan laskea jollekin näistä tytäryhtiöistä. Veroja maksettaessa voitollisen tuloksen verovuonna tehneet yritykset maksavat Tanskan lain mukaisen yhteisöveron, eli 25 %, verotettavasta tuloksestaan sille konserniyhtiölle, jolle konsernin lopullinen verotettava tulo lasketaan.¹⁹⁶

Verovuonna tappiota tehneet konserniyritykset saavat vastaavasti yhteisöveron verran hyvitystä tekemistään tappioista siltä konserniyritykseltä, jolle konsernin verotettava tulo lopullisesti lasketaan. Nämä konserniyhtiöiden väliset sisäisesti maksetut ja hyvitettyt verot pitää olla siirretty konserniyhtiöiden välillä siihen päivään mennessä, kun konsernin verotettavasta tuloksesta vastaava konserniyhtiö maksaa konsernin verovuoden kokonaisveron Tanskan valtiolle. Jos konserniyhtiöiden välisiä veromaksuja ei tähän mennessä ole hoidettu, konserni joutuu maksamaan korkoa tappiota tehneille konserniyrityksille heille kuuluviensa verohyvitysten osalta. Huomionarvoista tässä kohtaa on

¹⁹⁴ Esimerkiksi A Oy ostaa B Oy:n 1.5.2010. Kummankin yrityksen verovuosi on 1.1.2010–31.12.2010. B Oy:n verotettava tulos lasketaan tällöin konsernin verotettavaan tulokseen 1.5.–31.12.2010 väliseltä ajalta. B Oy:n alkuvuonna tekemä veronalainen tulos lasketaan sen itsenäiseksi verotettavaksi tuloksi tai kolmannen osapuolen verotettavaksi tuloksi siinä tapauksessa, jos B Oy on ollut osa kolmannen osapuolen hallitsemaa konsernia ennen yrityskauppaa.

¹⁹⁵ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 47.

¹⁹⁶ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 48.

mainita Tanskan konserniverotusjärjestelmästä se, että tytäryritysten verotettava tulos lasketaan aina kokonaisuudessaan konserniyhtiön yhteiseen verovuoden tulokseen, vaikka emoyrityksen omistus tytäryrityksestä olisi alle 100 %.¹⁹⁷

Ennen vuonna 2005 tullutta lakimuutosta tanskalaisilla konserneilla oli myös mahdollisuus päättää siitä, mitkä konserniin kuuluvista yhtiöistä tulevat verotetuksi konsernien yhteisverotuksessa, ja mitkä konserniyhtiöt verotetaan omina verotusyksikköinä irrallisena osana muusta konsernista. Tämä tosin johti siihen, että konsernit valitsivat tappiota tehneet yrityksensä yhteisverotuksen alaisiksi, kun taas voitollisia yrityksiä verotettiin erillisinä verotusyksikköinä. Tanskan valtion kannalta tämä ei johtanut parhaaseen mahdolliseen lopputulemaan, koska konsernit pystyivät vähentämään ulkomailla tekemänsä tappiot kotimaan verotuksessa, kun taas ulkomailla tehtyjä voittoja ei kannattanut tuoda kotimaahan verotettavaksi ainakaan niissä tilanteissa, missä Tanskan yhteisöveroprosentti oli voittoa tehneen tytäryrityksen kotivaltiota korkeampi.¹⁹⁸

Tästä syystä lakiin otettiin käyttöön niin sanottu *all-or-none* -periaate. Periaatteen mukaan konsernit saavat päättää verotetaanko niitä kaikkia erillisinä verotusyksikköinä vai koko konsernia yhtenäisenä verotusyksikkönä. Konserneilla ei kuitenkaan ole enää mahdollista jaotella konserniyhtiöitään osaksi yhteisverotuksen ja osaksi erillisverotuksen piiriin kuuluviksi. Jos konserni haluaa järjestää verotuksensa yhtenä yksittäisenä verotusyksikkönä rajat ylittävässä tilanteessa, sen on sitouduttava tähän 10 vuodeksi sitoutumispäätöstä seuraavasta verovuodesta alkaen. Nykymuotoinen Tanskan malli muistuttaa huomattavasti tältä osin luvussa 5.2.2. käsiteltävää kotivaltioverotuksen¹⁹⁹ mallia.²⁰⁰

3.2.3. Osingonjako tuloksensaamiskeinona

Tanskassa toteutettiin vuoden 2009 aikana laaja verouudistus, mikä vaikutti sekä työntekijöiden, että osingonsaajien verotukseen. Uudet osingonjakoa koskevat säännökset tulivat voimaan vuoden 2010 alusta alkaen. Niiden mukaan yhtiöiden saamat osingot voidaan jakaa kolmeen kategoriaan:

¹⁹⁷ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 48.

¹⁹⁸ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 48-49.

¹⁹⁹ Englanniksi Home State Taxation, lyhenne HST.

²⁰⁰ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 49.

- etuyhteisyrittäjiltä saatuihin osinkoihin,
- konserniyhtiöiltä saatuihin osinkoihin sekä
- portfolio-osinkoihin.²⁰¹

EU- ja ETA-valtioista saadut osakkeet ovat tanskalaisille emoyhteisöille verovapaita niissä tapauksissa, kun osakeomistus osinkoja jakavasta tytäryhteisöstä ylittää 10 % emo-tytäryhtiödirektiivin mukaisesti. Ennen verouudistusta vaatimuksena oli 15 %:in omistusosuus. Toisin sanoen sekä konsernien emo-, että etuyhteisyrittäjät ovat oikeutettuja verovapaisiin osinkoihin. Konserniyhtiöiden kohdalla on kuitenkin sallittu poikkeuksia, missä alle 10 %:in omistusosuudestakin saadut osingot ovat olleet verovapaita²⁰². Tämä koskee lähinnä sellaisia tilanteita, missä pienen osuuden emoyhtiöstä tai toisesta tytäryhtiöstä omistanut tytäryhtiö on saanut osinkoja. Vaatimuksena verovapaudelle ulkomaisista yhtiöistä saatujen osinkojen osalta on aiemmin ollut se, että omistus kyseisestä ulkomaisesta tytäryhtiöstä kestää kolme vuotta. Tämä vaatimus koski myös yhtenäisenä verotusyksikkönä toimivien konsernien konserniyhtiöitä.²⁰³ Kyseinen vaatimus kuitenkin poistui konserni- ja etuyhteisosinkojen osalta vuoden 2010 alusta alkaen²⁰⁴.

Vaikka osingot konserniyhtiöiltä ja etuyhteisyrittäjiltä ovatkin täysin verovapaita, vuoden 2010 alussa tulleen uuden osinkoverouudistuksen takia portfolio-osakkeista saadut osingot muuttuivat 100 %:sti veronalaisiksi tuloiksi tiettyjä poikkeuksia lukuunottamatta. Ennen tätä tällaiset osingot olivat vain 66 %:sti veronalaista tuloa sen saajalleen. Vuoden 2010 alusta alkaen tosin portfolio-osakkeisiin kohdistuvat tappiot ovat olleet täysin verovähennyskelpoista menoa osakkeenomistajalleen.²⁰⁵

Osingonjako muodostaa näin ollen myös Tanskassa mahdollisuuden avoimeen tuloksentasaukseen konsernin yhteisverotukseen perustuvan järjestelmän ohella. Konserniyhtiöiden välisessä tappiontasauksessa osingonjako ei kuitenkaan muodosta varteenotettavaa vaihtoehtoa, koska Tanskan verolakien laajan konsernikäsittelyn ansiosta kaikki konserneiksi luokiteltavat yhtiörakenteet ovat oikeutettuja konsernien yhteisverotukseen. Osingonjaolla järjestelystä tappiontasauksesta osinkoja jakava konserniyrittäjä joutuu kuitenkin maksamaan yhteisöveron, koska osingot jaetaan yhtiön vapaasta omasta pääomasta, mitä on kerrytetty lähinnä tilikauden verotetulla tuloksella.

²⁰¹ Møll Pedersen 2009: 553.

²⁰² Riis & Bjørnholm 2010: 324.

²⁰³ Eynatten 2007: 564, 569–570; Bjørnholm & Thiersen 2007: 589–591.

²⁰⁴ Møll Pedersen 2009: 556.

²⁰⁵ Møll Pedersen 2009: 553-556.

3.3. Johtopäätökset esitellyistä konserniverotusjärjestelmistä

Taulukko 1. Perustiedot esitellyistä konserniverotusjärjestelmistä.

Valtio	Tuloksentasaus kotimaassa	Tuloksentasaus EU:n sisämarkkinoilla	Konsernin sisäinen osingonjako	Yhteisöveroprosentti
Suomi	Konserniavustus voitolliselta tappiolliselle yhtiölle. Vähintään 90 %:in omistusvaatimus.	Ei mahdollista kotimaisuusvaatimuksen takia.	Verovapaa konserniyhtiöiden välillä. Vähintään 10 %:in omistusvaatimus.	26 %
Ruotsi	Konserniavustus voitolliselta tappiolliselle yhtiölle. Vähintään 90 %:in omistusvaatimus.	Tietyin ehdoin mahdollinen konsernin liiketoiminnan loppuessa toisessa jäsenvaltiossa.	Verovapaa konserniyhtiöiden välillä. Vähintään 10 %:in omistusvaatimus.	26,3 %
Tanska	Konserniyhtiöiden yhteisverotus. Määräysvalta suhteessa toiseen yhtiöön vaatimuksena.	Mahdollinen, kun konserni sitoutuu vähintään 10 vuodeksi konsernin yhteisverotukseen.	Verovapaa konserniyhtiöiden välillä. Vähintään 10 %:in omistusvaatimus.	25 %

Taulukossa 1 on vedetty yhteen perustiedot esitellyistä Suomen, Ruotsin ja Tanskan konserniverotusjärjestelmistä. Vaikka nämä kaikki ovat pohjoismaalaisia EU-valtioita, niin konserniverotusjärjestelmien osalta näitä kaikkia kolmea valtiota yhdistäviä piirteitä ei löydy kuin muutamia. Ensinnäkin yhteistä sekä Suomen, Ruotsin, että Tanskan konserniverotusjärjestelmille on *erillisyyden* periaate²⁰⁶. Myös konsernien tuloksentasauksen mahdollistuessa koko tappion huomioonottaminen riippumatta emoyhtiön omistussuudesta kuuluu näiden kolmen valtion konserniverotusjärjestelmien yhteisiin piir-

²⁰⁶ Toisin sanoen liiketoiminnan tulos lasketaan erillisesti jokaiselle konserniyritykselle. Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 47; Ranta-Lassila 2002: 29; Edvinsson 2010: 329.

teisiin. Osingonjakokin tuloksentasaamismuotona on mahdollista kaikissa kolmessa valtiossa samalla tavalla. Emo-tytäryhtiödirektiivin mukaisesti yli 10 prosentin omistusosuuden on katsottu riittävän verovapauden ehtojen täyttymiseksi konserniyhtiöiden välillä jaettujen osinkojen verotuksessa, kuten taulukosta 1 selviää.²⁰⁷

Muilta osin vain Suomen ja Ruotsin konserniavustusjärjestelmiä voidaan pitää pääosin samankaltaisina. Kummassakin verovähennyskelpoiselle konsernisuhteelle on korkea vaatimus²⁰⁸. Suomen konserniverotusjärjestelmä on tosin Ruotsiin verrattuna tiukempaa siltä osin, että Ruotsissa myös muut kuin osakeyhtiöt ja osuuskunnat ovat oikeutettuja konserniavustuksiin toisin kuin Suomessa²⁰⁹. Tanskan konserniavustusjärjestelmä sen sijaan poikkeaa huomattavasti tästä. Pelkkä todellinen määräysvalta tytäryhtiön toiminnasta riittää verovähennyskelpoisuuden saavuttamiseksi osakeomistuksesta riippumatta. Tältä osin Tanskan järjestelmä toimii paremmin konsernien verotuksellisen neutraliteetin asemasta katsottuna. Suomessa korkean omistusosuuden vaatimusta on tosin peruteltu sillä, että alle 90 %:in omistusosuutta ei voida enää verrata yhden yhtiön tilanteeseen konserniverotuksen neutraliteettia arvioitaessa²¹⁰.

Tästä voidaan tosin tehdä se johtopäätös, että Suomen ja samalla Ruotsin, verotusjärjestelmissä ei kannusteta konserneja toimimaan kuin suoran ja täydellisen tai lähes täydellisen omistusrakenteen kautta. Tätä johtopäätöstä puoltaa sekin tosiasia, että normaalisti alle 90 %:in omistusosuuden omaavia yritysomistuksia pidetään konsernirakenteina. Rajana pidetään yleensä yli 50 %:in omistusosuutta tai määräysvaltaa toisen yhtiön toiminnasta, kuten esimerkiksi Tanskan konserniverotusjärjestelmän ja Suomen OYL:n, KPL:n sekä EVL:n määritelmät konsernirakenteelle osoittavat.

Tätä suurempana ongelmana näkisin kuitenkin Suomen ja Ruotsin konserniavustusjärjestelmissä EU:n sisämarkkinoiden rajat ylittävässä tilanteessa annetun konserniavustuksen. Konserniavustus suomalaiselta tai ruotsalaiselta emoyhtiöltä toisessa ETA-valtiossa sijaitsevalle tytäryhtiölle ei monessa tapauksessa ole mahdollinen²¹¹. Ruotsin konserniavustusjärjestelmään 1.7.2010 tehdyn muutoksen²¹² jälkeen sallitaan ETA-valtiossa toimineen yrityksen lopullisen tappion vähentäminen kotimaan emoyhtiölle IL 35:2:n määäämien säännösten puitteissa.

²⁰⁷ Eynatten 2007: 569–570; Melbi & Rabe 2008: 436–437; Juusela 2004: 43–44.

²⁰⁸ Vähintään 90 %:ia tytäryhtiön osakkeista. Edvinsson 2010: 329; Kukkonen & Walden 2009: 41–42.

²⁰⁹ IL 24:13; KonsAvL 3 §.

²¹⁰ Penttilä ym. 2005: 355.

²¹¹ Rajat ylittävä konserniavustus Suomessa ja Ruotissa on lähtökohtaisesti mahdollinen vain niissä tilanteissa, missä konserniavustuksen antavalla toisessa ETA-valtiossa kotipaikkaa pitävällä konserniyhtiöllä on kiinteä toimipaikka myös Suomessa tai Ruotsissa.

²¹² Edvinsson 2010: 329–332.

Lisäehtona tälle konserniavustukselle on se, että emoyhtiön on täytynyt omistaa toisessa ETA-valtiossa toimintansa lopettanut tytäryhtiö suoraan sekä se, ettei konsernilla ole muuta liiketoimintaa kyseisessä ETA-valtiossa. Tämä johtaa toisin sanoen siihen tilanteeseen, että jos emoyhtiö on omistanut kaksi tytäryhtiötä jossain toisessa ETA-valtiossa, joista toisen suoraan ja toisen välillisesti, ja jotka molemmat lopettavat toimintansa kyseisessä ETA-valtiossa samanaikaisesti, niin emoyhtiö on oikeutettu verotuksessaan vähennyskelpoiseen konserniavustukseen vain suoraomisteisen tytäryhtiön kautta. Välillisesti omistamansa tytäryhtiön lopulliseksi jääneitä tappioita ei voida näin ollen vähentää emoyhtiön verotuksessa Ruotsissa. Myös alaluvussa 2.1.1. esitetyn kuvio 1:n kaltaisessa tilanteessa, jossa emoyhtiö omistaa kahden tytäryhtiön yhteisomistuksen kautta toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevan toimintansa lopettaneen alatytäryhtiön, tappiontasaus ei näin ollen olisi mahdollinen riippumatta suoran omistuksen tytäryhtiöiden sijainnista. Myöskään tytäryhtiöt eivät olisi oikeutettuja tappiontasaukseen, koska kumpikaan yhtiöistä ei omista vaadittua 90 %:in omistusosuutta toimintansa lopettaneesta konsernin alatytäryhtiöstä yksin.²¹³

Toisaalta myös sellainen skenaario on mahdollinen, jossa emoyhtiön yli 90 %:sti omistama toisessa ETA-valtiossa toiminut tytäryhtiö lopettaa toimintansa ja jolta jää vahvistettuja, lopullisia tappioita toiseen ETA-valtioon. Samalla konsernilla on kuitenkin toimintaa myös emoyhtiön tai toisen tytäryhtiön kautta liiketoimintaa toimintansa lopettaneen tytäryhtiön ETA-valtiossa. Tässäkään tapauksessa toimintansa lopettaneen tytäryhtiön jäljelle jääneitä lopullisia tappioita ei voida vähentää emoyhtiön kotivaltiossa Ruotsissa.²¹⁴

Näistä esimerkeistä voidaan päätellä jo se asia, että lakimuutoksen jälkeenkin Ruotsin konserniavustuslaki ei toimi neutraalisti rajat ylittävissä tilanteissa EU:n sisämarkkinoilla. Jo se poikkeaa kotimaan sisällä suoritetusta konserniavustuksesta, että konserniavustusta ei voida tehdä kuin vasta tytäryhtiön liiketoiminnan loppuessa. Suomen KonsAvL ei tosin ole yhtään Ruotsin konserniavustuslakia joustavampi, koska lähtökohtaisesti se ei mahdollista edes tytäryhtiön lopulliseksi jäänyttä tappiota toisesta EU- tai ETA-valtiosta²¹⁵.

Tanskan konserniverotusjärjestelmää voi sen sijaan pitää edistyksellisenä verrattuna Ruotsin ja Suomen järjestelmiin rajat ylittävissä tilanteissa. Tanskan järjestelmässä myös toisissa ETA-valtioissa toimivien konserniyritysten verotettavat tulokset lasketaan

²¹³ Edvinsson 2010: 331.

²¹⁴ Edvinsson 2010: 331.

²¹⁵ KonsAvL 3 §:ssä ilmenee konserniavustuksen kotimaisuusvaatimus.

yhteen konsernin lopullista verotettavaa tuloa laskettaessa. Tällä tavalla konserniyhtiöiden toisissa ETA-valtioissa tekemät mahdolliset tappiot tulevat varmasti vähennytyiksi verovuoden lopullisessa verotuksessa.²¹⁶

Tanskan konserniverotusjärjestelmää voidaan kuitenkin pitää hieman jäykempänä verrattuna Suomen ja Ruotsin vastaaviin järjestelmiin, koska vuoden 2005 uudistuksen jälkeen konsernien on valittava verotetaanko niitä yksittäisesti vai yhtenä kokonaisuutena. Tähän järjestelmään sitoutuminen tulee tehdä seuraavaksi kymmeneksi verovuodeksi. Suomen ja Ruotsin konserniavustusjärjestelmissä konserniavustuksen tekeminen on aina tapauskohtaista, eikä erillisiä sitoumuksia vaadita. Mielestäni tämä ei kuitenkaan vaaranna millään tavalla tanskalaisten konsernien verotuksellista neutraalisuutta, jos ajatellaan tilannetta, jossa konserni toimisi yhden yhtiön yhtiömuodossa useammassa eri EU- tai ETA-valtiossa. Tässäkin tapauksessa yhtiötä verotettaisiin yhtenä kokonaisuutena. Tässä mielessä ajateltuna Tanskan verolain mukainen raja-
 Tanskan konserniverotusjärjestelmäänsä on perusteltua.²¹⁷

Johtopäätöksenä näistä tiedoista voidaan todeta, että tanskalaisten konsernien rajat ylittävissä tuloksentasaamisessa verotuksellinen neutraalisuus toteutuu Suomea ja Ruotsia paremmin. Suomen konserniverotusjärjestelmä on tosin tässä asiassa Ruotsiakin joustamattomampi. Tämä taas tarkoittaa sitä, että verotus ei ole tanskalaisille konserneille esteenä jäsenvaltioihin levittäytyessä samalla tavalla kuin ruotsalaisille ja etenkin suomalaisille konserneille. Tappiontasauksen tärkeyttä korostaa etenkin se asia, että monesti uusien valtioiden markkinoille lähdettäessä konserneille saattaa syntyä ylimääräisiä kustannuksia, mitkä johtavat liiketoiminnan hetkelliseen tappiollisuuteen uudessa valtiossa toimittaessa. Tällöin myös verovähennyskelpoisen tappiontasauksen merkitys korostuu, koska konserni joutuu joka tapauksessa avustamaan tappiollista tytäryhtiötänsä.

Tätä huomiota voidaan tarkastella myös tanskalaisten, suomalaisten ja ruotsalaisten konsernien levittäytymisellä ulkomaille. Tilastokeskuksen kokoamien tilastojen mukaan tanskalaisilla konserneilla oli yli kaksinkertainen määrä ulkomaisia tytäryhtiöitä verrattuna Suomeen vuonna 2007. Tällöin tanskalaisilla konserneilla oli 7900 ulkomaista tytäryhtiötä, kun suomalaisilla konserneilla vastaava luku oli noin 3700. Ruotsalaisten konsernien tytäryhtiöiden määrä oli sekä Tanskaa, että Suomea suurempi, mutta vertailua vaikeuttaa Ruotsin talouden suurempi kokoluokka. Tästä syystä Suomen ja Tanskan vertaileminen tässä yhteydessä on relevantimpaa. Suomalaiset konsernit tosin työllisti-

²¹⁶ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 79-82.

²¹⁷ Bjørnholm & Becker-Christensen 2006: 81-82.

vät ulkomailla 480 000 työntekijää, kun taas tanskalaisten vastaava lukema oli pienempi, vain 460 000, suuresta ulkomaisten tytäryhtiöiden määrästä huolimatta.²¹⁸

Näistä lukemista voidaan joka tapauksessa päätellä, että tanskalaiset yritykset perustavat herkemmin tytäryhtiöitä ulkomaille Suomeen verrattuna. Tämä voi selittyä myös esimerkiksi Tanskan maantieteellisellä sijainnilla Euroopan unionin suurimman talouden Saksan naapurissa²¹⁹. Tilastot tosin eivät suoraan tue tätä väittämää, koska niiden mukaan suomalaisilla konserneilla oli vuonna 2007 enemmän työntekijöitä vanhoissa jäsenvaltioissa sekä uusissa jäsenvaltioissa verrattuna tanskalaisiin, mutta tanskalaiset konsernit olivat taas edellä Aasiassa ja Amerikkassa työskentelevien työntekijöiden määrissä.²²⁰

Tilastojen perusteella voidaankin todeta, että konserniverotusjärjestelmällä voi tosiaan olla ohjailevaa vaikutusta konsernien intoon levittäytyä ulkomaille. Tämä näyttäisi koskevan etenkin pienempiä konserneja, jotka joutuvat käyttämään suuria konserneja enemmän resursseja uusiin valtioihin levittäytyessään²²¹. Verotuksen neutraliteetin puute voi näin ollen muodostua liian suureksi esteeksi tälle liiketoiminnan luonnolliselle levittäytymispyrkimykselle.

Veropoliittisesta näkökulmasta ajateltuna suurin este Suomella ja Ruotsilla siirtymisessä kohti Tanskan neutraalimpaan verotukseen johtavaa konserniverotusjärjestelmää on luultavasti pelko valtion verotulojen menettämisestä. Tämä pelko on mielestäni siinä mielessä turha, että yksikään konserni ei tule tekemään tappiota sen takia, että se olisi konsernin tuloksentasaamisessa vähennyskelpoinen erä. Sen sijaan ulkomaisten tytäryhtiöiden tappiollisen tuloksen vähennyskelpoisuus konserniverotuksessa ja konsernin omistusvaatimuksen madaltaminen parantaisi etenkin pk-yritysten mahdollisuuksia laajentaa toimintaansa ja toimisi valtion antamana kannustimena konsernien laajentumispyrkimyksille.

Perusteena tälle on aiemmin esitetyt väitteet pk-yritysten kustannuksista ja verotuksellisesta riskistä siirtyä ulkomaille. Nykyisellään konsernit Suomessa ja Ruotsissa voivat huonossa tapauksessa tehdä tappiota ja maksaa silti veroja voitosta. Tällainen tilanne on mahdollinen niissä tapauksissa, jos ulkomaiset tytäryhtiöt tekevät enemmän tappioita kuin kotimainen emoyhtiö voittoa tai jos emoyhteisön omistusosuus kotimaisesta tytär-

²¹⁸ Tilastokeskus 2010.

²¹⁹ World Bank 2009; Äimä 2009: 18.

²²⁰ Tilastokeskus 2010.

²²¹ Euroopan komission vuonna 2003 tekemän tutkimuksen mukaan PK-yritysten toimintojen laajentuessa ulkomaille yritysten kustannukset nousevat keskimäärin yli 2,5 %:iin liikevaihdosta, kun suurilla yrityksillä vastaava luku on keskimäärin 0,02 %:ia. UEAPME 2006.

yhteisöstä on alle 90 %. Suomi ja Ruotsi tosin ovat pyrkineet kannustamaan konserneja perustamaan tytäryhtiöitä ulkomaille verotuksellisesti toisella tavalla. Nimittäin velkapääomalla koron vähennysoikeuden avulla, koska emoyhtiön voitto on tällä tavalla perustetussa tytäryhtiössä korkovähennyksen määrän verran suurempi kuin oman pääoman ehtoisissa suorituksissa²²².

Suuren velkapääomarahoitteisuuden voidaan kuitenkin havaita muodostavan samalla riskin konsernin toiminnalle. Tässä mielessä omistuspohjan laajentaminen osuuksien myymisenä konserniyrityksen omasta pääomasta muodostuu paremmaksi vaihtoehdoksi tasata riskejä konsernin toiminnassa. Tällä tavalla konsernit voisivat hankkia turvallisemmin rahoitusta laajentumispyrkimyksilleen. Tämä muodostaa mielestäni myös hyvän veropoliittisen perusteen Suomen ja Ruotsin konserniavustuslakien korkean omistusvaatimuksen (90 %) madaltamiselle.

Moni pieni konserni tuskin haluaa nykyisellään käyttää tätä rahoitusmallia tytäryhtiönsä toiminnan rahoittamiseen ja samalla liiketoiminnan riskien pienentämiseen, koska se samalla johtaisi tappiontasauksen mahdollisuuden menettämiseen konserniyhtiöiden välillä. Myös liiketoiminnan laajentaminen yrityskauppojen kautta saattaa kariutua monella yrityksellä verotusriskin takia, koska 90 %:in hankkiminen osakkeista vaati luonnollisesti huomattavasti enemmän pääomaa verrattuna pelkkään äänten enemmistön hankkimiseen, mikä taas tosiasiallisesti lisäisi riskiä verotappioihin.

Suomen ja Ruotsin konserniavustusjärjestelmät jarruttavat siis myös näiltä osin konsernien luonnollisia liiketoiminnan laajentumishaluja. Tämä taas johtaa tosiasiallisesti valtion verotulojen vähenemiseen, koska yritykset eivät pääse laajentamaan liiketoimintaansa, jolloin myös yritysten tekemät liiketoiminnan verotettavat tulot jäävät pienemmiksi. Huomioon voi tässä yhteydessä ottaa myös Ruotsin ja Suomen kokonaisvaltaisen aseman verokilpailussa, mitä tiukka konserniavustuslaki ei palvele, vaikka valtioiden yhteisöverokannat olisivatkin kilpailukykyisiä EU:n sisämarkkinoilla toimittaessa.

²²² Äimä 2009: 533.

4. SYRJINTÄKIELLON JA PERUSVAPAUKSIEN VAIKUTUKSESTA KONSERNIEN TULOKSENTASAAMISEEN

Syrjintäkiellon ja perusvapauksien tarkoituksena on parantaa EU:n sisämarkkinoiden toimivuutta, mistä on määrätty Lissabonin sopimukseen perustuvissa EU:n perussopimuksissa²²³. Tämä toteutuu poistamalla sisämarkkinoiden esteitä henkilöiden, tavaroiden, pääomien ja palveluiden liikkumisen välillä²²⁴, mitä pidetään SEUT-sopimuksen neljänä perusvapautena²²⁵. Henkilöiden vapaa liikkuminen voidaan jakaa EU-kansalaisten liikkumisen, työntekijöiden liikkumisen sekä sijoittumisoikeuden vapautteen. Henkilön liikkuvuudella tarkoitetaan jäsenvaltion kansalaisen oikeuden lisäksi oikeushenkilöiden, eli yhtiöiden oikeutta vapaaseen liikkumiseen EU:n sisämarkkinoilla. Tästä syystä näillä säädöksillä on vaikutusta myös konserniverotukseen, jos konserni esimerkiksi perustaa tytäryhtiön toiseen jäsenvaltioon. Tällöin ulkomaisen konsernin tytäryhtiön pitää saada lähtökohtaisesti samat verotukselliset oikeudet verrattuna maan omiin kotimaisiin yhtiöihin. Ongelmaksi saattaakin muodostua yksittäisen jäsenvaltion konserniverotusjärjestelmä, mikä kattaa yleensä vain kotimaisten yritysten verotuksellisen tuloksentaamisen mahdollisuuden.²²⁶

Jäsenvaltioiden lainsäädännöt voivat siis olla lähtökohtaisesti ristiriidassa SEUT-sopimuksen kanssa, jos kansallinen lainsäädäntö rajoittaa näiden vapauksien toteutumista esimerkiksi suosimalla kotimaista yritystä verotuksellisesti suhteessa toisesta jäsenvaltiosta tulevaan yritykseen. Tällainen verotuksellinen suosiminen voi tapahtua esimerkiksi jäsenvaltion solmiman verosopimuksen tai kansallisen verolain kautta.²²⁷ Ongelmia konserni- tuloksentaamisen näkökulmasta katsottuna aiheuttavat etenkin SEUT 49–54 artiklat (EY 43–48 artiklat) sijoittumisvapaudesta sekä SEUT 63–66 sekä 75 artiklat (EY 56–60 artiklat) pääomien vapaasta liikkuvuudesta, joita käsitellään tarkemmin seuraavissa alaluvuissa yhdessä syrjintäkiellon kanssa²²⁸.

Perusvapauksilla ei ole mitään erityistä hierarkiaa, minkä perusteella niitä tulkittaisiin EU-oikeudessa²²⁹. Lähtökohtana onkin tästä syystä se, että oikeuskäsittelyssä käytetään

²²³ SEUT 1 (2) artiklassa SEU ja SEUT on nimetty perussopimuksiksi ja todettu oikeudellisesti samanarvoisiksi.

²²⁴ Helminen 2008: 66

²²⁵ Eerola, Mylly & Saarinen 2000: 214. Perusvapauksista voidaan käyttää myös nimitystä *sisämarkkina-*
vapaudet. Äimä 2009: 67.

²²⁶ Helminen 2008: 66–67; Ranta-Lassila 2002: 134.

²²⁷ Helminen 2008: 59.

²²⁸ HE 113/2008; Rautio 2010: 578–579.

²²⁹ Äimä 2009: 67.

sitä perusvapautta, mikä soveltuu käsiteltävään oikeustapaukseen parhaiten. Tästä syystä tässä luvussa ei käsitellä tavaroiden ja palveluiden liikkumista, eikä myöskään henkilöiden liikkumista työntekijöiden osalta, koska näillä perusvapauksilla ei lähtökohtaisesti ole vaikutusta konsernien rajat ylittävään tuloksentasaamiseen EU:n sisämarkkinoilla toimittaessa.

4.1. Syrjäntäkielto

Nykyisessä SEUT 18 artiklassa (EY 12 artiklassa) on annettu kansalaisuuteen perustavan syrjinnän yleissäännös²³⁰. Syrjinnän käsite on artiklassa laaja. Se käsittää niin tahallisen kuin tahattomankin, ja suoran sekä epäsuoran syrjinnän²³¹. Syrjäntäkielto kohdistuu keskeisesti jäsenvaltioihin, mutta myös EU:n toimielimiin, elimiin, laitoksiin ja luonnollisiin henkilöihin sekä oikeushenkilöihin. Syrjäntäkiellon yleisluontoisuuden takia sitä sovelletaan sellaisenaan vain niissä tapauksissa, kun SEUT-sopimuksen neljästä perusvapaudesta²³² yksikään ei sovellu käsiteltävään asiaan²³³. Tässä alaluvussa keskityn käsittelemään oikeushenkilöiden syrjintää jäsenvaltioissa sen vaikutuksen takia konsernien rajat ylittävään tuloksentasaukseen.²³⁴

Syrjäntäkiellon käsittävää säännöstä voidaan pitää yhtenä koko SEUT-sopimuksen keskeisimmistä periaatteista. Syrjäntäsäännös on voimassa SEUT-sopimuksen mukaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa henkilöä on syrjitty rajat ylittävässä tilantessa. Henkilöllä ei tällöin ole siis samoja oikeuksia toisessa valtiossa kuin mitä valtion omilla kansalaisilla on. Tällöin puhutaan suorasta syrjinnästä. Syrjintään ei kuitenkaan voida vedota, jos toisen jäsenvaltion henkilöllä on paremmat etuudet verrattuna kotimaiseen henkilöön²³⁵. Syrjäntäkieltoa sovellettaessa on otettava myös se asia huomioon, että SEUT 18 artiklan (EY 12 artiklan) mukaiseksi syrjinnäksi ei lueta tilanteita, joissa jonkin jäsenvaltion verojärjestelmä on epäedullisempi toiseen verrattuna, ellei tällä menettelyllä loukata suhteellisuusperiaatetta ja häiritä sisämarkkinoiden toimintaa.²³⁶

²³⁰ *lex generalis*.

²³¹ Eerola ym. 2000: 108–109.

²³² *lex specialis*.

²³³ Äimä 2009: 66.

²³⁴ Raitio 2010: 251.

²³⁵ Esimerkkeinä tällaisista tapauksista ovat EY-tuomioistuimen ennakkoratkaisut asioihin C-293/83 Gravier v City of Liege ja C-403/03 Schempp.

²³⁶ Helminen 2008: 59–61; Raitio 2010: 252.

Vetoaminen syrjintäkieltoon on sen sijaan mahdollista myös epäsuorissa tilanteissa, kuten asia C-336/96 Gilly osoittaa²³⁷. Epäsuoralla syrjinnällä tarkoitetaan tilannetta, jossa syrjintä ei suoraan perustu syrjittävän kansalaisuuteen, mutta jonka soveltaminen johtaisi tosiasiallisesti syrjintään²³⁸. Tietyissä tapauksissa EY-tuomioistuin (nykyinen EU-tuomioistuin) on kuitenkin oikeuttanut epäsuoran syrjinnän niin sanotun *rule of reason* –periaatteen takia. Tällöin syrjintäkieltoa ja perusvapauksia on oikeutettua rajoittaa verotuksessa. Pyrkimyksenä verolainsäädännöllä pitää kuitenkin tällöin olla SEUT-sopimuksen yleistä etua koskeva pakottava syy, mihin jäsenvaltiot ovat monesti vedonneet EY-tuomioistuimessa.²³⁹

EY-tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella hyväksyttäviä syitä perusoikeuksien rajoittamiseksi ovat olleet jäsenvaltion verovalvonnan tehokkuuden turvaaminen, veronkierron estäminen, jäsenvaltioiden välisen verotusvallan tasapainoisen jakautumisen turvaaminen, tappioiden kaksinkertaisen käytön eston tarve, verojärjestelmän sisäisen eheyden turvaaminen sekä alueperiaate²⁴⁰. Tosin ainakaan verotulojen vähentyminen tai muut jäsenvaltion talouteen liittyvät syyt, verolakien harmonisoimattomuus ja haitan kompensoiva etu eivät ole yksinään riittäneet EY-tuomioistuimelle syyksi syrjintään²⁴¹. Yhdessä muiden perusteiden kanssa nämäkin syyt ovat kuitenkin riittäneet perusteiksi EY-tuomioistuimelle *rule of reason* –periaatteeseen vedottaessa^{242, 243}.

SEUT-sopimuksen mukaisiksi EU-kansalaisiksi, joihin syrjintäkieltoa voidaan soveltaa, luetaan luonnollisten henkilöiden lisäksi myös sellaiset oikeushenkilöt, jotka on perustettu jonkin jäsenvaltion lainsäädännön määräämällä tavalla ja joiden kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on EU- tai EFTA-valtioiden sisällä. On siis huomioitava, että syrjintäkieltoa voidaan soveltaa ainoastaan EU- ja EFTA-valtioiden henkilöihin.²⁴⁴

²³⁷ Asiassa C-336/96 ranskalainen Gilly haki ennakkoratkaisua kysymykseen siitä, oliko Ranskan ja Saksan välinen verosopimus epäsuorasti syrjivä. Kyseisen verosopimuksen mukaan julkisella sektorilla rajan toisella puolella työskenteleviä sai verottaa eri tavalla kuin oman valtion kansalaisia. Vaikka vetoamus menikin EY-tuomioistuimeen asti, niin tuomioistuin kuitenkin katsoi antamassaan tuomiossaan, että verosopimusta ei voida pitää syrjivänä tässä tapauksessa EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan edellyttämällä tavalla. Ks. myös Myrsky & Linnakangas 2009: 41 sekä Terra & Wattel 2008: 375-376.

²³⁸ Eerola ym. 2000: 109.

²³⁹ Helminen 2008: 106–107.

²⁴⁰ EY-tuomioistuimen ennakkoratkaisuissa *rule of reasonilla* perusteltiin perusoikeuksien rajoittamista jo 1970-luvulla asioissa 8/74 Dassonville sekä 120/78 Cassis de Dijon. Uudempia ratkaisuja ovat mm. C-300/90 komissio v Belgia, C-196/04 Cadbury Schweppes ja C-318/07 Persche.

²⁴¹ Esimerkkejä tällaisista asioista ovat mm. C-250/95 Futura, C-35/98 Verkooijen, C-436/00 X ja Y sekä C-136/00 Danner.

²⁴² Esimerkkejä asioista ovat C-231/05 Oy AA sekä C-446/03 Marks & Spencer.

²⁴³ Helminen 2008: 106–107.

²⁴⁴ Eerola ym. 2000: 108–109; Helminen 2008: 59-61.

4.2. Vapaa sijoittumisoikeus

Sijoittumisoikeuden keskeinen oikeusperusta ilmenee nykyisin SEUT 49–54 artikloissa (EY 43–48 artiklat). Sijoittumisoikeutta voidaan soveltaa lähtökohtaisesti vain niihin yhteisöihin tai luonnollisiin henkilöihin, joilla on nykyisen SEUT-sopimuksen mukainen kotipaikka Euroopan talousalueella²⁴⁵. Sijoittumisvapauden mukaisesti konserniyhtiöillä pitäisi olla SEUT-sopimuksen mukainen oikeus sijoittua suoraan haluamaansa valtioon EU:n sisämarkkinoilla ja harjoittaa siellä liiketoimintaa itsenäisenä yrittäjänä. Tällöin kyseessä on ensisijainen sijoittuminen. Kyseisten artiklojen mukaan EU-kansalaisella on myös oikeus perustaa mihin tahansa jäsenvaltioon sivuliikkeen, tytäryhtiön tai muun edustuksen. Tällaisissa tapauksissa kyseessä on toissijainen sijoittuminen.²⁴⁶

Sekä ensisijaisesta²⁴⁷, että toissijaisesta²⁴⁸ sijoittumisoikeudesta on annettu ennakkoratkaisut EY-tuomioistuimessa 2000-luvun puolivälissä. Näistä EY-tuomioistuimen antamista ennakkoratkaisuista voidaan päätellä se asia, että yhteisön taloudelliset ja sosiaaliset päämäärät, mitä perusvapaudet, kuten tässä tapauksessa vapaa sijoittumisoikeus, edustaa, painavat monissa tilanteissa perus- ja ihmisoikeuksia enemmän EY-tuomioistuimen oikeuskäytännössä. Toisaalta EY-tuomioistuin haluaa jättää jäsenvaltioille mahdollisuuden soveltaa kansallista oikeuttaan sijoittumisvapautta koskien siinä asiassa, että jäsenvaltiolla on mahdollista määritellä kansallisessa laissaan se, mitä voidaan pitää kansallisen oikeuden mukaan perustettuna yhtiönä ja mitä tämän kotimaisen yhtiön statuksen ylläpitäminen yhtiöltä vaatii, sen olematta EU:n vapaan sijoittumisoikeuden vastaista.²⁴⁹

²⁴⁵ HE 113/2008.

²⁴⁶ Helminen 2008: 78.

²⁴⁷ C-210/06 *Cartesio*, missä unkarilainen kommandiittiyhtiö *Cartesio* oli tehnyt kansalliselle viranomaiselle hakemuksen kotipaikan siirrosta Italiaan. *Cartesio* halusi kuitenkin säilyttää asemansa Unkarin oikeuden alaisena yhtiönä siirron jälkeen, mistä syystä hakemus hylättiin, koska Unkarin yhtiöoikeus ei sallinut kotipaikan siirron jälkeen Unkarin lain soveltamista yritykseen. *Cartesio* vetosi tätä seuranneessa EY-tuomioistuimen ennakkoratkaisupyynnössä EY 43 ja 48 artiklojen (SEUT 49 ja 54 artiklojen) sijoittumisvapautteen ja katsoi Unkarin lainsäädännön olevan ristiriidassa kyseisten artiklojen kanssa. EY-tuomioistuin ennakkoratkaisun mukaan ristiriitaa Unkarin kansallisen lainsäädännön ja sijoittumisvapautta koskevien artiklojen välillä ei asiassa kuitenkaan ole.

²⁴⁸ C-438/05 *Viking Line*, missä Suomeen rekisteröity *Viking Line* pyrki ulosliputtamaan matkustajalautaliikennettä harjoittavan *Rosella*-laivan joko Norjaan tai Viroon palkkakustannuksia helpottaakseen. *International Transport Workers' Federation (ITF)*, minkä jäsenjärjestö Suomen Merimiesunioni oli, lähetti kiertokirjeen muiden maiden jäsenjärjestöilleen olla neuvottelematta *Viking Linen* kautta työsopimuksista. *Viking Line* nosti ITF:n kiertokirjeestä kanteen, minkä EY-tuomioistuin totesi olevan EY 43 artiklan (SEUT 49 artikla) vapaan sijoittumisoikeuden vastainen.

²⁴⁹ Raitio 2010: 572–578.

Vaikka jäsenvaltioiden kansallisille laeille onkin jätetty päätäntävaltaa kotimaisen yhtiön määrittelyssä, jäsenvaltio ei silti ole oikeutettu sellaisiin lakeihin, jotka kohtelevat muista jäsenvaltioista tulevia EU-kansalaisia eri tavalla kuin omiaan. Tämän kaltainen syrjintä ei saa olla suoraa, eikä välillistä. SEUT 54 artiklan (EY 48 artiklan) mukaisesti EU-kansalaisella tarkoitetaan luonnollisten henkilöiden lisäksi jäsenvaltion lakien mukaan perustettuja yhtiöitä tai yhteisöjä, joiden kotipaikka, keskushallinto tai päätoimipaikka on jossain jäsenvaltiossa.²⁵⁰ EY-tuomioistuin on oikeuskäytännössään osoittanut, että varsinaisen syrjinnän lisäksi sijoittumisoikeuden vapaus käsittää sellaiset rajoitukset, mitkä eivät sisällä syrjintää²⁵¹.

Vapaa sijoittumisoikeus koskee ainoastaan henkilön kiinteää integroitumista toisen jäsenvaltion kansalliseen talousjärjestelmään oman liiketoiminnan harjoittamiseksi ennalta määräämättömäksi ajaksi. Kiinteällä integroitumisella tarkoitetaan tässä yhteydessä esimerkiksi toimiston, tehtaan, myyntipisteen tai henkilöstön sijoittumista jäsenvaltioon. SEUT 49 artiklaa (EY 43 artiklaa) ei täten voida soveltaa sellaisessa tilanteessa, jossa henkilö ei ole erikseen sijoittunut jäsenvaltioon. Artiklan soveltaminen edellyttää siis sitä, että EU-kansalainen on käyttänyt oikeuttaan sijoittautua toiseen jäsenvaltioon.²⁵²

Mikään SEUT-sopimuksen vapaata sijoittumisoikeutta koskevista artikloista ei kuitenkaan ota kantaa tilanteeseen, jossa henkilö sijoittuu jäsenvaltioiden ulkopuolelle. Tästä voidaan päätellä se asia, että vapaata sijoitusoikeutta ei voida soveltaa tilanteisiin, joissa jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön mukaisesti perustettu yhtiö sijoittuu EU:n ulkopuolelle.²⁵³

4.3. Pääomien ja maksujen vapaa liikkuvuus

Pääomien keskeinen oikeusperusta ilmenee nykyisin SEUT 63–66 ja 75 artikloista (EY 56–60 artikloista) sekä EU:n direktiivistä 88/361/ETY²⁵⁴. SEUT 63 artikla (EY 56 artikla) määrittelee pääomien ja maksujen vapaan liikkuvuuden periaatteet ja SEUT 64–66 sekä 75 artiklat (EY 57–60 artiklat) kyseistä periaatetta koskevat rajoitukset²⁵⁵. Pää-

²⁵⁰ Helminen 2008: 80.

²⁵¹ Esimerkiksi asiat 81/87 Daily Mail ja C-415/93 Bosman.

²⁵² Helminen 2008: 79–81.

²⁵³ Helminen 2008: 82.

²⁵⁴ 88/361/ETY tuli voimaan 1.7.1990 alkaen. Direktiivin tarkoituksena on turvata pääomien vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden ja jäsenvaltion sekä ulkomaisten valtioiden välillä.

²⁵⁵ Helminen 2008: 93.

omilla tarkoitetaan tässä yhteydessä varojen sijoittamista ja maksuilla viitataan oikeustoimesta suoritettuun vastikkeeseen²⁵⁶. Maastrichin sopimuksella oli merkittävä rooli pääoman vapaan liikkuvuuden oikeudellisen vaikutuksen osalta, koska ennen sitä pääomien vapaata liikkumista koskeneella EY:n perustamissopimuksen 67 artiklalla ei ollut välitöntä oikeusvaikutusta, ja tästä syystä pääomien liikkuvuuden vapautta jouduttiin säätelemään direktiivien avulla. Syynä tähän oli se, että ennen rahaliittoa pääomien vapauttaminen ei kuulunut EU:n pääprioriteetteihin, jonka takia muut perusvapaudet vapautuivat EU:ssa pääomien vapaata liikkumista nopeammin.²⁵⁷

4.3.1. Soveltamisala ja pääperiaatteet

SEUT 63 artiklassa (EY 56 artiklassa) on määrätty kaikki sellaiset rajoitukset kielletyiksi, jotka koskevat pääomanliikkeitä ja maksuja jäsenvaltioiden tai jäsenvaltioiden ja EU:n ulkopuolisten valtioiden välillä. Toisin kuin vapaassa sijoittumisoikeudessa, niin pääomien vapaa liikkuvuus ulottuu myös EU:n sisämarkkinoiden ulkopuolelle. Yhden jäsenvaltion sisäiset pääomanliikkeet eivät kuitenkaan kuulu tämän artiklan piiriin, vaan kyseessä täytyy olla rajat ylittävä tilanne. Tämä voidaan todentaa jo SEUT 64:1 artiklan (EY 57:1 artiklan) sanamuodosta.²⁵⁸

Pääomanliikkeiden käsitettä ei kuitenkaan ole määritelty SEUT-sopimuksessa. Lähtökohtaisesti se on tarkoitettu kuitenkin laajaksi käsittäen rajat ylittävät osake- ja kiinteistöisjotukset, rahoituslainat ja –luotot, vakuudet, panttioikeudet, henkilökohtaisten pääomienliikkeet sekä perinnöt. Osaltaan laajan käsitteensä takia Suomen²⁵⁹, Espanjan²⁶⁰, Saksan²⁶¹ ja Portugalin²⁶² verotusjärjestelmät on tuomittu EY-tuomioistuimessa osin SEUT 64 artiklan (EY 56 artiklan) vastaisiksi, jonka takia kyseiset jäsenvaltiot ovat

²⁵⁶ Raitio 2010: 581.

²⁵⁷ Raitio 2010: 578–580.

²⁵⁸ Helminen 2008; 93–94; Rautio 2010: 579–580.

²⁵⁹ Asiassa C-319/02 Manninen Suomen osinkoverotuksessa sovellettu yhtiöveron hyvitysjärjestelmä todettiin EY:n perustamissopimuksen 56 artiklan (SEUT 63 artiklan) vastaiseksi, koska yhtiöveron hyvitys ei koskenut muista jäsenvaltioista saatuja osinkoja.

²⁶⁰ Asiassa C-219/03 komissio vs Espanja, Espanjan järjestelmä todettiin EY 56 artiklan vastaiseksi siltä osin, kun ulkomaisten pörssien luovutusvoitot eivät olleet verovapaita, vaikka kotimaiset olivat.

²⁶¹ Asiassa C-436/06 Grønfeldt Saksan luonnollisia henkilöitä koskeneet myyntivoittoverosäännökset todettiin EY 56 artiklan vastaisiksi, koska rajatylittäviä kauppvoja verotettiin omistussuuden ylittäessä 1 %:in, kun kotimaisissa kaupoissa verotuksen rajana oli 10:in omistussuus.

²⁶² Asiassa C-443/06 Hollmann Portugalin myyntivoittoverosäännökset todettiin EY 56 artiklan vastaisiksi, koska kiinteistön luovutuksesta saatuun luovutusvoittoon kohdistui ankarampi verorasitus luovuttajan asuessa toisessa jäsenvaltiossa.

joutuneet muuttamaan lainsäädäntöään pääoman vapaata liikkuvuutta loukkavilta osiltaan.²⁶³

Konserniyhtiöiden rajat ylittävään tuloksentasaukseen tällä periaatteella on se vaikutus, että esimerkiksi toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevan tytäryhtiön jakama osinko ei saa olla verotuksellisesti eriarvoinen verrattuna emoyhtiön kotimaasta saamaan osinkoon. On kuitenkin huomioitava, että kotimaasta ja ulkomaista saatujen osinkojen verokohtelu voi olla erilaista, kunhan lopputuloksena on se, ettei ulkomailta saatuja osinkoja veroteta kireämmin kuin kotimaasta saatuja²⁶⁴. Tällä tavalla pääomien ja maksujen vapaan liikkuvuuden periaate poistaa sitä verotuksellista riskiä, mitä konserniyhtiöille syntyy rajat ylittävässä liiketoiminnassa EU:n sisämarkkinoilla ja myös EU:n ulkopuolisissa valtioissa verrattuna tilanteeseen, missä toimitaan vain yhdessä jäsenvaltiossa.²⁶⁵

4.3.2. Pääperiaatteita koskevat rajoitukset

SEUT 64–66 ja 75 artikloissa (EY 57–60 artikloissa) on säädetty pääomien vapaata liikkuvuutta koskevista rajoitteista. SEUT 64 artiklassa (EY 57 artiklassa) säädetään pääomien vapaaseen liikkumiseen vaikuttavista rajoituksista koskien niitä pääomanliikkeitä, jotka suuntautuvat EU:sta EU:n ulkopuolisiin valtioihin tai EU:n ulkopuolisista valtioista EU:iin. SEUT 64:2 (EY 57:2) artiklassa säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston oikeudesta ryhtyä tavallista lainsäädäntöjärjestelyä noudattaen toimenpiteisiin jäsenvaltioiden ja ulkomaalaisten valtioiden välisten transaktioiden välille. Tämä oikeus koskee sekä luonnollisten henkilöiden, että oikeushenkilöiden tekemiä suorasi-joituksia ulkomaille tai ulkomailta. Portofoliosijoitukset jäävät kuitenkin artiklan soveltamisalan ulkopuolelle.²⁶⁶

SEUT 65 artiklassa (EY 58 artiklassa) taas on sallittu poikkeus SEUT 63 artiklan (EY 56 artiklan) myöntämään oikeuteen kohdella samassa jäsenvaltiossa asuvia verovelvollisia samalla tavalla kansalaisuuteen katsomatta. SEUT 65 artiklassa on kyse aluvussa 5.1. selitetystä *rule of reason* –periaatteesta. Jos jäsenvaltio pystyy osoittamaan esimerkiksi tehokkaan verovalvonnan takaamisen kärsivän pääomien vapaan liikkuvuuden takia, on sillä mahdollisuus vedota kyseisessä tapauksessa SEUT 65 artiklaan. Ehtona

²⁶³ Helminen 2008: 93–95; Raitio 2010: 581.

²⁶⁴ Denys 2007: 226–227.

²⁶⁵ Helminen 2008: 85–92.

²⁶⁶ Helminen 2008: 96–97; Raitio 2010: 582.

tälle on se, ettei tällainen poikkeuksellinen verokohtelu aiheuta mielivaltaista syrjintää ja pääomien sekä maksujen vapaan liikkuvuuden peiteltyä rajoitusta sekä se asia, että rajoittamiseen oikeutettu kansallinen säännös oli voimassa ennen Maastrichin sopimuksen voimaantuloa 1993. Tosin kansallisen säännöksen aikainen voimassaolo ei ole tässä kohdassa erityisen sitova, koska myös myöhemmin voimaan tullut kansallinen säännös voi olla pätevä *rule of reason* –periaatteeseen vedottuna.²⁶⁷

Viimeiset vapaan pääoman liikkumista rajoittavat artiklat SEUT 66 ja 75 (EY 59–60) sisältävät EU:n ulkopuolisia valtioita koskevia suojalausekkeita. Näitä suojalausekkeita on tosin tarkoitus soveltaa ainoastaan tilapäisesti poikkeusoloissa, joten normaalisti EU:n oikeuskäytännössä kyseisiin artikloihin ei vedota. SEUT 66 artiklassa on kyse taloudellisiin vaikeuksiin reagoimisesta ja SEUT 75 artiklassa ulkopoliittisiin talouspakotteisiin liittyvistä toimista. Kummankin artiklan käyttöönottoon edellytetään EU:n neuvoston määränemistöinen päätös. Konsernien tuloksentasaamiseen näillä kahdella viimeisellä pääoman vapaaseen liikkuvuuteen liittyvällä artiklalla ei ole vaikutusta.²⁶⁸

4.4. Päällekkäinen soveltamisala

Kansallinen lainsäädännön säädös voi lähtökohtaisesti olla useamman SEUT-sopimuksen perusvapauden vastainen, kuten seuraavassa alaluvussa tarkemmin esiteltävä asia C-231/05 Oy AA esimerkiksi osoittaa. Tällöin voidaan soveltaa joko useampaa perusoikeutta samanaikaisesti tai valita sopivin perusoikeus, mitä sovelletaan. Vaikka perusvapauksilla ei ole mitään hierarkiaa, niin EY-tuomioistuin on yleensä konsernien tuloksentasaukseen liittyvissä ennakkoratkaisuissaan soveltanut ensisijaisesti vapaan sijoittautumisoikeuden takaavaa artiklaa tilanteissa, missä myös pääoman ja maksujen liikkuvuuden takaava artikla voisi soveltua.²⁶⁹

Ratkaisevana tekijänä siihen, pitääkö asiaa tarkastella vapaan sijoittumisoikeuden tai pääomien vapaan liikkuvuuden kautta löytyy kansallisen lainsäädännön tarkoitusperistä. Jos kansallinen lainsäädäntö syrjii esimerkiksi toisesta jäsenvaltiosta tulevaa konserniyhtiötä siinä määrin, että yhtiöt päättävät luopua sijoittautumispyrkimyksistään kyseiseen valtioon, niin silloin sovellettavana perusvapautena on vapaa sijoittumisoikeus.

²⁶⁷ Helminen 2008: 95-96.

²⁶⁸ Helminen 2008: 98-99.

²⁶⁹ Helminen 2008: 102-103.

Tämän kaltaiseen asiaan pääomien tai maksujen vapaan liikkuvuuden takaavat artikkelit eivät ole päteviä, koska kyse on nimenomaan sijoittumisesta toiseen valtioon.²⁷⁰

Pääomien vapaa liikkuminen voi tulla kyseeseen, jos kansallinen lainsäädäntö vaikuttaa omistamiseen. Ratkaisevaa tässä on omistusosuuden tuottama vaikutusvalta. Jos omistusosuus tuottaa merkittävän vaikutusvallan²⁷¹ kohdeyrityksen liiketoiminnasta, niin tällaisessakin tapauksessa sovelletaan vapaata sijoittumisoikeutta koskevia artikloja. Muussa tapauksessa, eli lähinnä portfolio-osakkeisiin kohdistuvassa omistuksessa, sovelletaan pääomien vapaata liikkuvuutta koskevia artikloja.²⁷² Esimerkkinä tällaisesta portfolio-osakkeisiin kohdistuvan omistuksen sovellettavuudesta pääomien vapaaseen liikkumiseen voi mainita Keskusverolautakunnan tekemän ennakkoratkaisuun asiassa KVL 27/2008²⁷³.

Merkittävänä huomiona voidaan kuitenkin pitää sitä, että EU:n ulkopuolisiin valtioihin kohdistuvissa oikeustoimissa ainoastaan pääomien vapaata liikkuvuutta koskevat artikkelit voivat tulla kysymykseen. Syynä tähän on yksinkertaisesti se, että vapaata sijoittumisoikeutta koskevat artikkelit eivät kata EU:n ulkopuolisia alueita toisin kuin pääomien vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät artikkelit, joita voidaan soveltaa myös jäsenvaltioiden ulkopuolisiin valtioihin.²⁷⁴

4.5. Perusvapauksien ja kotimaisuusvaatimuksen välinen ristiriita

Ehkäpä merkittävin yksittäinen asia, mikä on aiheuttanut ongelmia vapaan sijoittumisoikeuden sekä pääomien vapaan liikkumisen kanssa konsernien tuloksentasaamisen kannalta katsottuna, on lähes kaikkien jäsenvaltioiden konserniverotusjärjestelmissä oleva kotimaisuusvaatimus²⁷⁵. Kotimaisuusvaatimuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että konsernien tappiontasaus ei ole mahdollinen kuin ainoastaan kotimaisten kon-

²⁷⁰ Helminen 2008: 103.

²⁷¹ Merkittävänä vaikutusvaltana voidaan pitää vähintään 10 %:in omistusosuutta kohdeyrityksen osakepääomasta. Tällöin omistus täyttää mm. emo-tytäryhtiödirektiivin mukaisen omistusrajan.

²⁷² Helminen 2008: 103.

²⁷³ Asiassa KVL 27/2008 Suomen KVL totesi Suomen ja Ruotsin välisen verosopimuksen vastaisesti ruotsalaisen X Ab:n olevan oikeutettu A Oy:ltä saamien osinkojen vapautukseen lähdeverosta EY:n perustamissopimuksen 56 artiklaan vedoten. Syynä tähän oli se, että X Ab olisi samassa tilanteessa Ruotsissa saamistaan profolio-osakkeista ollut oikeutettu osinkojen verovapauteen, eikä X Ab:lla ollut mahdollisuutta periä lähdeveron hyvitystä Ruotsissa. X Ab omisti osingonjakohetkellä noin 9 %:ia A Oy:n osakekannasta.

²⁷⁴ Helminen 2008: 104.

²⁷⁵ Kotimaisuusvaatimusta ei edellytetä Tanskan lisäksi Itävallassa ja Italiassa. Äimä 2009: 95.

serniyhtiöiden välillä. EU:n sisämarkkinoilla kahdessa eri jäsenvaltiossa toimivat konserniyhtiöt eivät näin ollen ole kansallisen konserniverotuslainsäädännön puitteissa oikeutettuja konserniyhtiöiden tappiontasaukseen, vaikka muut vaatimukset kotimaisuusvaatimusta lukuun ottamatta tuloksentasaamiselle jäsenvaltion konserniverotusta koskevassa laissa täyttysivätkin.²⁷⁶

Lähtökohtaisesti tällaiset kotimaisuusperiaatteen kaltaiset säännöt tulkitaan toisesta valtiosta tullutta henkilöä syrjiviksi ja siten SEUT-sopimuksen vastaisiksi. Tästä asiasta onkin ollut kaksi merkittävää ennakkotapausta EY-tuomioistuimessa 2000-luvun aikana, mitä käsitellään seuraavassa alaluvussa.²⁷⁷

4.5.1. EY-tuomioistuimen kanta kotimaisuusvaatimukseen

Kuten edellä tuli jo ilmi, niin EY-tuomioistuin on joutunut ottamaan kantaa vapaan sijoittumisoikeuden ja konserniverotusjärjestelmien kotimaisuusperiaatteen väliseen ristiriitaan. Ensimmäinen näistä asioista oli C-446/03 Marks & Spencer ja toinen C-231/05 Oy AA. EY-tuomioistuimen tekemillä ennakkoratkaisuilla näihin asioihin on ollut erittäin suuri merkitys siinä mielessä, että asioissa kyseenalaistettiin lähes kaikkien jäsenvaltioiden konserniverotusjärjestelmien laillisuus suhteessa silloiseen EY:n perustamisopimukseen. Myös lukuisissa uudemmissa asiaa käsittelevissä tapauksissa on vedottu juuri näissä kahdessa ennakkoratkaisussa annettuihin perusteisiin. Seuraavassa käydään lyhyesti kummankin näiden tapausten pääkohdat läpi ja EY-tuomioistuimen antamat perustelut koskien asioiden ratkaisua.

Asiassa C-446/03 Marks & Spencer, iso-britannialaisella emoyhtiöllä, Marks & Spencer plc:llä, oli hollantilainen väliyhtiö, jonka kautta se omisti tappiota kolme vuotta peräkkäin tehneet tytäryhtiöt Ranskassa, Belgiassa ja Saksassa. Tästä syystä Marks & Spencer päätti lopettaa toimintansa kyseisissä valtioissa. Marks & Spencer halusi vähentää näiden tytäryhtiöidensä tekemät tappiot voittoa tehneen emoyhtiön verotuksessaan Isossa-Britanniassa group relief –järjestelmän mukaisesti²⁷⁸.

Tämä ei kuitenkaan onnistunut group relief –järjestelmän kotimaisuusperiaatteen takia. Vähennys olisi sallittua ulkomaisilta tytäryhtiöiltä vain, jos niillä olisi kiinteä toimi-

²⁷⁶ Äimä 2009: 95.

²⁷⁷ C-446/03 Marks & Spencer ja C-231/05 Oy AA.

²⁷⁸ Penttilä ym. 2005: 359.

paikka Isossa-Britanniassa. Marks & Spencer tulkitsi kotimaisuusvaatimuksen olevan silloisen EY:n perustamissopimuksen vapaan sijoittumisoikeuden vastainen. Tästä syystä Ison-Britannian High Court of Justice päätti pyytää ennakkoratkaisua asiasta silloiselta EY-tuomioistuimelta koskien sitä asiaa, että onko Iso-Britannian nykyinen group relief –järjestelmä EY:n perustamissopimuksen 43 ja 48 artiklojen (SEUT 49 ja 54 artiklojen) vapaan sijoittumisoikeuden vastainen.²⁷⁹

EY-tuomioistuimen antamassa ratkaisussa 13.12.2005, EY-tuomioistuin totesi, että Iso-Britannian group relief –järjestelmä ei ollut kotimaisuusvaatimuksensa osalta EY:n perustamissopimuksen vapaan sijoittumisoikeuden vastainen. Tässä kyseisessä tilanteessa EY-tuomioistuin velvoitti Isoa-Britanniaa kuitenkin katsomaan kuluksi Marks & Spencerin tytäryhtiöiden tekemät tappiot emoyhtiön verotettavasta tulosta, koska tytäryhtiöiden liiketoiminta oli päättynyt lopullisesti kyseisissä valtioissa, eikä tappioiden vähentäminen näin ollen ollut enää tulevaisuudessa mahdollista toisissa jäsenvaltioissa.

EY-tuomioistuin perusteli ratkaisuaan *rule of reason* –periaatteella, josta kerrottiin edellisessä alaluvussa 4.1. Tässä asiassa hyväksyttävää perusteita perusvapauksien rajoittamiselle olivat riski tappioiden kaksinkertaisen käytön mahdollisuudesta, veronkierron mahdollisuudesta sekä riski siitä, että konserniyhtiöt saattaisivat tulevaisuudessa siirtää tämän ennakkoratkaisun myötä tappioitansa korkeamman verotuksen valtioihin, jolloin tappioista saatu hyöty olisi suurin.²⁸⁰

Asiassa C-231/05 Oy AA, oli kyse AA Ltd –nimisen²⁸¹ iso-britannialaisen emoyhtiön kahden hollantilaisen väliyhtiön kautta omistaman suomalaisen Oy AA –nimisen tytäryhtiön oikeudesta antaa KonsAvL 3 §:n mukainen konserniavustus iso-britannialaiselle emoyhtiölleen. Esteenä KonsAvL:n mukaiselle konserniavustukselle on kuitenkin lain kotimaisuusvaatimus group relief –järjestelmän tapaan. KHO pyytää asiasta High Court of Justice tapaan ennakkoratkaisua EY-tuomioistuimelta. Oy AA vetoaa tapauksessa EY:n perustamissopimuksen 43 artiklaan (SEUT 49 artiklaan) sijoittumisvapaudesta ja 56 artiklaan (SEUT 63 artiklaan) pääomien vapaasta liikkumisesta.²⁸²

EY-tuomioistuin toteaa ratkaisussaan²⁸³ 18. heinäkuuta 2007, että Suomen konserniavustusjärjestelmä ei ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 43 artiklan sijoittumisoikeuden kanssa, vaikka KonsAvL:n vähennysoikeus rajoittuu pelkästään siihen,

²⁷⁹ Penttilä ym. 2005: 359–360.

²⁸⁰ Penttilä 2006: 4-12.

²⁸¹ Kaikkien osapuolten nimet ovat muutettuja osapuolten toivomuksesta. KHO:n asiaa koskevassa ratkaisussa KHO 2005:29 osapuolten nimet ovat E Oy ja E Ltd.

²⁸² Penttilä ym. 2005: 362–363.

²⁸³ C-231/05 Oy AA.

että emoyhteisön kotipaikka on Suomessa. EY-tuomioistuin kuitenkin totesi antamassaan perusteluosassa, että KonsAvL merkitsee rajoitusta EY:n perustamissopimuksen takaamalle vapaalle sijoittumisoikeudelle. Sallitun tästä järjestelmästä tekee ainoastaan se, että järjestelmälle on olemassa yleisen edun vaatimia pakottavia syitä.²⁸⁴

Näistä pakottavista syistä EY-tuomioistuin viittasi tapauksen C-446/03 Marks & Spencerissä olleisiin oikeuttamisperusteisiin. Näitä perusteita ovat veronkierron estäminen ja konsernien mahdollisuus valita vapaasti valtio, missä verotus tapahtuu, jos ulkomaiselle konserniyhtiölle annettava avustus olisi vähennyskelpoista. Sen sijaan EY-tuomioistuin ei nähnyt Oy AA:n asiassa vaaraa tappioiden kaksinkertaisen käytön mahdollisuudesta.²⁸⁵

4.5.2. Johtopäätökset EY-tuomioistuimen kannasta kotimaisuusvaatimukseen

Kummatkin käsittelyn kohteena olleet oikeustapaukset C-446/03 Marks & Spencer ja C-231/05 Oy AA antavat sellaisen kuvan EY-tuomioistuimen kannasta koskien vapaan sijoittumisoikeuden ja jäsenvaltioiden konserniverotusjärjestelmien välisestä ristiriidasta, että EU haluaa asettaa tietyt rajat vapaalle liikkuvuudelle. Vapaata sijoittumisoikeutta ei siis voida pitää missään nimessä absoluuttisena oikeutena EU:n sisämarkkinoilla.²⁸⁶

EY-tuomioistuin haluaa selvästi kitkeä pois vapaan sijoittumisoikeuden tuoman mahdollisuuden harrastaa aggressiivisia veronkiertojärjestelyjä, mikä voisi horjuttaa jäsenvaltioiden verotusvallan luonnollista jakautumista. EY-tuomioistuin on näin samalla antanut kantansa siihen, etteivät konsernit voi luottaa siihen verosuunnittelussaan, että liike-toiminnan tappiot voidaan automaattisesti vähentää toisen maan verotuksessa. Selkeää linjaa siihen, missä määrin jäsenvaltioiden konserniverotusjärjestelmät ovat vapaan sijoittumisoikeuden vastaisia, on kuitenkin näiden ennakkoratkaisujen jälkeenkin vaikea vetää, vaan jokainen asia pitää ratkaista tapauskohtaisesti.²⁸⁷

Vapaan sijoittumisoikeuden ja kansallisen lainsäädännön välinen ristiriita onkin aiheuttanut tämän jälkeen useita oikeustapauksia sekä jäsenvaltioiden kansallisissa tuomioistuimissa, että EY-tuomioistuimessa. KHO antoi vuonna 2007 kaksi merkittävää ratkai-

²⁸⁴ Helminen 2007: 498–499.

²⁸⁵ Helminen 2007: 498–499.

²⁸⁶ Helminen 2007: 501.

²⁸⁷ Helminen 2007: 501.

sua koskien konserniverotusjärjestelmäämme. Sekä ratkaisussa KHO 2007:92, että KHO 2007:93 KHO perusteli Suomen konserniavustusjärjestelmän kotimaisuusvaatimuksen oikeuttavuutta suhteessa EY:n perustamissopimukseen juuri Marks & Spencerin ja Oy AA:n asioissa tehtyjen ennakkoratkaisujen pohjalta. EY-tuomioistuimen ratkaisussa C-414/06 Lidl Belgium EY:n perustamissopimuksen 43 artikla (SEUT 49 artikla) sijoittumisvapaudesta ei ollut esteenä sille, että jäsenvaltioon kuulunut yhtiö ei voinut vähentää omassa verotuksessaan toisessa jäsenvaltiossa tapahtunutta tappiota. Myös asiassa C-415/06 Stahlwerk Ergste Westig GmbH, konserni ei saanut vähentää verosopimuksen mukaisesti kolmannessa valtiossa sijaitsevan kiinteän toimipaikan tappiota.²⁸⁸

EY-tuomioistuimella on ollut vaikutuksia myös jäsenvaltioiden kansallisiin konserniverotusjärjestelmiin. Näiden ennakkoratkaisujen pohjalta esimerkiksi Ruotsi joutui muokkamaan omaa konserniavustuslainsäädäntöään, kun Regeringsrätten katsoi Ruotsin konserniavustuslain olleen ehdottomalta kotimaisuusvaatimukseltaan osin nykyisen SEUT-sopimuksen vapaan sijoittumisoikeuden periaatteen vastainen²⁸⁹.

²⁸⁸ Äimä 2009: 81; Myrsky & Linnakangas 2009: 300–302.

²⁸⁹ Edvinsson 2010: 329–332.

5. EU:N PYRKIMYKSET KONSERNIVEROTUKSEN HARMONISOINTIIN

Verotuksen harmonisoinnin tarpeellisuutta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä on perusteltu sillä, että Euroopan komission käsityksen mukaisesti toimivia sisämarkkinoita ei pystytä toteuttamaan ilman välittömän verotuksen harmonisointia. Verotuksen yhtenäistymisellä pystyttäisiin parantamaan merkittävästi EU:n kilpailukykyä suhteessa muuhun maailmaan, koska verotusta yhdistämällä pystyttäisiin kitkemään sisämarkkinoiden vääristymiä ja hallinnollisia kuluja, mitä jäsenvaltioiden toisistaan poikkeavat ja usein rajat ylittävissä tuloksentasauksessa joustamattomat verotusjärjestelmät konserneille EU:n sisämarkkinoilla aiheuttavat.²⁹⁰ Hyvänä esimerkkinä voidaan pitää tutkielman neljännessä pääluvussa vertailun Tanskan konserniverotusjärjestelmää. Tanskan järjestelmässähän tuloksentasausta myös ulkomaisista tytäryhtiöistä on mahdollinen toisin kuin Suomen ja Ruotsin järjestelmissä. Tästä syystä kynnys kansainvälisten tytäryhtiöiden perustamiselle Suomessa ja Ruotsissa kasvaa, mikä oli havaittavissa myös Tilastokeskuksen kokoamista tilastoista, missä vertailtiin suomalaisten, ruotsalaisten sekä tanskalaisten tytäryritysten lukumäärää ulkomailla.

Tämän luvun seuraavissa alaluvuissa käsitellään ensiksi sitä, millaisia verotuksellisia harmonisointiyrityksiä on Euroopassa yritetty tähän mennessä tehdä Rooman sopimuksen allekirjoituksen jälkeen, jolloin EY:n edeltäjä, Euroopan talousyhteisö (ETY) perustettiin. Tämän jälkeisissä alaluvuissa käsitellään konserniverotuksen harmonisoinnin tulevaisuudennäkymiä Euroopan unionissa sekä tarkastellaan tarkemmin niitä erilaisia malleja, mitä on ehdotettu konserniverotuksen tuloksentasaamisen yhtenäistämiseksi Euroopan unionin sisämarkkinoilla.

5.1. Verotuksen harmonisointipyrkimyksen historiaa EU:ssa

Ensimmäiset yritykset eurooppalaisen yritysverotuksen harmonisointiin tehtiin jo 1960-luvulla Euroopan talousyhteisön (ETY) synnyttyä Rooman sopimuksen solmimisen jälkeen. ETY:stä kehittyi myöhemmin 1960-luvun aikana Euroopan yhteisö. Tarkkaan ottaen vuonna 1962 valmistui Neumark-komitean ehdotus yritysverotuksen harmo-

²⁹⁰ Äimä 2009: 93.

nisoinnista, jolloin yritysverotusjärjestelmien yhdenmukaistamista pidettiin kevyenä toimenpiteenä.²⁹¹ Neumarkin-komitea ehdotti niin sanottua kaksikantajärjestelmää²⁹² yritysverotuksen harmonisoinnin ratkaisuksi. Kaksikantajärjestelmässä kahdenkertaista verotusta yritettiin lieventää siten, että jaettuun voittoon sovellettaisiin alhaisempaa verokantaa kuin yritykseen jätettyyn jakamattomaan voittoon²⁹³.

Tämän jälkeen seuraava ehdotus neutraalista ja yhdenmukaisesta verotuksesta Euroopassa tuli Segre-komitealta. Segre-komitean vuonna 1966 valmistuneen selvityksen mukaan pääomamarkkinoiden toimivuus edellytti vientineutraaliperiaatteen toteutumista EY-valtioiden verojärjestelmissä. Euroopan komissio taas julkaisi samana vuonna tuloverotuksen kehittämissä ohjelman, jonka tarkoituksena oli kunnianhimoisesti yhdenmukaistaa EY-valtioiden yritysverojärjestelmän lisäksi veropohjat, verokannat sekä korkojen ja osinkojen lähdeverotus.²⁹⁴

Seuraavaksi ehdotuksen verotuksen harmonisoinnista Euroopan yhteisössä teki alankomaalainen professori van den Tempel vuonna 1969 toimiessaan Euroopan komission verotuksen harmonisoinnin selvitysmiehenä. Van den Tempelin mielestä sisämarkkinat vääristyivät nykyisellään rajat ylittävän osinkoverotuksen vuoksi. Van den Tempel ehdotti yhteisen yritysverojärjestelmän käyttöönottoa Euroopan yhteisössä niin sanotun klassisen mallin mukaisesti. Hyvänä puolena klassisessa mallissa on se, että se on verotusjärjestelmänä erittäin neutraali.²⁹⁵ Neutraaliteetti on verotuksessa siinä mielessä hyvä asia, että silloin verotus ei ole esteenä taloudelliselle tehokkuudelle²⁹⁶.

Euroopan komissio ehdotti vuoden 1975 annetussa direktiiviehdotuksessaan van den Tempelin selvityksen pohjalta yhtiöveron vähennysjärjestelmän käyttöönottoa Euroopan yhteisön alueella. Euroopan Parlamentti vastasi kyseiseen direktiiviehdotukseen vuonna 1979. Parlamentin vastauksen mukaan EY-valtioiden veropohjia pitäisi lähentää selvästi ennen kuin yhtiöveron vähennysjärjestelmän käyttö EY:ssä tulisi kysymykseen²⁹⁷. Tästä huolimatta vielä 1980-luvun aikanakin korko-, osinko- sekä yritysverotuksen yhdistämistä yritettiin ennen kuin 1990-luvulle tultaessa asiasta luovuttiin epärealistisena hankkeena. Syyt verokantojen yhdistämisen ja ylipäänsä verotuksen harmonisoinnin epäonnistumiseen löytyivät pitkälti Euroopan yhteisön maiden halutto-

²⁹¹ Äimä 2009: 89.

²⁹² Englanniksi split-rate system.

²⁹³ Hjerppe ym. 2001: 6-7.

²⁹⁴ Äimä 2009: 89.

²⁹⁵ Hjerppe ym. 2001: 7-8; Äimä 2009: 90.

²⁹⁶ Äimä 2009: 33.

²⁹⁷ Hjerppe ym. 2001: 8.

muudesta sitoutua näihin tavoitteisiin. Jokainen valtio halusi säilyttää oman suvereni-teettinsä verotuksellisesti.²⁹⁸

Koska verokantojen yhdistäminen koettiin EY-valtioiden vastustuksen takia käytännös-sä mahdottomaksi, Euroopan komission linjaa muutettiin 1990-luvun alussa. Uuden linjan mukaisesti painopiste siirtyi verokantojen harmonisoinnista kaksinkertaisen vero-tuksen poistamiseen EY-valtioiden välillä. Toisin sanoen EY-valtioiden verosuvereni-teettiä ruvettiin korostamaan ja komissio otti kehitystyöhön mukaan myös EY-valtiot. Tällöin kuvaan astui neutraaliperiaatteen korostus ja sisämarkkinoita vääristävien kan-sallisten verolakien kitkeminen.²⁹⁹

Uuden linjauksen alkajaisiksi tuli vuonna 1990 voimaan emo-tytäryhtiödirektiivi sekä yritysjärjestelydirektiivi, mitä voidaan pitää merkittävänä saavutuksena Euroopan yhteis-ön sisämarkkinoiden kehitykselle³⁰⁰. Emo-tytäryhtiödirektiivi koskee Euroopan unio-nin jäsenvaltioiden välisiä suorasijoitusosinkoja, joista on kerrottu tässä tutkielmassa jo aiemmin alaluvussa 2.1.2.³⁰¹

Komission uuden linjan mukaista EY:n veroselvitystyötä lähti kehittämään vuoden 1991 alusta itsenäisistä asiantuntijoista koottu Rudingin komitea, joka nimettiin alan-komaiden entisen valtiovarainministerin Onno Rudingin mukaan, ja jonka selvitys val-mistui 1992. Rudingin komitean tarkoituksena oli vastata seuraaviin kolmeen kysymyk-seen:

- aiheuttavatko jäsenvaltioiden erilaiset verotusjärjestelmät vääristymää EY:n si-sämarkkinoilla ja erityisesti sijoituspäätösten sekä kilpailun kohdalla,
- jos vääristymiä on tähän mennessä esiintynyt, poistuvatko ne markkinoilta itsekseen vai vaativatko ne erillisiä toimenpiteitä yhteisön tasolla ja
- mihin toimenpiteisiin yhteisön olisi syytä ryhtyä vääristymien poistamiseksi tai vähentämiseksi?³⁰²

Rudingin komitean mielestä EY-valtioiden yritysverojärjestelmien eroavaisuudet vää-ristivät sijoituksia EY:n sisämarkkinoilla. Komitea ei kuitenkaan suositellut enää har-monisoitua yritysverojärjestelmää, vaan komitean ehdotukset jakaantuivat kahteen pää-

²⁹⁸ Hjerppe ym. 2001: 10–11; Äimä 2009: 89–90.

²⁹⁹ Äimä 2009: 90.

³⁰⁰ Äimä 2009: 91.

³⁰¹ Hjerppe ym. 2001: 11–12.

³⁰² Devereux 2005: 96; Hjerppe ym. 2001: 13

osaan: kaksinkertaisen verotuksen poistamiseen sisämarkkinoilta sekä jäsenvaltioiden yritysverokantojen lähentämiseen.³⁰³

Kaksinkertaisen verotuksen osalta Rudingin komitean ehdotuksiin kuuluivat lähdeveron poistaminen kaikilta rajatylittäviltä suorasijoitusosingoilta, konsernien sisäisen korko- ja rojaltilmaksuja käsittelevän direktiivin hyväksyntä, vapautus- tai hyvitysmenelmän käyttöönotto emoyhtiön kotivaltiossa, siirtohinnoittelussa markkinaehtoperiaatteen käyttöönotto, ulkomaisen tytäryhtiön tekemän tappion huomioiminen verotuksessa sekä kaikki jäsenvaltiot kattava verosopimus ja veropolitiikan yhteinen koordinointi suhteessa yhteisön ulkopuolisiin valtioihin. Jäsenvaltioiden yritysverokantojen lähentämiseen kohdistuneet ehdotukset käsittivät rajatylittävien osinkojen verotuksellisesti diskriminoivien lakien poistamista, nuivaa suhtautumista verokannustimiin, yritysverokannan asettamista tiettyihin raameihin kaikissa jäsenvaltioissa sekä veropohjien minimiharmonisointia.³⁰⁴

Huolimatta Rudingin komitean varsin maltillisista päämääristä suhteessa EY-valtioiden verojärjestelmien sekä verokantojen harmonisointiin, ehdotus sai silti nihkeän vastaanoton EY-valtioiden päättäjiltä. Euroopan komissiokaan ei lähtenyt ajamaan muutoksia Rudingin komitean ehdotuksen pohjalta. 1990-luvun vastustuksesta huolimatta, moni Rudingin komitean ehdotuksista on toteutunut myöhemmin, kuten korko- ja rojaltidirektiivi, lähdeveron poisto suorasijoitusosingoilta sekä markkinointiehtoperiaate siirtohinnoittelussa. Myös monet muut Rudingin komitean ehdotukset on otettu uudestaan käsiteltäväksi 2000-luvun aikana ja esimerkiksi komitean ehdottama tytäryhtiön tappiollisen tuloksen verovähennysoikeus emoyhtiön kotivaltiossa on voimassa Tanskassa, Italiassa ja Itävallassa³⁰⁵. Tässä mielessä voidaan todeta, että Rudingin komitean tekemät ehdotukset sisämarkkinoiden verotukselliseen yhtenäistämiseen ovat olleet merkittäviä.³⁰⁶

Rudingin komitean ehdotuksen jälkeen seuraava merkittävä uudistusehdotus oli vuonna 1997 tullut tuloverotuksen veropaketti (U 70/2001 vp), jonka tarkoituksena oli hillitä sisämarkkinoita vääristävää verokilpailua. Veropaketin sisältö voitiin jakaa kolmeen osaan: säästödirektiiviehdotukseen, korko- ja rojaltidirektiiviehdotukseen sekä ehdotuk-

³⁰³ Hjerppe ym. 2001: 12–15; Äimä 2009: 90–91.

³⁰⁴ Hjerppe ym. 2001: 12–15.

³⁰⁵ Äimä 2009: 95.

³⁰⁶ Hjerppe ym. 2001: 14–15; Äimä 2009: 92.

seen yritysverotuksen käytäntesäännöistä. Lopulta vuonna 2004 tuli veropaketin ja Rundingin komitean ehdotuksien pohjalta voimaan laki korko- ja rojaltdirektiivistä.³⁰⁷

Viimeisin ehdotus verotuksen yhtenäistämiseksi on tullut vuoden 2010 lokakuussa, kun Euroopan komissio ehdotti erityisen EU-veron tuomista jäsenvaltioiden verotukseen. Tämä olisi ensimmäinen vero, mikä kerättäisiin suoraan EU:lle. Tällä lisäverolla kerättäisiin rahaa suoraan EU:lle nimenomaan rahoituspuolelta, mikä on komission mukaan aliverotettua verrattuna muihin talouden sektoreihin ja koska pankit sekä rahoitusyhtiöt ovat saaneet suuria tukia jäsenvaltioilta viimeisen kahden vuoden aikana taannoisen pankkikriisin jäljiltä. Konserniverotukseen tällä toimella tuskin olisi suurta vaikutusta, mutta ehdotusta voi pitää kuitenkin EU:n pyrkimyksenä verotuksen kokonaisvaltaista harmonisointia kohti.³⁰⁸

Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan pääsääntöisesti ole suhtautuneet suopeasti EU-veroon. EU:n suurimmat taloudet Saksa, Ranska ja Iso-Britannia ovat esittäneet vastalauseensa EU-verolle³⁰⁹. Myös Suomen hallituksen kanta on ollut ainakin aiemmin kielteinen EU:n verotusoikeuden laajentamiselle ja EU-veron käyttöönottolle³¹⁰. Euroopan komission komissaari Janusz Lewandowski tosin uskoo asenteiden muuttuneen viime aikoina pankkikriisin seurauksena³¹¹.

5.2. Eurooppalaisen konserniverotuksen kehittämismallit 2000-luvulla

Konserniverotuksen osalta verotuksen harmonisoinnin voidaan todeta aiemmin esitetyn perusteella olevan EU:ssa pahasti kesken, vaikka ehdotuksia onkin tullut useita asiantiljan parantamiseksi vuosien varrella. Tällä hetkellä varteenotettavimpia Euroopan komission esittämiä suunnitelmia konserniverotuksen harmonisoinnille, joista saatetaan esittää direktiiviehdotuksia tulevaisuudessa, ovat yhteinen veropohja (Common Consolidated Corporate Tax Base, CCCTB) sekä kotivaltion verotus (Home State Taxation, HST), joita käsitellään tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.³¹²

³⁰⁷ Eduskunta 2003; Hjerpe ym. 2001: 16; Äimä 2009: 92

³⁰⁸ European Commission 2010a.

³⁰⁹ Hall 2010.

³¹⁰ Äimä 2009: 106.

³¹¹ Ehrlich 2010.

³¹² European Commission 2010b; Äimä 2009: 103.

Myös eurooppalaisen yritysveron (European Corporate Income Tax) ja harmonisoidun veropohjan (Harmonised Tax Base) malleja on ehdotettu vaihtoehtoina yritysverotuksen harmonisoinnissa EU:n sisämarkkinoilla, mutta näiden mallien toteutuminen ei ole todennäköistä. Syynä tähän on se, että niiden toteutuminen veisi EU:n liian lähelle liittovaltiota, mikä ei ole jäsenvaltioiden intressien mukaista.³¹³ Tästä syystä näihin malleihin tarkempi tutustuminen ei ole perusteltua tässä tutkielmassa.

5.2.1. Yhteinen yritysveropohja, Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB)

CCCTB -hanke pantiin alulle jo vuonna 2001 Euroopan komission toimesta³¹⁴. Vuonna 2003 Euroopan komissio hyväksyi sen viralliseksi suunnitelmakseen yritysverotuksen harmonisoinnissa³¹⁵. Tämän jälkeen komissio ehdotti CCCTB –työryhmän perustamista vuoden 2004 ECOFIN –kokouksessa (Council of Economic and Finance Ministers), jonka jälkeen vielä samana vuonna työryhmä perustettiin. CCCTB WG:ksi³¹⁶ nimetty työryhmä koostuu liike-elämän, verohallintojen sekä Euroopan komission edustajista. Työryhmän direktiiviehdotusta CCCTB:n pohjalta on odotettu jo useampia vuosia, mutta sen julkistamista on hankaloittanut Euroopan unionissa vallalla oleva kansallisia intressejä korostava ilmapiiri³¹⁷. Uusimpien ennusteiden mukaan CCCTB WG olisi jättämässä direktiiviehdotuksen järjestelmän käyttöönotosta vuoden 2011 alkupuolella^{318, 319}.

CCCTB:ssä on kyse yhteisen veropohjan konsolidoinnista. Konsolidoinnilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että useassa jäsenvaltiossa toimivan konsernin tulos jaettaisiin erityisen jakokaavan avulla konserniyhtiöiden asuinvaltioiden kesken verotettavaksi tuloksi, jossa kansallisen lainsäädännön mukaista tilinpäätöstä käytettäisiin verotettavan tuloksenlaskemisen pohjana, mutta mihin voitaisiin tehdä CCCTB:n vaatimat tarvittavat korjaukset verotettavan tulon laskemiseksi³²⁰. Konserniyhtiöiden asuinvaltioiden kesken jaettu tulo verotettaisiin kunkin valtion oman yhteisöverokannan mukaisesti. CCCTB:n käyttöönotto ei siis pakottaisi siihen liittyviä valtioita yhtenäistämään yhteisöverokanto-

³¹³ Äimä 2009: 104.

³¹⁴ COM (2001) 582.

³¹⁵ COM (2003) 726.

³¹⁶ Common Consolidated Corporate Tax Base Work Group

³¹⁷ Äimä 2009: 106.

³¹⁸ Van der Made 2010.

³¹⁹ European Commission 2010b.

³²⁰ Äimä 2009: 108–109.

jaan samansuuruisiksi³²¹. Konserneja verotettaisiin tällä tavoin yhtenä taloudellisena kokonaisuutena, mikä poistaisi nykyisenkaltaiset rajat ylittävään tuloksentasaamiseen liittyvät ongelmat EU:n sisämarkkinoilta³²². Pohjana CCCTB:n käsitteiden määrittelyssä käytetään IFRS-standardeja³²³.

Tällä tavalla voitaisiin tehdä useammassa jäsenvaltiossa toimivasta konsernista verotuksellisesti neutraali verrattuna muihin liiketoiminnan järjestäytymismuotoihin EU:n sisällä, eli yhden yhtiön muotoon sekä ainoastaan yhdessä jäsenvaltiossa toimivaan konserniin. Esikuvina tälle järjestelmälle toimivat USA:n, Japanin ja Kanadan yhteisverotusjärjestelmät.³²⁴ Järjestelmän luominen onnistuu kuitenkin vain sillä tavalla, että kaikki CCCTB-verotukseen liittyvät valtiot muuttavat omia verotusjärjestelmiään³²⁵.

CCCTB WG:n esityksen mukaan konserniyhtiöiden konsolidoinnin edellytysten täyttymiseksi emoyhtiön täytyy omistaa joko suoraan tai välillisesti vähintään 75 prosenttia tytäryhtiön äänivallasta. Toinen edellytys on, että CCCTB-verotusta hyödyntävien konserniyhtiöiden verovuosi on yhtenevä. Edellytyksenä CCCTB-verotukselle on myös se, että omistusosuus tytäryhtiöstä on vähintään 75 prosenttia ennen ja jälkeen verovuoden, sekä verovuoden aikana omistus ei saa pudota alle 50 prosentin. Jos nämä ehdot täyttyvät, niin konserniyritysten tulokset otetaan sataprosenttisesti huomioon konsolidoinnissa riippumatta siitä onko emoyhtiön omistus 100 prosenttia tai esimerkiksi minimivaatimuksen mukainen 75 prosenttia.³²⁶

Huomioitavaa CCCTB WG:n esityksessä on myös se, että konsolidointiketju ei katkea, vaikka jonkin konserniyrityksen asuinvaltio olisi EU:n ulkopuolella. Edellytyksenä on kuitenkin, että CCCTB-verotukseen liittyvän konsernin pääkonttori sijaitsee CCCTB-alueella ja konserniyhtiöitä olisi vähintään kahdessa eri jäsenvaltiossa. Jokainen konserni saisi päättää liittymisestään CCCTB:en itsenäisesti ja päätöksellä konserni sitoutuisi järjestelmään vähintään viideksi vuodeksi.³²⁷

CCCTB:n käyttöönotosta on arveltu hyötyvän etenkin suurten konsernien, joilla on merkittävää liiketaloudellista toimintaa useammassa jäsenvaltiossa. Tällaiset konsernit saavuttaisivat merkittävää hyötyä siitä, että tappiontasaus- ja siirtohinnoitteluongelma EU:n sisämarkkinoilla toimiessa poistuisi, mikä ehkäisisi nykyisellään muun muassa

³²¹ Äimä 2009: 110.

³²² Terra ja Wattel 2008: 211–212.

³²³ Van der Made 2007.

³²⁴ Äimä 2009: 108-110.

³²⁵ COM (2006) 157.

³²⁶ CCCTB WG 2007a.

³²⁷ CCCTB WG 2007b.

rajat ylittävään tappiontasaukseen kohdistuvan verotusriskin. Tämä näkyisi myös suurina helpotuksina kirjanpito-kustannuksissa, koska nykyisen järjestelmän aikana tarvitsee aina olla erillinen kirjanpito rajatylittävälle transaktioille, ja toisaalta taas CCCTB mahdollistaisi samalla markkinaehtoperiaatteesta luopumisen siirtohinnoittelussa ja jatkossa konsernien sisäiset liiketoimet saisi hinnoitella vapaasti.³²⁸

Haasteita CCCTB:n toteuttamiselle tuo jakokaavassa käytettyjen muuttujien painoarvo, minkä avulla konserniyhtiöiden verotus jakaantuu konserniyhtiöiden asuinvaltioiden verotettavaksi. Jakokaavan määräytymiseen tulee vaikuttamaan muun muassa liikevaihto, taseen loppusumma, tuloslaskelma, henkilöstö ja yhtiön palkanmaksuun käytetty määrä, jos CCCTB tulee tulevaisuudessa toteutumaan. Jos tätä jakokaavaa ei saada toteutumaan järkevällä ja oikeudenmukaisella tavalla, se saattaa vaarantaa verotuksen neutraliteetin, koska konserniyhtiöt yrittäisivät siirtää tulostaan matalamman verotuksen jäsenvaltioihin vääristävää jakokaavaa hyväksikäyttäen.³²⁹ Etenkin Baltian ja Itä-Euroopan jäsenvaltiot ovat pelänneet sitä, että CCCTB:n jakokaava tulisi muotoutumaan sellaiseksi, mikä suosisi pääomia vieviä jäsenvaltioita köyhimpien kustannuksella. Tämä on pääsyy, miksi kyseiset jäsenvaltiot eivät ole hankkeesta innostuneet³³⁰.

Hyvänä puolena CCCTB-hankkeessa on ollut se verrattuna useisiin aikaisempiin Euroopan komission direktiiviehdotuksiin verotuksen harmonisoinnista, että CCCTB on saanut myös kannatusta Euroopan talousalueen taloudellisesti suurimmilta valtioilta Saksalta ja Ranskalta sekä tämän lisäksi myös Italia, Itävalta ja Belgia ovat kannattaneet hanketta. Tosin esimerkiksi Iso-Britannia ja Irlanti ovat vastustaneet, lähinnä kansallisiin intresseihinsä vedoten, Itä-Euroopan ja Baltian valtioiden kanssa hanketta. Tämän kansallisiin intresseihin ja jakokaavan neutraaliuden kyseenalaistamiseen liittyvän CCCTB:n vastustamisen takia CCCTB:n käyttöönotto on vieläkin epävarmaa, ja onkin todennäköistä, että kaikki jäsenvaltiot eivät lähtisi hankkeeseen suoraan mukaan, jos se tullaan hyväksymään³³¹. On kuitenkin mahdollista, että hanke toteutetaan, jos vähintään yhdeksän maata suostuu sitoutumaan hankkeeseen mukaan.³³² Tämä tosin ei ole Euroopan komission toivomus siitä, miten hankkeen tulisi edetä, vaan komission intresseissä olisi saada kaikki jäsenvaltiot sitoutumaan hankkeeseen³³³.

³²⁸ Äimä 2009: 113.

³²⁹ Terra & Wattel 2008: 582.

³³⁰ Äimä 2009: 108.

³³¹ Terra & Wattel 2008: 213–214.

³³² Äimä 2009: 106–107.

³³³ van der Made 2010.

5.2.2. Kotivaltioverotus, Home State Taxation (HST)

Kotivaltioverotus on vuonna 1993 perustetun Stockholm Groupin jäsenten kehittelemä idea. Idean isänä voidaan pitää iso-britannialaista Malcolm Gammia, joka kehitti idean toimiessaan hollantilaisen Leidenin yliopiston professorina vuonna 1998. Idean keksimisen jälkeen hän esitteli sen muille Stockholm Groupin jäsenille ja vuonna 1999 hän julkaisi yhdessä toisen ryhmän jäsenen, ruotsalaisen Sven-Olof Lodinin kanssa artikkelin ”*Home State Taxation*” kirjassa *European Taxation*. Gammie ja Lodin julkaisivat aiheesta samannimisen kirjan kaksi vuotta myöhemmin, vuonna 2001.³³⁴

Myös Euroopan komissio kiinnostui kotivaltioverotuksesta ja vuonna 2005 komissio julkaisi viisivuotisen pilottiohjelman aiheesta³³⁵. Tavoitteena tällä hankeella on kustannussäästöt ja verotuksen johdonmukaistaminen. Osallistuminen hankkeeseen on vapaaehtoista kaikille sen osapuolille eli jäsenvaltioille ja yrityksille. Hanke on suunnattu erityisesti pienille ja keskisuurille (pk-)konserneille³³⁶ toisin kuin CCCTB:ssä, jossa suurimpia hyötyjiä ovat suuret konsernit.³³⁷

On kuitenkin huomattava, että pk-yritykset eivät osallistu niin suuressa mittakaavassa EU:n sisämarkkinoille verrattuna suurin konserneihin. Syynä tähän ovat pk-yritysten suhteessa suuremmat kustannukset sopeutua uusille markkinoille. Euroopan pk-yritysten organisaation (UEAPME) talous- ja rahoitusyksikön johtaja Gerhard Huemer on arvioinut pk-yritysten ulkomaille laajentumisen kustannukseksi 2,5 % pk-yrityksen liikevaihdosta, kun se suurilla yrityksillä on ainoastaan 0,02 % liikevaihdosta³³⁸. Taloudellinen riski nousee toisin sanoen monesti liian korkeaksi pienille ja keskisuurille yrityksille laajentaa toimintaansa toisiin jäsenvaltioihin.³³⁹

Tämän tutkielman neljännen luvun konsernijärjestelmien vertailustakin voitiin päätellä se, että Tanskassa, minkä konserniverotusjärjestelmässä on mahdollista tehdä tuloksen taseaus myös toisessa jäsenvaltiossa toimivan konserniyhtiön tappiosta, pk-yritykset olivat levittäytyneet ulkomaille Suomea selvästi enemmän³⁴⁰. Voitaneen siis päätellä, että sisämarkkinoiden neutraalilla konserniverotuksella on väliä yritysten luonnolliseen ha-

³³⁴ Lodin & Gammie 2001: 1; Terra & Wattel 2008: 120.

³³⁵ COM (2005) 702.

³³⁶ Pk-yrityksen rajana pidetään sitä, että yrityksellä on alle 250 työntekijää, liikevaihto on alle 50 miljoonaa ja/tai taseen loppusumma on alle 43 miljoonaa euroa. European Commission 2010c.

³³⁷ Äimä 2009: 114.

³³⁸ UEAPME 2006.

³³⁹ COM (2005) 702.

³⁴⁰ Tilastokeskus 2010.

luun levittäytyä ulkomaille, mitä kotivaltioverotuksella pyritään parantamaan ja kotivaltioverotushanke on sikäli merkityksellinen.

Kotivaltioverotuksessa ideana on yksinkertaisesti se, että verotusvalta on suoraan konsernin emoyhtiön kotivaltiolla, jonka verotussääntöjen mukaisesti konsernin veronalainen tulo laskettaisiin³⁴¹. Tämä eliminoisi kaksinkertaisen verotuksen uhan EU:n sisämarkkinoilla toimittaessa, kun koko konsernin verotuksessa käytettäisiin samaa verotusjärjestelmää. Vaikka verotuksessa käytettäisiin konsernin emoyhtiön asuinvaltion verotusjärjestelmää, niin myös muilla konsernin sijaintivaltioilla olisi oikeus verottaa konsernia siltä osin, minkä verran konserni on tehnyt veronalaista tuloa kyseisessä valtiossa. Tässä käytettäisiin perusteena samankaltaista taloudellisiin tekijöihin perustuvaa jakokaavaa kuin CCCTB-verotuksessa.³⁴²

Kotivaltioverotus mahdollistaisi näin ollen rajat ylittävän tuloksentasaamisen hankkeessa mukana olevien valtioiden välillä. Tämä mahdollisuus tosin olisi täysin sidonnainen konsernin emoyhtiön asuinvaltion kansalliseen konserniverotusjärjestelmään. Jos emoyhtiön asuinvaltion kansallisessa konserniverotusjärjestelmässä konsernien välinen tuloksentasaaminen ei olisi mahdollista, niin myöskään rajat ylittävä tuloksentasaaminen ei tällaisille konserneille tulisi mahdolliseksi. Konserni ei siis hyötyisi kotivaltioverotuksesta millään tavalla, jos tuloksentasaus konserniyhtiöiden välillä ei ole mahdollista emoyhtiön asuinvaltiossa.³⁴³

Nykyään tosin miltei jokaisella jäsenvaltiolla on oma konserniverotusjärjestelmänsä, mikä mahdollistaa tavalla tai toisella tuloksentasaamisen konserniyhtiöiden välillä³⁴⁴. Kotivaltioverotuksen käyttöönotto tosin saattaisi johtaa siihen tilanteeseen, että konsernit pyrkisivät siirtämään emoyhtiönsä asuinvaltion sellaiseen jäsenvaltioon, jonka konserniverotusjärjestelmä sallii tuloksentasaamisen konserniyhtiöiden välillä kaikkein joustavimmin. Tytäryhtiön liiketoiminta taas kannattaisi sijoittaa valtioon, minkä yritysverokanta on mahdollisimman alhainen. Tämä taas vääristäisi omalta osaltaan liiketoiminnan luonnollista sijoittumista EU:n sisämarkkinoilla.

Hyvänä puolena kotivaltioverotuksessa olisi se, että sijoittuminen kotimaan ulkopuolisille markkinoille olisi helpompaa, eikä veisi niin paljon resursseja, koska konsernin ei tarvitsisi tutustua erikseen toisen valtion verotuslainsäädäntöön. Verotus ei näin ollen toimisi enää pienten konsernien osalta esteenä ulkomaisille markkinoille siirryttäessä.

³⁴¹ González Sánchez & Franch Fluxa 2006: 198.

³⁴² Terra & Wattel 2008: 120; Äimä 2009: 115–116.

³⁴³ Lodin & Gammie 2001: 32.

³⁴⁴ Äimä 2009: 95.

Myös siirtohintaoikaisuilta ja alikapitalisointiongelmilta vältyttäisiin, jos kotivaltioverotus otettaisiin käyttöön, koska konsernin verotus järjestettäisiin emoyhtiön asuinvaltion verotussääntöjen mukaisesti. Tosin kotivaltion verotusjärjestelmän ulkopuolisiin siirtohinnoitteluihin sovellettaisiin edelleen markkinaehtoperiaatetta. Tämä tarkoittaisi lähinnä EU:n ulkopuolisia valtioita ja niitä jäsenvaltioita, jotka eivät lähde kotivaltioverotushankkeeseen mukaan.³⁴⁵

Kotivaltioverotuksen pilottihanke ei kuitenkaan ole saanut suurta kannatusta jäsenvaltioissa sen vaikean toteuttamisen takia. On arveltu, että Euroopan komissio keskittyisi jatkossa CCCTB-hankkeen läpiviemiseen, jolloin kotivaltioverotushanke lopettaisiin. Tätä on perusteltu hankkeeseen liittyvällä veropohjan turvaamisongelmalla sekä sillä, että pk-yritykset, jotka hyötyisivät kotivaltioverotuksesta rajat ylittävän tuloksentasaimisen kautta täyttävät myös kriteerit CCCTB-verotuksen konsolidoinnissa.³⁴⁶

³⁴⁵ COM (2005) 702; Äimä 2009: 115–116.

³⁴⁶ Äimä 2009: 117.

6. LOPUKSI

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Suomen, Ruotsin ja Tanskan konserniverotusjärjestelmien mahdollistamaa tuloksentasausta kotimaassa ja rajat ylittävissä tilanteissa EU:n sisämarkkinoilla toimittaessa. Tärkeimpänä mittarina tässä konserniverotusjärjestelmiä vertailevassa tutkimuksessa voitiin pitää sitä, että mahdollistavatko kyseiset verotusjärjestelmät konserniverotuksen neutraalisuuden suhteessa yhden yhtiön liiketoimintamuotoon. Samalla tavoitteena oli tutkia sitä, millaisia ongelmakohtia liittyy konserniverotukseen EU:n sisämarkkinoilla rajat ylittävässä tilanteessa toimittaessa ja sitä, millaisia ratkaisuja näihin ongelmiin Euroopan komissio on yrittänyt saada aikaiseksi.

Kuten kolmannen pääluvun johtopäätöksissä todettiin, niin jokaisen tutkimuksen kohteena olleen valtion konserniverotusjärjestelmä sisälsi ainakin pieniä epäkohtia. Suurimmat ongelmat löytyivät silti etenkin Suomen ja myös Ruotsin konserniavustusjärjestelmistä. Näihin verrattuna Tanskan konsernien yhteisverotukseen perustuva järjestelmä toteuttaa verotuksen neutraliteettia merkittävästi paremmin. Syynä tähän on Suomen ja Ruotsin liian kireät vaatimukset konserniavustuksen käytölle, eikä niinkään konserniverotusjärjestelmien erilaiset toteuttamistavat.

Kuten tutkimuksen neljännessä pääluvussa selvisi, niin EU:n primäärioikeuden ja jäsenvaltioiden kansallisten konserniverotusjärjestelmien välillä on havaittavissa huomattavia ristiriitoja. Nämä ristiriidat aiheuttavat konsernien liiketoiminnalle epävarmuutta ja verotuksellisen riskin EU:n sisämarkkinoilla toimittaessa. Konsernien toimintaa ei helpota etenkään se asia, että monesti verotukselliset epäselvyydet pitää ratkaista tapauskohtaisesti EU-tuomioistuimessa. Tällä on taas vaikutusta EU:n sisämarkkinoiden toimivuuteen ja kilpailukykyyn kilpailussa muuta maailmaa vastaan.

Tästä syystä Euroopan komissio on yrittänyt harmonisoida konserniverotusta jo Rooman sopimuksen allekirjoittamisesta alkaen, kuten viidennestä pääluvusta selvisi. Ristiriitoja tähän on aiheuttanut jäsenvaltioiden halu pitää kiinni verotuksellisesta suvereniteetistään. Tehtävä ei ole osoittautunut helpoksi. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että alaluvussa 5.2.1. esitellyn CCCTB:n käyttöönotto saattaisi olla tulevaisuudessa mahdollista. Näkisin, että tästä konserniverotusjärjestelmästä olisi merkittävää hyötyä EU:n sisämarkkinoiden toimivuudelle, eikä se toisaalta vaarantaisi jäsenvaltioiden omaa verotuksellista suvereniteettiä liiallisesti, koska jokaisella jäsenvaltiolla olisi edelleen verotusoikeus ja mahdollisuus päättää muun muassa omasta yhteisöverokannastaan.

Päätöksenteko tässä asiassa on kuitenkin ollut erittäin hidasta, joten aikataulua siitä, miten nopeasti CCCTB-verotusjärjestelmään olisi mahdollista siirtyä, on mahdotonta arvioida, jos sitä ikinä edes tullaan käyttämään. Esimerkiksi Van der Made arvioi CCCTB:stä tulevan direktiiviehdotuksen vuoden 2011 alkupuolella³⁴⁷. Europarlamentaarikko Piia-Noora Kauppi taas uskoo CCCTB:n soveltamisen olevan mahdollista jo 2012³⁴⁸. Arvioita direktiiviehdotuksen julkistamisajasta ja käyttöönotosta ovat ehdottaneet lukuisat muutkin tahot tämän lisäksi.

Yksi EU:n ongelmista onkin se, että EU koostuu 27:stä hyvin erilaisesta ja erilaisessa taloudellisessa tilanteessa olevasta jäsenvaltiosta, joiden oma etu merkitsee luonnollisesti EU:n yhteistä etua enemmän. Voi hyvinkin olla mahdollista, että vaikka CCCTB-verotusjärjestelmä tultaisiin ottamaan käyttöön, niin kaikki jäsenvaltiot eivät tulisi ikinä liittymään tähän verotusjärjestelmään³⁴⁹.

Jos CCCTB-verotusjärjestelmää ei kuitenkaan oteta käyttöön lähiaikoina tai jos se ei tule käyttöön Suomessa, on mielenkiintoista seurata Suomen KonsAvL:n kehitystä. Nykyisen ehdottoman kotimaisuusvaatimuksen voidaan todeta EY-tuomioistuimen ratkaisun asiassa C-446/03 Marks & Spencer ja Ruotsin konserniavustusta koskevan lainmuutoksen perusteella olevan SEUT-sopimuksen vastainen ainakin tytäryhtiön toisessa jäsenvaltiossa tekemän lopullisen tappion vähennyskelvottomuuden osalta. Tästä syystä voidaan esittää kaksi kysymystä asiaa koskien. Aikooko Suomi odottaa niin kauan, että kyseisen asian tiimoilta tulee ensimmäinen oikeustapaus Suomessa, jota lähdetään ratkomaan nykyisessä EU-tuomioistuimessa, vai muuttaako Suomi KonsAvL:n kotimaisuusvaatimusta lievemmäksi jo ennalta ja vapaaehtoisesti Ruotsin mallin mukaisesti?

³⁴⁷ Van der Made 2010.

³⁴⁸ Mayer-Pirttijärvi 2008: 37-39.

³⁴⁹ Terra & Wattel 2008: 213-214.

LÄHDELUETTELO

- Andersson, Edward, Jarmo Ikkala & Seppo Penttilä (2009). *Elinkeinoverolain kommentaari*. Helsinki: Talentum.
- Bergmann, Hans (2008). Kansainvälisten transaktioiden verotus Suomessa. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.bjl-legal.com/f/article/internationaltax>>.
- Bjørnholm, Nikolaj & Anne Becker-Christensen (2006). The New Danish Consolidation Regime. *European Taxation* 1/2006, 47-49.
- Bjørnholm, Nikolaj & Inger Thoft Thiersen (2007). New Danish Limitations on Interest Deductions. *European Taxation* 12/2007, 589-592.
- CCCTB WG (2007a). CCCTB: Possible elements of a technical outline. Working document. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/common_tax_base/CCCTBWP057_annotated_en.pdf >.
- CCCTB WG (2007b). CCCTB: Possible elements of the administrative framework. Working document. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/common_tax_base/ccctbwp061_en.pdf >.
- COM (2001) 582 final. A Strategy for providing companies with a consolidated corporate tax base for their EU-wide activities.
- COM (2003) 726 final. An Internal Market without tax obstacles achievements, ongoing initiatives and remaining challenges.
- COM (2005) 702 final. Takling the corporation tax obstacles of small and medium-sized enterprises in the Internal Market – outline of a possible Home State Taxation pilot scheme.
- COM (2006) 157 final. Implementing the Community Lisbon programme: Progress to date and next steps toward a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB).
- Denys, Lieven A. (2007). The ECJ Case Law on Cross-Border Dividends Revisited. *European Taxation* 5/2007, 221-237.

- Devereux, Michael (2005). The Ruding Committee Report: An Economic Assessment. s. 96-107. Saatavana Internetistä: <URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1475-5890.1992.tb00177.x/pdf>>.
- Eerola, Risto, Tuomas Mylly & Päivi Saarinen (2000). *EU-oikeuden perusteet*. Tampere: Tampereen yliopisto. Julkisoikeuden laitos.
- Eduskunta (2003). Valiokunnan kokous 74/2002 vp. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/uta73696_p.shtml>.
- Edvinsson, Dunja (2010). New Rules Seek To Make Group Contribution Regime EU-Law Compliant. *European Taxation* 7/2010, 329-332.
- Ehrlich, Peter (2010). Financial Times Deutschland: Brüssel plant Europasteuer. Viimeksi muokattu 9.8.2010. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.ftd.de/politik/europa/eu-haushalt-bruessel-plant-europasteuer/50154400.html>>.
- European Commission. (2007a). Harmful tax competition. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/harmful_tax_practices/index_en.htm>.
- European Commission. (2007b). Home state taxation. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/home_state_taxation/index_en.htm>.
- European Commission (2007c). Transfer pricing in the EU context. Saatavana Internetistä <URL:http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/transfer_pricing/index_en.htm>.
- European Commission (2010a). Taxing the financial sector. Viimeksi muokattu 7.10.2010. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/news/economy/101007_1_en.htm>.
- European Commission (2010b). Common Tax Base. Viimeksi muokattu 10.8.2010. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/common_tax_base/index_en.htm>.

- European Commission (2010c). Home State Taxation. Viimeksi muokattu 10.8.2010. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/company_tax/initiatives_small_business/home_state_taxation/index_en.htm>.
- Euroopan komissio (2009). Lissabonin strategia. Saatavana Internetistä: <URL: http://ec.europa.eu/finland/news/press/101/10613_fi.htm>.
- Ernst&Young (2008). Verot yritysten suurin kustannuserä – verosuunnittelu yhä tärkeämpää. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.ey.com/FI/fi/Newsroom/News-releases/Tiedote_181208_Veroriskit_2008>.
- Eynatten, Wim (2007). European Holding Company Tax Regimes: A Comparative Study. *European Taxation* 12/2007, 562-570.
- González Sánchez, Elena & Juan Franch Fluxa (2006). Problems and Options in Calculating the Tax Base of Companies in the European Union under Home State Taxation. *European Taxation* 5/2006, 197-207.
- Hall, Macer (2010). Express: New EU tax on the way. Viimeksi muokattu 19.10.2010. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.dailyexpress.co.uk/posts/view/206228>>.
- HE 92/1986. Hallituksen esitys laiksi konserniavustuksesta verotuksessa. Saatavana Internetistä:<URL:<http://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiat/he+92/1986>>.
- HE 92/2004. Hallituksen esitys eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2004/20040092>>.
- HE 113/2008. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2008/20080113>>.
- Helminen, Marjaana (2007). Sijoittautumisoikeuden vapaus ja konserniavustusta koskeva tapaus C-231/05 Oy AA. *Verotus* 5/2007, 488-501.
- Helminen, Marjaana (2008). *EU -vero-oikeus*. Helsinki: Talentum.
- Helminen, Marjaana (2009). *Kansainvälinen tuloverotus*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

- Helminen, Marjaana (2010). The Finnish Dividend Withholding Tax System and the Principle of the Free Movement of Capital: A Never-Ending Story? *European Taxation* 9/2010, 402-408.
- Hjerppe, Reino, Seppo Kari & Henrik Lönnqvist (2001). VATT: Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.vatt.fi/file/vatt_publication_pdf/k261.pdf>.
- Honkavaara, Tero (2006). Suomi kansainvälisessä verokilpailussa. EK:n toimittajaseminaari 26.-27.4.2006. Saatavana Internetistä: <URL: www.opetusala.fi/www/fi/2006tapahtumat/Tilaisuudet/toimitajaseminaari2006/Honkavaara_txt.pdf>.
- Johansson, Jesper (2009). Koncernavdrag – med anledning av Finansdepartementets promemoria. *Svenska Skattetidning* 10/2009, 1013-1037.
- Juusela, Janne (2004). *Osinkojen ja osakeluovutusten verotus*. Helsinki: Talentum.
- Juusela, Janne, Olli Nykänen & Kari S. Tikka (2010). *Yritysverotus I-II*. Jatkuvatäyden teinen. Helsinki: WSOY.
- Kirjanpitolautakunta (1993). Yleisohje konsernitilinpäätöksen laatimisesta.
- Koski, Pauli (1989). *Yritys- ja yhtiöoikeus*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- KPMG (2007). Liiketoiminnan myyntiin liittyvien asiantuntijakulujen kohdistaminen arvonlisäverotuksessa emoyhtiölle. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.kpmg.fi/page.aspx?Section=2401&Item=3940>>.
- KPMG (2010). *Elinkeinoverotus*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- KPMG (2010a). OECD on hyväksynyt uuden version siirtohinnoitteluohjeistaan. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.kpmg.fi/page.aspx?Section=152&Item=6061>>.
- KPMG (2010b). Laskusuhdanne nopeutti verotuksen painopisteiden siirtymistä: Yritysverot laskevat ja välilliset verot nousevat. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.kpmg.fi/page.aspx?Section=156&Item=6097>>.
- Kukkonen, Matti & Risto Walden (2009). *Elinkeinoverolaki käytännössä*. Juva: WS Bookwell Oy.

- Kukkonen, Matti & Risto Walden (2010). *Konsernin verosuunnittelu*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Leppiniemi, Jarmo & Risto Walden (2009). *Tilinpäätös- ja verosuunnittelu*. Juva: WS Bookwell Oy.
- Leppiniemi, Jarmo (2008). Lähipiirikäsité ja lähipiirin merkitys kirjanpito-, osakeyhtiö ja elinkeinoverolakien valossa. Taloushallinto. *Tili- ja veropäivät 2008*, 104-111.
- Lodin, Sven-Olof & Malcolm Gammie (2001). *Home State Taxation*. Tax Treaty Aspects. Amsterdam: IBFD Research Department.
- Malmgren, Marianne (2008). *Oikeushenkilön asuinvaltio verotuksessa ja yrityksen kansainvälistyminen*. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Malmgren, Marianne (2010). Eurooppaoikeudellinen näkökulma kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamiseen. *Verotus 3/2010*, 276-284.
- Mayer-Pirttijärvi, Hannele (2008). Uuden veroloikan aika EU:ssa. *Prima 2/2008*, 37-39.
- Melbi, Ingrid & Gunnar Rabe (2008). *Det svenska skattesystemet*. Tjugoförsta upplagan. Tukholma: Nordsteds Juridik Ab.
- Mitchell, Daniel J. The Global Race for Lower Corporate Tax Rates. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.cato.org/pub_display.php?pub_id=8382>.
- Myrsky, Matti & Esko Linnakangas (2009). *Kansainvälinen henkilö- ja yritysverotus*. Helsinki: Talentum.
- Mäkipää, Arttu (2008). Euroopan komissio: Henkilö- ja yhtiöverotus. 7/2008. Saatavana Internetistä: <URL: http://infoeuropa.sliven.bg/eu_fact_sheets/policies/tax/article_7325_fi.htm>.
- Møll Pedersen, Bente (2009). Substantial Changes to Taxation of Dividends and Capital Gains on Shares. *European Taxation 11/2009*, 553-556.
- Niskakangas, Heikki, Kari S. Tikka, Tero Honkavaara, Marjaana Helminen, Anna Lundén, Mirjami Laitinen, Timo Rabinä, Jarmo Leppiniemi, Esko Kiviranta, Hannele Ranta-Lassila, Pauli K. Mattila, Merja Raunio & Kristiina Äimä (2004). *Verouudistus 2005*. Juva: WS Bookwell Oy.

- OECD (2010). OECD Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations 2010. OECD Publishing.
- Ojanen, Tuomas (2010). *EU-oikeuden perusteita*. Helsinki: Edita.
- Olrog, Anna. Konzernbidragspärren – gammalt före nytt eller nytt före gammalt? *Skattenytt* 9/2009, 574-580.
- Osuuspankki (2009). Osingonjaon verotus. Saatavana Internetistä: <URL: <https://www.op.fi/op?cid=151061205&srcpl=3>>.
- Penttilä, Seppo, Pauli K. Mattila & Hannele Ranta-Lassila (2005). Suomen konserniavustusjärjestelmä – EY -oikeuden vaatimukset täyttävä vai ei? *Verotus* 4/2005, 355-372.
- Penttilä, Seppo (2006). EY:n tuomioistuimen ratkaisu asiassa Marks & Spencer (C-446/03) – arvioita Suomen konserniverotusjärjestelmän kannalta. *Verotus* 1/2006, 4-13.
- Pörssisäätiö (2005). Tilinpäätösopas. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.porssisaatio.fi/artikkelit/ifrs-opas-miten-tilinpaatos-muuttuu>>.
- Raitio, Juha (2010). *Eurooppaoikeus ja sisämarkkinat*. Helsinki: Talentum.
- Ranta-Lassila, Hannele (2002). *Konsernit ja verotuksen neutraalisuus*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Raunio, Merja (2008). Konsernitukea vai markkinaehtoista hinnoittelua. *Verotus* 1/2008, 47-59.
- Riis, Arne & Nikolaj Bjørnholm (2010). First Danish Ruling on Beneficial Ownership. *European Taxation* 7/2010, 324-328.
- Skatteverket (2010). Konzernbidrag. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.skatteverket.se/download/18.18e1b10334ebe8bc8000115163/kapitel_05.pdf>.
- Suomen Yrittäjät (2008). Henkilöyhtiöiden verotus. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/verotjarahat/verotus/henkiloyhtioidenverotus/>>.

- Terra, Ben J. & Peter J. Wattel (2008). *European Tax Law*. Viides painos. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, cop. 2008.
- Thuresson, Gunnar (2009). Ernst & Young Sverige tax news nr 1/2009: Regeringsrätten ändrar Skatterättsnämndens förhandsbesked gällande turordning för mottagande av koncernbidrag i samband med koncernbidragsspärrat underskott. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.ey.com/SE/sv/Services/Tax/tex-news-2009-1>>.
- Tilastokeskus (2009a). Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.stat.fi/meta/til/stu.html>>.
- Tilastokeskus (2009b). Sivuliike. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.stat.fi/meta/kas/sivuliike.html>>.
- Tilastokeskus (2009c). Katsaus yrityksiin ja toimipaikkoihin. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.stat.fi/til/syr/2008/syr_2008_2009-11-27_kat_001_fi.html>.
- Tilastokeskus (2009d). Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla 2007. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.stat.fi/til/stu/2007/stu_2007_2009-09-17_tie_001_fi.html>.
- Tilastokeskus (2010). Aasian vetovoima kasvaa, mutta EU edelleen tärkeä. Pohjolan yritykset investoivat ulkomaille. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-02_003.html?s=0>.
- UEAPME (2006). The Voice of SMEs in Europe. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.ueapme.com/docs/press_releases/pr_2006/060110_HomeStateTax.pdf>.
- Van der Made, Bob (2007). Netherlands: CCCTB - Coming soon a theathre near you. International Tax Review. December 2006/January 2007. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.internationaltaxreview.com/?Page=10&PUBID=35&ISS=23172&SID=668633&TYPE=20>>.
- Van der Made, Bob (2010). European Union: Proposal for EU directive on CCCTB may be tabled in early 2011. International Tax Review. June 2010. Saatavana Internetistä: <URL: <http://www.internationaltaxreview.com/?Page=10&PUBID=35&ISS=25619&SID=726009&TYPE=20>>.

- Vapaavuori, Ahti (2003). *Eurooppaoikeus ja kansainvälinen verotus: EY:n primäärioikeudellisten normien vaikutuksesta kansainvälisen vero-oikeuden peruseriaatteiden alalla*. Helsinki: Talentum.
- Villa, Seppo, Jaakko Ossa & Ari Saarnilehto (2007). *Yritysmuodot: Toiminta, rahoitus ja verotus*. Juva: WSOY.
- Verohallinto (1999). Peitelty osinko. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.vero.fi/?article=559&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN>.
- Verohallinto (2010a). Osinkotulojen verotus. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.vero.fi/?article=4186&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN>.
- Verohallinto (2010b). KHO 2010:15 päätöksen vaikutukset Euroopan talousalueella asuvan rajoitetusti verovelvollisen osinkotulon lähdeverotukseen. Saatavana Internetistä: <URL: http://www.vero.fi/?article=9387&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN>.
- World Bank (2009). GPD (current US). Saatavana Internetistä: <URL: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>>.
- Äimä, Kristiina (2009). *Sisäiset korot lähiyhtiöiden kansainvälisessä verotuksessa*. Helsinki: WsoyPro.

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Keskusverolautakunta

21.5.2008 KVL 27/2008 s. 78

Korkein hallinto-oikeus

18.2.1992 taltio 536 KHO 1992 B 509 s. 31
 13.11.2003 taltio 2773 KHO 2003:79 s. 31
 22.6.2004 taltio 1525 KHO 2004:65 s. 31
 23.5.2005 taltio 1215 KHO 2005:29 s. 27, 80
 22.8.2005 taltio 2063 KHO 2005/2063 s. 32
 19.5.2006 taltio 1311 KHO 2006:29 s. 48
 24.8.2007 taltio 2108 KHO 2007:56 s. 20
 31.12.2007 taltio 3378 KHO 2007:92 s. 82
 31.12.2007 taltio 3379 KHO 2007:93 s. 82
 12.3.2010 taltio 469 KHO 2010:15 s. 36-37

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin

8/74 Dassonville s. 72
 120/78 Cassis de Dijon s. 72
 81/87 Daily Mail s. 74
 C-293/83 Gravier v City of Liege s. 71
 C-415/93 Bosman s. 74
 C-250/95 Futura s. 72

C-35/98	Verkooijen	s. 72
C-319/02	Manninen	s. 75
C-219/03	Komissio vastaan Espanja	s. 75
C-403/03	Schempp	s. 71
C-446/03	Marks & Spencer	s. 23, 27, 32, 54, 72, 79-82, 95
C-231/05	Oy AA	s. 23, 27, 32, 54, 72, 77, 79-82
C-438/05	Viking Line	s. 73
C-210/06	Cartesio	s. 73
C-414/06	Lidl Belgium GmbH	s. 38, 82
C-415/06	Stahlwerk Ergste Westig GmbH	s. 82
C-436/06	Grønfeldt	s. 75
C-443/06	Hollmann	s. 75
C-157/07	Krankenheim Ruhesitz am W.-S. GmbH	s. 38
C-303/07	Aberdeen	s. 36-37

Regeringsrätten

12.12.2008 taltio 4698	RegR 4698-08	s. 55-56
12.12.2008 taltio 4699	RegR 4699-08	s. 55-56

Rikskatteverket

1.1.1976 taltio 28	RSV/FB Dt 1976:28	s. 57
--------------------	-------------------	-------

Sverige riksdag

30.12.1973 taltio 133 Skrivelse 1973:133 (Lex Asea-Atom) s. 55